

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

Soome-ugri keelte kateeder

VÄINÖ LINNA TEOSE

"TÄÄLLÄ POHJANTÄHDEN ALLA"

TEISE OSA TÖLKE ANALÜÜS

D I P L O M I T Ö Ö

TRU väsislustööde komisjoni otsusega

24. juunil

1973 a. on määratud käesolevale tööle

I auhind

J. Mauro

TRU Teaduslik sekretär

Maie Hiiesal

Juhendaja prof. Paul Alvre

TARTU 1973

E E S S Ö N A

Tõlketeost võib analüüsida mitmest seisukohast lähtudes. Käesoleva töö eesmärgiks on eesti ja soome keele grammatiliste vormide vastavuse väljatoomine ühe teose piirides. Seni on nimetatud probleem tõlketeoste analüüsis jäänud tagaplaanile. Eesti ja soome keele erinevuste detailsemaks väljaselgitamiseks tuleb aga sellele küljele tähelepanu pöörata. Sel teel laekuks materjali kahe lähedase sugulaskeele struktuurielementide sügavamaks kõrvutamiseks. Mitme keele jälgimisel saadud materjali süstematiseerimise järel saab teha laiemaid üldistusi ning välja töötada normatiivseid printsiipe grammatiliste vormide kasutamise võimaluste kohta eri keeltes.

Käesolevas töös on analüüsitud Väinö Linna sotsiaalkriitilise romaani triloogia "Täällä Pohjantähden alla" teise osa tõlget. Teose on tõlkinud H. Lepik. Sellise valiku põhjustas keelelise külje tagaplaanile jäämine senistes V. Linna teoste tõlkeid käsitlevates töödes.

Sissejuhatavas osas on antud ülevaade tõlkimisega seotud probleemidest ning töö teoreetilistest alustest.

Töö koosneb kahest osast, mis omakorda jagunevad mitmeks alajaotuseks. Esimeses on vaadeldud soome keele grammatiliste konstruktsioonide edasiandmist ja teises osas tõlkes tarvitatud sõnavara. Iga peatüki ees on puudutatud ka seal käsitletava küsimusega seotud teoreetilisi probleeme.

Analüüsis lähtutakse vaadeldava grammatilise üksikvormi kõrvutamist eestikeelse vormiga ning selgitatakse välja tõlketeoses leiduvad vastevõimalused. Ühtlasi peetakse silmas asjaomase vormi funktsiooni, rektsiooni jm. kontekstist tulenevaid tegureid, et selguksid asjaolud, mis sunnivad kummaski keeles kasutama erinevaid grammatilisi kategooriaid. Töös on esitatud rohkesti võrdlevaid näiteid, kusjuures säilitatakse originaalis esinevad murdevormid. Näited on toodud kõrvuti, lehekülje vasakul poolel soomekeelne tekst ning paremal poolel eestikeelne tõlkevaste. Lehekülje number on näite all sulgudes.

Tööle on koostatud venekeelne resüme. Kasutatud kirjandus on kantud töö lõpus olevasse loetelusse.

S I S S E J U H A T U S

Algupärase ilukirjandusega võrreldes moodustab olulise osa rahva kirjavarast tõlkekirjandus. "Suurel rahval on algupärase kirjanduse protsent suurem kui tõlkekirjanduse oma. Väikerahvustel on vastupidi. Nendel on algupärane kirjandus paratamatult väiksearvulisem... Nii suur kui rahvas ja ta keel ka ei oleks, ikkagi suudavad teised maad ja kirjandused talle anda seda, mida tal endal ei ole ja mis tuleb talle rikastuseks."¹ Tõlkimine on ka üheks teiste rahvaste tundmaõppimise ja oma kultuuri rikastamise allikaks. Pole mõeldav ühegi rahvuskultuuri teiste rahvaste kultuurisaavutustest isoleeritud kujunemine.

Esimesed tõlked olid peamiselt poliitilise ja religioosse sisuga. Eri aegadel on tõlkijale esitatud erinevaid nõudmisi. Näiteks XVII-XVIII sajandi prantsuse kirjanduses oli lubatud tõlkida vaid nii, et tõlge oleks kooskõlas kaasaja kirjanduslike normidega. See tähendas oskust kohandada tõlge valitsevate esteetiliste tõekspidamiste järgi. XVIII sajandi lõpu tõlkelukord muutus

¹ E. Mallene, August Sanga mõttearendusi tõlkeilukirjandusest. "Keel ja Kirjandus" 1971, nr. 8, lk. 488.

ning nüüd jõuti kohati teise äärmusesse - hakati kahtlema tõlkimise võimalikkuses.¹ Tõlke võimatuse ideed pole alust täielikult eitada, sest iga tõlkija puutub praktilises tegevuses kokku selliste vormidega, väljenditega jne., mida ei saa tõlkida. Ka teoreetiliselt on võimalik, et esineb selliseid keele kategooriaid, mille vahel pole kahes keeles vastavust. Käesoleval sajandil on suure tähtsuse omandanud mitteilukirjanduslike tekstide tõlkimine, mis on tingitud teaduse ja tehni-arenemisest ka ning kultuurisidemete laienemisest. Seoses sellega on hakatud tegelema ka tõlketeoreetiliste probleemidega ning välja töötama teoreetilisi aluseid.

Parima määratluse kaasaja kirjandusliku tõlkija ülesandele on andnud ungari tõlkija G. Radó: "Tõlkija peab maksimumi originaali elemente niimoodi edasi andma, et tema tekst samaaegselt saavutaks kunstilisuse maksimumi tema emakeeles ja lisaks veel samasuguse mõju kui originaal."²

Mõiste "tõlkimine" on mitmetahuline. Tõlgitakse ju ühest keelest teise nii värsse, proosat, teaduslikku kirjandust kui ka vestlusi, kõnesid jms. Tõlkida, tähendab väljendada ühe keele täpsete ja võimalikult täiuslike vahenditega seda, mis on väljendatud teise keele väljendusvahenditega.³

¹ И.И.Ревзин, В.Ю.Розенцвейг, Основы общего и машинного перевода. Москва, 1964, lk.9.

² G.Radó, "Kalevala" ja "Kalevipoja" tõlkimise meetodid. "Keel ja Kirjandus" 1971, nr.8, lk.458.

³ А.В.Федоров, Введение в теорию перевода. Москва, 1958, lk.142 jj.

Tõlkimisel peetakse silmas järgmisi põhinõudeid:

1. lugeja peab saama täieliku ettekujutuse originaalist;

2. keele kõrge kvaliteet tõlkes;

3. sisu ja vormi dialektilise ühtsuse tunnetamine;

4. originaali kui ühtse terviku tunnetamine;

5. tõlkija peab tundma tõlgitavat keelt kõneleva rahva kultuuri omapära, rahva- ja kirjakeelt.¹

Seega peab tõlkes väljendatud mõte jõudma lugejani sama täiuslikuna kui originaaliski. Algupärandi loomine ja selle tõlkimine teise keelde on erisugused protsessid, kuid mõlemal juhul tuleb jõuda täiuslikkuseni ning tõlketeose lugeja ei tohiks eristada originaali tõlkest, kui kogu tekstiväline andmestik ära jätta.² Erinevus tõlke ja originaali vahel on selles, et kui looja paneb teosesse kogu oma loovisiksuse, siis tõlkija peab ennast võimalikult rohkem ära salgama. "Tõlketeose puhul ei taha lugeja mitte ainult teada saada, mis originaali autor on kirja pannud, vaid tahab nautida kui kunsti."³ Iga tõlkija peaks vahendamiseks valima sellised teosed, mis on tema loomingulaadile lähedasemad.

Tõlkest arusaamise esimeseks ja peamiseks eelduseks on selle vastavus tarvitatavale ühiskeelele. Tõlgitava teose sisu on vahetult ja lahutamatult seotud selle keele omapäraga, milles ta

¹ A. B. Федоров, Основы общей теории перевода.

Москва, 1968, lk. 142 jj.

² O. Ojamaa, Arutlus ideaalsest tõlkijast. "Looming" 1972, nr. 11, lk. 1910.

³ O. Samma, Üht-teist tõlkimisest ja tõlkijatest: "Keel ja Kirjandus" 1962, nr. 7, lk. 387.

on loodud. Tõlkija ei tohi kunagi suhtuda ükskõikselt keeleliste vahendite valikusse. Tõlkeprotsessil on alati kaks põhimomenti:

1. et tõlkida, peab tõlkija ise olema algupärandi endale arusaadavaks teinud;

2. et tõlkida, tuleb leida tõlkekeeles vastavad väljendusvahendid, mis sobivad originaali mõtete edasiandmiseks.¹

"Igasugune tõlkimine on lõppkokkuvõttes ühiskeelest pärinevate keeleliste vahendite valimine."²

Nagu juba eelpool mainitud, ei eitata tänapäevalgi tõlke võimatuse ideed, sest eel keeltes on selliseid kategooriaid, mis pole omavahel vastavuses. Selliste kategooriate väljaselgitamiseks klassifitseeritakse keele kategooriad semantiliselt tühjadeks ja semantiliselt täidetuks.³ Esimesed neist pole tõlkimisel olulised. Semantiliselt täidetud kategooriad, kuhu kuuluvad arvu, aja, modaalsuse jne. kategooriad, on puhtlingvistilise informatsiooni kandjad ning otsustava tähtsusega ka tõlkimisel. Ühe põhjendusena, miks kõik pole tõlgitav, tuuakse sünonüümide süsteem, mis on igas keeles erinev. Mitte ainult võõrkeelne süntaksi, vaid ka sõna täpne taastamine ei anna meile õiget ettekujutust originaalist. Seda eeskätt seetõttu, et ühes keeles on antud sõnaga seotud teistsugused assotsiatsioonid kui teises keeles. Ühe ja sama sõna stiililine varjund on erinev väga lähedastes

¹ A. В. Федоров, Введение в теорию перевода, lk. 12.

² Sealsamas, lk. 13.

³ И. И. Ревзин, В. Ю. Розенцвейг, Основы общего и машинного перевода, lk. 71 jj.

sugulaskeelteski. Näiteid selle kohta leidub käesoleva töö teise osa kolmandas alajaotuses, Tõlkija töö seisneb pidevates otsingutes leida originaali sisu ja vormi ühtsuse väljendamiseks sobivaid vahendeid ning mitme võimaluse korral teha õige valik. See töö on loomingulise iseloomuga. A. Fjodorov peab ilukirjanduse tõlkimist kuuluvaks kunsti valdkonda.¹ Tõlget võib pidada eeskujulikuks, kui on edasi antud tõlgitava autori individuaalsus koos tema stiili omapärasustega."²

Tõlge võib olla sõnasõnaline, lihtsustatud, täpne või adekvaatne.³ Nõukogude tõlketoorias valitses aastaid sõnasõnalise tõlkimise nõue.

Täiusliku tõlke saamiseks kasutatakse korvamist ehk kompensatsioonimeetodit,⁴ mis hõlmab kogu sõnavara ja ka kõiki teisi kunstipärase tõlkimise aspekte. Nimetatud meetodit tuleb tahtmata kasutada igal tõlkijal, sest vastasel korral jääb tõlge originaalist nõrgemaks. "Originaali väljenduslaadi ilmekuse säilitamiseks tuleb sageli sõnu varieerida ja kasutada originaali kui terviku vaimu silmas pidades haruldasemaid väljendeid - sageli hoopiski mitte seal, kus autor oma keeles on teinud, vaid sootuks kuskil mujal."⁵ Tõlkimise selle külje puhul tekib küsimus, kas tõlkes peab säilima kuidagiviisi ka

¹ A.В. Федоров, Введение в теорию перевода, lk. 14.

² К.И. Чуковский, Высокое искусство. Москва, 1964, lk. 6.

³ И.И. Ревзин, В.Ю. Розенцвейг, Основы общего..., lk. 121 jj.

⁴ Н. Сепанова, Pilk ilukirjanduse tõlkimise küsimus-

⁵ tesse. "Keel ja Kirjandus" 1967, nr. 2, lk. 71.

O. Samma, Üht-teist tõlkimisest ja tõlkijatest. lk. 392.

originaali keele omapära või peaks ideaalne tõlge olema selline, et lugeja teksti lugedes aru ei saaks, millisest keelest teos pärit on. Kuna sõnasõnalisus on hukka mõistetud, siis peab tõlge olema loetav nii, nagu oleks ta kirjutatud selles keeles, millesse ta on tõlgitud. Teiselt poolt pole võimalik ignoreerida ka seisukohta, et autori poolt tegelasele antud rahvuslik karakter väljendub vahel niivõrd terve originaali keelevahendite valikus, et seda tuleks mingil teel ka tõlkes säilitada. Igal rahval on oma kirjanduslikud ja esteetilised traditsioonid ning tõekspidamised, mida tuleb ka tõlkimisel alati arvestada.

Kuna tõlkimine on töö keelega, nõuab see ka lingvistilist uurimist seoses kahe keele vaheliste suhete iseloomu ja stilistiliste vahendite suhetega. Väljaspool keelt on teostamatud tõlke igasugused funktsioonid. Lingvistiline uurimine lubab töö üles ehitada konkreetsele materjalile s.o. keelele baseerudes. Igasugused uurimused ja otsustused selle kohta, kuidas on originaali sisu edasi antud, on viljatud, kui need ei toetu tõlkes tarvitatud keeleliste väljendusvahendite analüüsile.¹ Muidugi ei saa lingvistilise uurimise teel selgitada kõiki tõlke valdkonda kuuluvaid küsimusi, sest sageli on oluline ka tõlkija suhtumine originaali sisusse ning seal kirjeldatud nähtustesse. Tõlkija suh-

1

A.В. Федоров, Введение в теорию перевода, lk.17.

tumine on tingitud tema esteetilistest ja ideoloogilistest tõekspidamistest või tema kuuluvusest teatud koolkonda.

Ka selliste mittelingvistiliste nähtuste nagu keeleline meisterlikkus, autori individuaalse stiili edasiandmine jne. analüüsimine nõuab küllaldast keelelist algmaterjali. Seega võime öelda, et keelelise külje uurimine pole küllaldane kõikide tõlkimisega seotud probleemide lahendamiseks, kuid see on vajalik tõlkeküsimuste uurimisel.

Õige keeleline lähenemine tõlkimisele on erakordselt tähtis praktilises mõttes, sest ainult kahe keele struktuuri erinevuste tundmine ja mõistmine võivad hoida tõlkijat mõttele vigade ja bukvalismi eest. Kahes keeles valitsevate seaduspärasuste tundmine on vajalik ka originaali keele eripärasuste edasiandmiseks sobivate vahendite valikus.

Nõukogude tõlketeoreetik I. Revzin jaotab ilukirjanduslikud tõlked järgmiselt¹:

1. originaali sisu edasiandvad (näit. luuletuse sisu proosa kujul edasiandmine);
2. teose loomine originaali mõtete ja kujundite vaba ümberpanemisega;
3. väärtusliku tõlketeose loomine.

Ilukirjanduslike teoste vahendamise eesmärgiks on väärtusliku tõlketeose loomine.

1

И.И.Ревзин, В.Ю.Розенцвейг, Основы общего и машинного перевода, lk.172 jj.

Algupärandi sisu edasiandmist kasutatakse väliskirjanduse õpikutes, kui vastav teos pole veel tõlgitud.

Meie kaasaegsetele tõlkijatele on iseloomulik originaali vahendamine tõepäraselt, ilma silumise ja ilustamiseta. Selle eelduseks on tõlgitava teksti õige mõistmine ning tingimuseks keeleliste vahendite õige valik.

I. GRAMMATILISTE VORMIDE TÕLKIMINE

Üks probleem, millega nii tõlkija kui ka tõl-
keteoreetik kokku puutuvad, on originaali gramma-
tiliste konstruktsioonide edasiandmine tõlkes.
Iga keele grammatilised nähtused on tingitud vas-
tava keele arenguseadustest ning ei lange kunagi
kokku teise keele omadega.¹ Sellest tulenebki ka-
he keele grammatiliste konstruktsioonide võrdle-
mise eriline koht tõlke analüüsimisel. Kuigi tõl-
kija ülesandeks on edasi anda teose sisu, tuleb
seejuures arvestada ka mõlema keele grammatilisi
vorme. Mõistagi pole vahendaja ülesandeks ja ees-
märgiks originaali grammatiliste vormide täpne
taastamine, vaid mõtte kui terviku edasiandmine. Ku-
na aga mõtted on väljendatud mitmesuguste vormilis-
te vahendite abil, tuleb arvestada algupärandi lau-
setes sisalduvate grammatiliste vormide ja konst-
ruktsioonide tähenduslikku külge. Tõlkija peab
teadma, millal võib tõlkes kasutada originaaliga
samaseid vorme ning millal tuleb tarvitada erinevaid.
Esineb juhte, mil grammatilise ehituse eripära nõuab,
et morfoloogilisi nähtusi tuleb edasi anda sün-

1

A. B. Федоров, Основы общей теории перевода, lk. 208.

taktiliste või leksikaalsete vahendite abil. Keele eri külgede vaheline seos tuleb väga ilmekalt esile just tõlkimise puhul. Täpne tõlge (grammatilises mõttes) on tihti võimatu vastavate vormide puudumise tõttu tõlkekeeles. Harva juhtub, et algupärandi ja tõlke-^{keele} sõnade järjekord, grammatilised kategooriad, sõna põhitähendused kokku langevad. Grammatiliste vormide täpne edasiandmine on mittetüüpiline ning seda esineb iga teksti tõlkimisel. Kolm grammatiliste erinevuste põhitüüpi nõukogude tõlketeoreetiku A. Fjodorovi arvates on järgmised ¹:

1. Originaali keeles esineval grammatilisel vormil pole tõlkekeeles vastet.

2. Tõlkekeeles on selline grammatiline vorm, millel pole originaali keeles vormilist vastet, kuid mida kasutatakse tõlkimisel.

3. Tõlkekeeles on grammatiline vorm, millel on vormiline vaste ka originaali keeles, kuid nad erinevad täidetava funktsiooni poolest.

Käesoleva töö autor peab sellist liigitust soome ja eesti keele grammatiliste vormide kõrvutamisel sobimatuks. Esimene põhitüüp sobib, sest soome keeles esinevatel vormidel, nagu V infinitiiv ja potentsiaal, pole eesti keeles vormilist vastet. Teise põhitüübi kohta võib näiteks tuua eesti keeles esineva terminatiivi, mida tarvitatakse soomekeelsete terminatiivsete konstrukt-

¹ A. В. Федоров, Основы общей теории перевода, lk. 237 jj.

sioonide s.o. ~~saakka~~- ja ~~asti~~-juhtude tõlkimisel. Kolmandasse põhitüüpi kuuluvaid juhte puhtal kujul on raske leida, sest kui eesti ja soome keele grammatilised vormid on sarnased, siis vähemalt ühel juhul langeb kokku ka nende vormide funktsioon. Näiteks on adessiivil nii eesti kui soome keeles ühiseks funktsiooniks kuuluvuse näitamine (~~minul on~~; ~~minulla on~~), kuid soome keeles tarvitatakse nimetatud muudet ka abinõu, tööriista jms. väljendamiseks (~~kannuilla~~, ~~hevosilla~~).

Seetõttu on käesolevas töös kasutatud kaheosalist jaotust. Esimeses alajaotuses vaadeldakse eesti keele grammatilistest vormidest täiesti erinevate või eesti keeles ainult rudimentidena säilinud grammatiliste vormide vastete tõlkimist. Teises alajaotuses tuuakse välja eesti ja soome keeles vormilt sarnaste grammatiliste vormide kasutamise ühised ja erinevad jooned.

A. EESTI KEELES PUUDUVATE SOOME KEELE GRAMMATILISTE VORMIDE TÕLKIMINE

Ühest algkeelest arenenuina on soome ja eesti keele grammatikas ja sõnavaras palju ühiseid jooni, kuid pikka aega lahus arenedes on naaberkeelte mõjul ja keelesisese arengu tulemusena tekkinud rida erijooni. Soome keel on nii

foneetilise koostise kui ka grammatilise ehituse poolest eesti keelest arhailisem. Nii on soome keeles säilinud n -lõpuline genitiiv, kohakäänete lõpus on toimumata lõpukadu jne. Samuti on soome keeles säilinud sellised arhailised vormid nagu possessiivsufiksids ning instruktiiv. Nimetatud vormid esinevad eesti keeles vaid kivinenud väljendeis (nä~~o~~l~~d~~a~~s~~a; palj~~a~~kä~~s~~i). Eesti keeles puuduvad vormilised vasted personaalpronoomenite akusatiivile, V infinitiivile ning rohketele liitepartiklitele. Soome keeles on elujõulisena säilinud ka potentsiaal, mille kohta eesti keeles leiame näited vanadest rahvalauludest.

Töö käesolevas alajaotuses on vaadeldud possessiivsufiksiliste vormide, personaalpronoomenite akusatiivi, instruktiivi, potentsiaali, V infinitiivi ning liitepartiklite edasiandmist.

1. P o s s e s s i i v s u f i k s i l i s t e g r a m m a t i l i s t e v o r m i d e t ä l k i m i n e

Paljudele soome-ugri keeltele iseloomulik possessiivsufiksitate rohke tarvitamine on soome keeles väga ulatuslik. Omastusliited võivad liituda nii noomeneile, verbi käändelistele vormidele kui ka partiklitele. Eesti keeles nimetatud grammatiline vorm puudub, kui mitte ar-

vestada üksikuid adverbe.¹

a. Possessiivsufiksiliste noomenite tõlkimine

Noomenile liitunud possessiivsufiks on

1) tõlgitud pronoomeniga. On kasutatud nii

a) personaalpronoomenit:

...ja omatuntoni ei
sitä salli.

(227)

... ja minu südametunnis-
tus ei luba seda.

(192)

Olis ollu käteni
vapaat...

(240)

Oleksid mu käed vabad
olnud,...

(203)

Älkää peljätkö sillä
hän voi saada vain
ruumiimme mutta ei
henkeämme.

(315)

Ärge kartke, sest tema
võib saada ainult meie
keha, aga mitte meie
hinge.

(266)

kui b) possessiivpronoomenit:

...hän heräsi vaite-
liaisuudestaan.

(15)

...ärkas ta oma sõna-
kehvusest.

(13)

Kyllä minä haavani
nuolen...

(115)

Küll ma oma haavad ter-
veks lakun...

(98)

¹ Rudimentaarseste vormide meeleldasa, kõrgutasa jt. kohta vt. P. Alvre, Omastusliitelistest määrsõnadest eesti kirjakeeles ja murdeis. "Keel ja Kirjandus" 1968, nr. 11, lk. 658 jj.

...hän soitteli...
mutta eri henkilöille
kun ei tahtonut näyt-
tää kiinnostustaan.

(207)

Kustaa sai luodikkon-
sa ja lähti...

(232)

... helistas ta... aga
erinevatele isikutele,
kuna ei tahtnud oma
huvi välja näidata.

(175)

Kustaa sai oma püssi
ja läks,...

(196)

2) jäetud tõlkimata:

Pöyränsä hän pyyhki
puhtaaksi pölystä ja
nosti sen paraati-
eteiseen,...

(65)

Nikolai soitti, ja
Laurilan Arvi hakka-
si käsiään yhteen niin
kuin oli nähnyt sota-
miestenkin tekevän.

(67)

Ta pühkis jalgratta
tolmust puhtaks ja tõs-
tis selle paraadukse
verandale,...

(56)

Nikolai mängis ja Lau-
rila Arvi tagus käsi
kokku, nagu oli näinud
soldateid tegevat.

(58)

Vänni kohotteli olka-
päitään ja sanoi:...

(72)

Vänni kehitas õlgu ja
pomises:...

(62)

Tõlkimata jätmine on igati põhjendatud, sest omastusliide ilma eelneva pronoomeni genitiivita viitab nagunii lause alusele.¹

¹ P.Pulkkinen, Asiasuomen opas. Helsinki, 1969, lk.143.

b. Possessiivsufiksiliste verbi käändeliste vormide tõlkimine

Possessiivsufiksid liituvad verbi käändeliste vormidele s.o.infinitiividele ja partitiividele. Kuna nimetatud vormidele on töö järgnevas osas pühendatud eri alajaotused (vt.lk.75-107), siis olgu siin ära toodud vaid mõni näide iga vormi kohta.

I infinitiiv

Joka ei pidä huolta edes omista jaloistaan, <u>on luullakseni</u> kykene- mätön siivoamaan mi- tään muutakaan.	Kes isegi oma jalgade eest hoolt ei kannan, <u>pole minu arvates</u> voi- meline ka midagi muud puhastama.
--	--

(217)

(184)

Pidettyään pienen tauon hän sanoi puolileikil- lään niin kuin hämil- lisyyttään <u>peittääk-</u> <u>seen:...</u>	Pidanud väikese pausi, ütles ta poolnaljata- misi, otsekui oma koh- metuse <u>varjamiseks:...</u>
--	--

—

(49)

(42)

Soome keele I infinitiivi omastusliitelist vormi on edasi antud verbi käändelise vormi (des-vorm, teonimi) ja personaalvõi possessiivpronoomeni abil (minu, oma).

II infinitiivi inessiiv

Mies poistui, mutta sa- noi vielä <u>lähtiessään</u> :... (262)	Mees lahkus, aga üt- les veel <u>minnes</u> :... (222)
---	--

Kiviojan Lauri leuh- kaisu <u>ohimennessään</u> :... (268)	Kivioja Lauri praa- lis <u>möödumisel</u> :... (226)
--	--

Nagu I infinitiivi puhulgi, nii on ka selle tegevusnime puhul tarvitatud verbi käändelisi vorme (deß-vorm, teonimi).

III infinitiivi lühem vorm (agentpartitsiip)

Monien <u>näkemiensä</u> ta- pausten perusteella he tiesivät nälkäkuoleman alkavan siit, ettei sairas enää halunnut syödä, ... (466)	Paljude <u>nähtud</u> juhtu- de põhjal teadsid nad näljasurma algavat sellest, et haige ei tahtnud süüa, ... (392)
--	---

IV infinitiiv

...ennen Halmeen pihaan <u>saapumistaan</u> hän pani aseen povitaskuunsa. (205)	...enne Halme õue <u>jõud-</u> <u>mist</u> pani ta relva põuetasku. (174)
--	--

Soome keeles tarvitatakse IV infinitiivi parti-tiivset vormi koos samatüvelise verbi mõne muu vormiga pideva tegevuse väljendamiseks.

Kun veturin iskut kiih- ...aga kui rataste
tyivät kiihtymistään,... lõnksumine kord-kor-
ralt kiirenes,...

(248)

(211)

Tegevuse pidevust on eesti keeles rõhutatud adverbiga, kuid IV infinitiivi elatiivile liitunud omastusliide on jäetud tõlkimata.

V infinitiiv

Hän oli pyyhkimäisil- Ta pidi just pühkima
lään käsiään... käsi...

(517)

(435)

V infinitiivile liitunud possessiiv-sufiks on jäetud tõlkimata.

I partitsiip

Anttoo oli nauravi- Anttoo teeskles naer-
naan,mutta häneltä mist,aga tal puudus
puuttui kokonaan nau- hoopiski naermisvõime.
ramiskyky.

(332)

(280)

Otto oli tuntevinaan Otto tundis selles
itse — nagu kergelt eneseupi-
siinä pientä koros- tamist...
tusta...

(493)

(415)

II partitsiip

II partitsiibi possessiivsufiksilisi passiivi vorme tarvitatakse põhiliselt lauselühendeis.

...hän viimein otti,
ja otettuaan ensimmäisen kupin otti toisenkin...

(7)

... ta viimaks võttis, ja kui oli võtnud esimese tassitäie, võttis teisegi,...

(6)

Rouva rauhoittui kuultuaan että hän saa käydä miestänsä tapaamassa. Proua rahunes, kuuldes, et ta võib käia meest vaatamas.

(319)

(269)

c. Possessiivsufiksiliste partiklite tõlkimine

Possessiivsufiksilised postpositsioonid

Nii soome kui ka eesti keeles on rohkesti omastava käändega tarvitatavoid tagasõnu. Genitiiviga kasutatavad postpositsioonid on soome keeles ainsad, millele possessiivsufiks võib liituda.

...hänen <u>takanaan</u> tema <u>selja taga</u> .
(304)	(257)
Hänen <u>puolestaan</u> ...	Tema <u>poolest</u> ...
(325)	(274)
...heidän <u>mukaansa</u> <u>koos</u> nendega...
(333)	(281)
...hänen <u>luokseen</u>tema <u>juurde</u> .
(373)	(315)
...teidän <u>edessänne</u>teie <u>ees</u> ...
(396)	(334)
...hänen <u>perässään</u>tema <u>kannul</u> ...
(402)	(339)
...hänen <u>kauttaan</u>tema <u>kaudu</u> ...
(442)	(372)
...hänen <u>jälkeen</u> -	...talle <u>järele</u> ...
<u>sä</u> .	
(443)	(373)
...minun <u>tyköni</u> minu <u>juurde</u> ...
(485)	(408)

Üldiselt tarvitatakse possessiivsufiksit asesõnalistes väljendites ning seetõttu ei teki eesti keelde tõlkimisel raskusi. Asesõna on tõlgitud asesõnaga sellises käändes, millist nõuab vastav eestikeelne tagasõna. Suurem osa soome keeles genitiivi nõudvaid ^{post}positsioone esinevad koos sama muutega ka eesti keeles.

Näiteks: teie ees, juurde, kannul, pärast jt.

Mõned postpositsioonid nõuavad erinevate käänete tarvitamist.

Näiteks: jälkeensä - järele nõuab eesti keeles olenevalt kontekstist kas genitiivi või allatiivi.

Possessiivsufiksilised adverbid

Kuna paljud adverbid on tekkinud käänete taustal, siis on ka arusaadav, miks soome keeles possessiivsufiksid võivad liituda ka adverbidele. Algselt mõnes kohakäändes esinenud noomen on aja jooksul muutunud adverbiks, kusjuures possessiivsufiksi omistav tähendus on kustunud. Põhiliselt esineb adverbidel 3. isiku omastusliide. Teiste isikute possessiivsufikseid tarvitatakse harva ning ainult siis, kui nende konkreetne tähendus on veel säilinud.¹

Pankaa yllenne.

(302)

...se olisi tietenkin
ylläni.

(327)

Pange riidesse.

(255)

...siis oleks see
mul loomulikult sel-
jas olnud.

(275)

Esitatud näidetes on adverbil koos possessiivsufiksiga konkreetne tegijat-omajat väljendav tähendus. Teises lauses on omastusliite -ni tõlkimiseks tarvitatud sõna mul.

¹ P. Alvre, Soome keeleõpetuse reeglid, Tallinn, 1969, lk. 159.

Nagu eesti nii ka soome keeles on üksikuid partikleid, mis võivad esineda lauses nii postpositsioonina kui adverbina.

Sitten tuli vastään
Elias.

(339)

Siis tuli vastu Elias.

(286)

Ilmaria puolestaan
kiinnostivat vanhem-
pien kapinaajan vai-
heet,...

(381)

Ilmarit omakorda huvi-
tasid vanemate elamused
mässu ajal...

(322)

Sõna ~~vastään~~ võib olla ka postpositsioon koos partitiiviga ning sõna puolestaan postpositsioon koos genitiiviga.

Suurema osa possessiivsufiksiliistest adverbidest moodustavad viisimäärsõnad, millised on edasi antud

1) noomeniga määruse funktsioonis:

Asioihin hän suhtautui
sivulta päin mutta kuun-
teli niitä mielellään.

(229)

Jooksvatesse küsimustes-
ta
se suhtus kõrvaltvaataja-
na, aga kuulas heameelega.

(194)

Pariksi päiväksi se
muuttui mutta oli pian
entisellään.

(322)

Paariks päevaks see muu-
tus, aga läks peagi en-
diseks.

(271)

2) konstruktsiooniga määrsõna +enesekohane asesõna:

Poika pisti salaa kir-
jeen taskuunsa ja kään-
tyi selälleen.

(253)

Poiss pistis kirja
vargsi tasku ja kee-
ras end selili.

(215)

3) määrsõnaga

Mies tarttui uudelleen
paronittaren käsivar-
teen,...

(302)

Mees haaras uuesti
paruniproual käsivar-
rest,...

(255)

Miehet alkoivat kuiten-
kin kävellä hiljakseen
niin kuin jalkojan ver-
rytellen.

(304)

Mehed hakkasid siiski
tasakesi kõndima, otse-
kui jalgu pehmitades.

(257)

...ja umpimähkään Akse-
li ampui siihen suun-
taan, mistä luodit tulivat.

(350)

...Akseli tulistas
umbropsu selles suunas,
kust kuuliä tulid.

(295)

2. P e r s o n a a l p r o n o o m e n i t e a k u s a t i i v i t ö l k i m i n e

Isikulise asesõna käänamisel on soome kee-
les mitmeid iseärasusi, võrreldes eesti keele
pronoomenite käänamisega. Nii puuduvad komita-
tiiv ja instruktiiv ning uue käändena lisan-

dub akusatiiv.¹ Algselt oli sihitav m-lõpu-
line, kuid läänemeresoome keeltes muutus aku-
satiivi lõpus olev m n-iks ning nimetatud
kääne muutus seega genitiivi sarnaseks.² Kuna
akusatiiv on täisobjekti kääne, asendati lõpp
n täisobjekti eeskujul lõpuga t.³

Akusatiiv on omaette käändena olnud
ka varasemas eesti keele grammatikas.

Personaalpronoomenite akusatiiv on
soome keeles sageli esinev grammatiline vorm
ning olenevalt tema funktsioonist lauses ja
temaga koos tarvitatava verbi rekttsioonist,
on eestikeelse vastena tarvitatud mitut muudet.

a. Akusatiivis täisobjekt on tõlgitud

1) nominatiiviga:

Tietenkin he panevat rohkeimmat automobii- leihin ja lähettävät <u>heidät</u> edellä.	Muidugi mõista pane- vad nad kõige julgemad automobiilidele ja saadavad <u>need</u> ette.
--	--

(225)

(191)

2) genitiiviga:

...sillä olihan tiedet- ty että Halme <u>hänet</u> sii- hen toimittaisi heti en- simmäisessä tilaisuudes- sa,...	...sest oli ennegi tea- da, et Halme <u>ta</u> esime- sel võimalusel sinna sokutab,...
--	---

(19)

(17)

¹ P. Alvre, Soome keeleõpetuse reeglid, lk. 102.

² A. Kask, Eesti keele ajalooline grammatika I, Tartu,

³ 1967, lk. 113. (TRÜ rötaprint.)

P. Alvre, Soome keeleõpetuse reeglid, lk. 103.

Võttes aluseks J.Valgma ja N.Remmeli koostatud "Eesti keele grammatika", kus öeldakse, et "nagu teistes keeltes, nii ka eesti keeles on olemas sihitav e. akusatiiv, mis ainsuses on nimetava- ja omastava-, mitmuses nimetavataoline.¹", võib öelda, et soome keeles akusatiivis esinev täisobjekt on eesti keeles edasi antud samuti akusatiiviga.

b. Täissihitise funktsioonis olev akusatiivi vorm on tõlgitud nominatiiviga.

Heidät on nyt surmattu. Nad on nüüd tapetud.
(234) (198)

c. Paljudel juhtudel on sihitava vahendamisel tarvitatud partitiivi.

Väsytys teki hänet hel- Väsimus tegi teda ker-
posti synkäksi. gesti süngeks.
(8) (8)

Mutta vanhemmat alkoi- Aga vanemad hakkasid
vat esittää epäilyksiä, siiski kahtlust avalda-
jolloin poika keskeyt- ma, mispeale poeg neid
ti heidät:... katkestas:...
(47) (41)

Enhän minä ole sanonut Ma pole ju öelnud, et si-
että sinun papereissasi nu paberites oleks käs-
olisi käsketty heidät tud neid maha lasta.
ampua.
(234) (198)

¹ J.Valgma, N.Remmel, Eesti keele grammatika. Tallinn, 1968, lk.66jj.

Akusatiivi on edasi antud ka
d. allatiiviga:

Minä olen tämän pitäjän
pappi, ja siinä ominai-
suudessa tahdon lausua
teidät tervetulleiksi.

(375)

Mina olen siinse kihel-
konna vaimulik ja sellel
ametikohal olles tahan
teile öelda tere tule-
mast.

(316)

ja e. komitatiiviga:

Mutta joka kerta hänet
tavatessani tunnen, että
hänessä on jotakin vai-
kuttavaa.

(295)

Aga iga kord temaga koh-
tudes tunnen, et temas
on midagi külgetõmbavat.

(249)

Viimase näite puhul pole välistatud võimalus
tõlkida akusatiiv partitiiviga, sest verb tavata
tähendab nii kohata kui kohtuda. Seega võiks lause
tõlkes kõlada järgmiselt:

~~Aga iga kord teda kohates tunnen, et temas on
midagi külgetõmbavat.~~

Kuid ka komitatiiviga tõlkimist ei saa vaeleks
pidada ning see näitab, et akusatiivi tõlkimine
ei pea piirduma ainult paari käändega. Ühel juhul
on akusatiivne personaalpronoomeni vorm jäetud
üldse tõlkimata ning see ei takista lause mõttest
arusaamist.

Tyttö koetti riuhtoa it-
seään irti ja Arvi pääs-
tikin hänet.

(67)

Tüdruk katsus end lah-
ti rebida ja Arvi las-
kiski.

(58)

3. I n s t r u k t i i v i t ö l k i m i n e

Eesti keele käänete süsteemist taandunud instruktiivi kasutatakse soome keeles põhiliselt teoviisi- või -vahendi väljendamiseks. Viisiütlevat on võimalik moodustada kõikidest sõnadest. Käesolevas alajaotuses on vaadeldud ainult noomeni instruktiivsete vormide edasiandmist tõlkes. Viisiütlevat käänet, mis regulaarse käändena ainsuses ei kuulu soome keele käänete paradigmasse ning mitmuseski esineb enamasti kivilinenud väljendeis, on tõlgitud mitmeti.

a. Instruktiivi kui käändelist vormi, s.o. koos täiendiga, on tõlgitud

1) ajamääruse funktsioonis konstruktsiooniga genitiiv + postpositsioon:

Kaukaa edestäpäin kuului
hiljaista kuminaa, joka
lyhyin väliajoin tois-
tui.

(258)

Kaugelt eestpoolt kos-
tis tasast kōminat,
mis lühikeste vahe-
aegade järel kordus.

(219)

2) viisimääruse funktsioonis inessiiviga:

Toista noin se suurin
piirtein kulkee.

(264)

Siit sedamoodi ta
üldjoontes läheb.

(224)

¹ Л. Хякулинен, Развитие и структура финского языка I, Москва, 1953, lk. 90.

3) elatiiviga:

...heitti Aku yhtäkkiä	...virutas Aku äkki
keppinsä päin teloitta-	<u>kõigest jõust</u> oma kepi
jia <u>kaikin voimin</u> .	timukate poole.
(413)	(348)

4) adessiiviga:

En pidä meidän porva-	Ma ei pea kodanlust su-
ristoamme suinkaan	gugi heaks isaks, kes hel-
hyvänä isänä, joka <u>run-</u>	<u>del käel</u> jagab kingitusi
<u>sain käsin</u> jakaa lah-	oma lastele.
joja lapsilleen.	
(206)	(175)

Varoitin häntä <u>selvin</u>	Hoiatasin teda <u>selgel</u>
<u>sanoin</u> .	<u>sõnal</u> .
(297)	(250)

5) komitatiiviga nii abinõu, vahendi:

Vaikka <u>paljain kynsin</u>	Kasvõi <u>paljaste kiin-</u>
minä revin ne...	<u>tega</u> kisuks ma nad,...
(165)	(141)

kui ka viisi väljendamisel:

Hän puhui <u>lyhyin</u> <u>täs-</u>	Ta kõneles <u>lühikeste</u> ,
<u>mällisin</u> <u>lausein</u> ,...	<u>täpsete lausetega</u> ,...
(297)	(251)

Joskus puhuttiin kapi-	Mõnikord räägiti mässust,
nasta, aluksi <u>varovin</u>	esialgu <u>ettevaatlike sõ-</u>
<u>sanoin</u> ,...	<u>nadega</u> ,...
(321)	(271)

6) instruktiiviga

Paljain jaloin ja alus-
vaatteisillaan hän me-
ni kylmään ulkoeteiseen.

(192)

Paljajalu ja aluspesu
väel läks ta külma vä-
liskotta.

(162)

Paljain käsin pisyisi
paremmin kiinni.

(275)

Paljakäsi on parem
kinni hoida.

(233)

7) adverbiga

Olihan siellä työttömiä,
ei suinkin se kaart
niin perin pohjin ti-
lannetta ole muuttanu.

(230)

Seal oli ju ka tööta-
töölisi, egas ometi pu-
nakaart ole olukorda
nii põhjalikult muut-
nud?

(194)

b. Instruktiivi kivinenud väljendina, s.o. iseseis-
va adverbina, on edasi antud

1) komitatiiviga

Sitten hän repäisi kä-
sin joidenkin säkeiden
pitämät puolikkaat eril-
leen ja heitti ne ka-
saan.

(233)

Siis...ta...rebis käte-
ga üksikuid kiudusid pi-
di kinniolevad pooled
lahti ja viskas hunni-
kusse.

(197)

Komppania oli selin
junaan,...

(248)

Kompanii oli seljaga
rongi poole...

(210)

2) instruktiiviga:

...sai raivokohtauksen, ...haaras...raevuhoog,
jonka vaivoin ulkonaisesti nii et ta suuri vaevu
kykeni hillitsemään. suutis end vaos hoida.

(309)

(261)

3) Enamik kivinenud instruktiivseid vorme
on tõlgitud määr sõnadega. On kasutatud ajamäär sõnu,

Harvoin nämä kotona kä-
vivätkin,...

Harva nad kodus üldse
käisid,...

(212)

(180)

Viimein tuli Ylöstalon
kanssa ulos vaalea,ko-
meannäköinen mies...

Viimaks tuli koos Ylös-
taloga välja blond so-
liidne mees,...

(255)

(216)

ja viisimäär sõnu :

Ja saadaan olla rin-
nakkain.

(212)

Ja võime olla kõrvuti.

(180)

...ja monet koettivat
varkain vilkuilla taak-
seen,...

(248)

...ja paljud püüdsid
vargsi taha piiluda,...

(210)

Kokkuvõtteks võib öelda, et instruktiivi
edasiandmiseks on mitmeid võimalusi, kuid eelistatavamad on komitatiiv ning adverb. Komitatiivse
tõlke korral on kasutatud enamjaolt mitmust ning
teiste käändevormide puhul ainsust.

4. Liitepartiklite tõlkimine

Üheks soome keele eripäraks eesti keelega võrreldes on liitepartiklite sagedasem esinemine. Liitepartiklid annavad erilise varjundi ning on algselt olnud iseseisvad sõnad. Kaheksast soome keele liitepartiklist on eesti keeles vaste ainult ühele partiklile, seepärast on eesti keelde tõlkimisel tarvitatud mitmesuguseid erinevaid konstruktsioone. Järgnevad näited on enamikus dialoogidest.

a. Liitepartikkel -han, -hän, mis annab sõnale vahandust paluva, viisakama varjundi, on

1.) jäetud tõlkimata:

Salamyntihän johtuu yksinomaan alhaisista rajahinnoista.

(93)

Hangeldamine tuleb ainult üksi madalatest müügihindadest.

(79)

Ottakaahan yhteyttä sitten päätöksen jälkeen.

(97)

Astuge pärast otsuse vastuvõtmist minuga ühendusse.

(83)

Ollaenhan valmiit moneksi hyvin pitkälle myönnytyksissä.

(101)

Järeleandmistega ollakse valmis üsnagi kaugele minema.

(87)

2) tõlgitud sõnaga ju

Sahallahan tiet~~en~~kin voi-
daan järjestää.

(92)

Saeveskis võib ju
muidugi korraldada.

(79)

Sehän nyt oli vain ilmai-
su.

(105)

See oli ju ainult
kõnekujund.

(89)

Olihan siellä työttö-
miä,...

(230)

Seal oli ju ka töö-
tatöölisi,...

(194)

3) sõnaga küll

Mikähän minussa ei si-
nun mielestäsi olisi
epämiellyttävää?

(35)

Mis küll minu juures
poleks sinule eba-
meeldiv?

(31)

4) sõnaga juba

Tämähän on ... ennen kuu-
lumatonta...

(89)

See on juba ... enne-
kuulmatu...

(76)

5) sõnaga eks

Juu...kyllähän tätä...

(89)

Nujah...eks ta ole...

(76)

b) Käsivais ja eitavais lauseis esinev partikkel -ka, -kä on jäetud tõlkimata ning vastav varjund on edasi antud lausekonstruktsiooni ja sõnavalikuga.

Miksikä vaan mailma lo-
puksikin menee?

(82)

Mis sellest maailma
elust küll lõpuks väl-
ja tuleb?

(70)

Äläkä rupee sielä...

(95)

Ära seal...hakka...

(81)

...muuttu mailma sitten

miksikä hyvänsä...

(100)

...muutugu siis maailm

milleks tahes...

(85)

c) Eitavais ja kahtlevais lauseis vastab eesti keeles esinevale ki-,gi-liitele liide -kaan, -kään.

1) Nimetatud partikliga vormide tõlkimisel ongi sagedasti kasutatud liidet -ki, -gi.

Oskarini tarjoama n kui-
tin hän otti, mutta ra-
hoja hän ei aikonutkaan
periä.

(209)

Oskari pakutud kviitun-
gi võttis ta vastu, aga
raha ta ei mötelnudki
nõuda.

(177)

Eivät he sinuakaan pääs-
tä.

(226)

aga nad sindki läbi
lase.

(191)

2) Mõnikord on tarvitatud sõna ka.

...mihin häntä ei ol-
lut juuri opetettu-
kaan.

(11)

...seda polnud talle
keegi ka õpetanud.

(10)

3) Vahel on tõlgitud sõnaga ometi.

Kuinka erilainen oli-
kaan isä.

(12)

Kui erinev ometi oli
isa.

(11)

4) Partikli - kaan, - kään eitavat-kahtle-
vat varjundit on tõlkes edasi antud sõnavaliku
ja sõnade järjekorraga.

Eihän hänellä ole muu-
takaan mahdollisuutta
kuin halveksia...

(91)

Mis tal muud üle jääb
kui põlastada...

(78)

Se sano että hän ei ly-
hennä päivää tuntia-
kaan.

(94)

Ütles, et ta ei lühen-
da mitte üks tund.

(80)

d. Erinevalt eesti keelest, tarvitatakse soome kee-
les eitavates ja jaatavates lausetes erisuguseid
partikleid. Eelpool toodud partikkel -kaan, -kään
esineb eitavais lauseis, kuid samalaadilistes
jaatavais lauseis kasutatakse partiklit -kin,
mille sünonüümiks on sõna myös.¹

¹ E.A.Saarimaa, Kielenopas. Porvoo-Helsinki, 1967, lk. 251.

1) Nimetatud partikli vahendamiseks on kasutatud gi-, ki- liidet, näit.

Kylällä ja työmaalla hän tunsikin pientä kiusantuneisuutta... Küla peal ja rendipäevi tehes tundiski ta kerget piinlikkust...

(7)

(7)

Ja siittä ne tietyisti sitten antas meitillenk.

Ja sealt annaksid nad muidugi meilegi.

(208)

(177)

Samoiissa asemissa kuin eilenkin.

Samadel positsioonidel, kus eilegi.

(283)

(239)

2) sõna koguni, näit.

...ja joitakin hevosiä seisoi aitavierustoilla kin.

...ja mõned hobused seisid koguni aia ääres.

(259)

(220)

3) sõna isegi, näit.

Minä muistan sanatkin:... Ma mäletan isegi sõnu:...

(235)

(199)

4) sidesõna ka, näit.

Keittiön puolelta kuului Aliinankin epäselvää motkotusta.

Köögist kostis ka Aliina segast porisemist.

(27)

(24)

Ja paljon riippuu si-
täkin ketä sattuu ole-
maan vartiassa.

(226)

Ja palju sõltub ka sel-
lest, kes juhtub valves
olema.

(191)

5) Paljudel juhtudel on partikkel-kin
jäetud tõlkimata.

Sillä hänen taloudes-
saan ei jokin ollut
jossakin, se oli aina
siellä, missä pitikin.

(5)

Sest tema majapidamises
ei olnud asjad ükskõik
kus, vaid seal, kus nad
pidid olema.

(5)

Hänen ajatuksissaan sel-
veni sanoiksikin se,
minkä nämä jättivät
sanomatta.

(244)

Tema mõtetes selgis sõ-
nadeks see, mis nad üt-
lemata jätsid.

(207)

e. Küsiv partikkel -ko, -kö, mille vasteks eesti
keeles on küsisõna kas,

1) ongi sageli tõlgitud nimetatud sõnaga.

...hän epäröi hetkisen
sanoisiko Elina vai
muija.

(7)

...kõhkles ta silmapilk
aega, kas öelda Elina
või eit.

(7)

Olisiko meitin sitten
täytyä varpota niin
kauvan...

(206)

Kas me oleksime siis pi-
danud nii kaua oota-
ma,...

(175)

...pannaanko karava-
tit kaulaan?

(244)

...kas lipsud paneme kae-
la?

(207)

2) On kasutatud ka sõna ehk:

Olisko nytkin tullu
sanaharkkaa?

(308)

Tuli ehk nüüdki sõnasa-
ginat ette?

(260)

3). Mõnel juhul on nimetatud partikkel jae-
tud tõlkimata.

...vai vapiseeko kätes... ...või käsi väriseb...

(26)

(23)

Vai täytyykö isän laps Või peab isa lapse päris
ottaa vallan selkään? kukile võtma?

(82)

(71)

(f. Rõhutatavat või lähemalt seletavat partiklit
-pa, -pä on edasi antud sõnaga küll:
1)

Mutta saavatpa nähdä
minutkin...

(104)

Aga küll saavad mindki...
näha,...

(89)

2) sõnaga koguni:

vvvvvvv

Tämä... vihjailipa et-
tei Halme ollut mikään
sosialisti ensinkään.

(17)

Viimane... andis koguni
mõista, et Halme pole enam
üldse mingi sotsialist.

(16)

Olipa hän tavallista Ta oli koguni tõredam
kireämpikin:... kui harilikult:...

(209) (177)

3) Mõnikord on liide -pa, -pä jäetud
tõlkimata.

Ja kukapa niita ei täl- Ja kes seda praegusel
läisenä aikana seuraisi. ajal ei jälgiks.

(102) (87)

Mitäpä minä sillä te- Mis minul sellega teha.
kisin.

(205) (174)

g. Asjalikus stiilis mitteesinev partikkel -s
on jäetud tõlkimata, kuid liite järeldest väl-
jendav varjund on edasi antud sobiva lause-
konstruktsiooniga.

Mitääs herräsväki... Mis suured saksad...

(82) (71)

Kuinkas sen laita on... Kuidas sellega lugu on...

(86) (74)

Mikäs siinä sitten. Mis seal siis ikka.

(96) (82)

Esitatud näidetest järeldeb, et kui-
gi eesti keeles vastavad liitepartiklid puu-
duvad, on samas funktsioonis võimalik kasuta-
da ki-, gi- liidet ning rõhumäärsõnu. Partiklitega
väljendatud varjundit on võimalik edasi anda
lausekonst-

ruktsiooni muutmise teel ning sobiva sõnavalikuga. Enamtarvitatavamad abisõnad on ka (ki- ja ka-), kään- liite puhul), koguni (ki- ja pä-liite puhul), küll(hän- ja pä- liite puhul).

5. Muude eesti keele grammatilistest vormidest erinevate soome keele grammatiliste vormide tõlkimine

a. V infinitiiv

Soome keelele on omane infinitiivide rühkus. Kui teistele soome keeles esinevatele infinitiividele leidub eesti keeles vasteid, siis V infinitiiv on täiesti erinev vorm. V infinitiivi on peetud ka III infinitiivi eriliigiks.¹ Nimetatud infinitiivi koos verbi olla vormidega kasutatakse tegevuse väljendamiseks, mille teostumine on lähedal. V infinitiivi on tõlgitud

1) y- partitsiibiga:

Se muistutti kuristunai- See sarnanes lämbuya
sillaan olevan lehmän lehma ininaga.
ölinää.

(275)

(232)

I

P. Alvre, Soome keeleõpetuse reeglid, lk. 139.

2) ma-infinitiivi inessiiviga:

Jotkut nuokkuivat sil-
mät kiinni ja heräsivät
juuri kun olivat kaatu-
maisillaan istuviltaan.

(281)

Jussi oli taas mene-
mäisillään kirkkoherran
luokse,...

(407)

Mõned nookusid silmad
kinni, ja ärkasid para-
jasti siis, kui olid ot-
sekile kukkumas.

(238)

Jussi oli jälle para-
jasti kirikhärra juurde
minemas,...

(343)

... ja hän näytti ole-
van, kaatumaisillaan
heikkoudesta.

(457)

...ta ise näis... olevat
nõrkuse pärast maha kuk-
kumas.

(385)

3) konstruktsiooniga pidi+ ma-infinitiiv + abisõna
just:

Hän oli pyyhkimäisil-
lään käsiään...

(517)

Ta pidi just pühkima
käsi...

(435)

Kõikide näitena toodud grammatiliste vormi-
de abil on eesti keeles saavutatud samuti tegevuse
peatse teostumise varjund.

b. Potentsiaal

Potentsiaal on üks neist vähestest soome keele grammatilistest vormidest, millel puudub tänapäeva eesti keeles otsene vaste. Võimalikkust ja tõenäolisust väljendava potentsiaali kohta leidub aga näiteid eesti rahvalauludes. Soome keeles tarvitatava potentsiaali võimalikud tõlkimisviisid on: vastava verbi vorm koos abisõnadega võib-olla, vahest, vist ja ehk. Antud teose puhul on tarvitatud sidesõna ehk koos verbi preesensi vormiga.

Mutta sallinette minulle Aga ehk lubate mulle
muutaman sanan. mõne sõna.

(396)

(334)

Esitatuga on lõpule jõudnud eesti keele grammatilistest vormidest erinevate soome keele grammatiliste vormide käsitlemine. On püütud välja tuua, milliseid grammatilisi vorme on tarvitatud eesti keeles puuduvate soome keele vormidega väljendatud mõtte edasiandmiseks. Kuna possessiiv-sufiksilised, instruktiivsed ja liitepartiklitega vormid on rohkearvuliselt esindatud algupärandid, siis on nimetatud vormide tõlkimist käsitletud ka tõlke analüüsimisel üksikasjalisemalt.

B.EESTI KEELE GRAMMATILISTEST VORMIDEST TARVI-
TAMISE POOLEST (OSALISELT) ERINEVATE SOOME
KEELE GRAMMATILISTE VORMIDE TÕLKIMINE

Käesolev osa tööst on kõige ulatus-
likum, sest kuigi eesti ja soome keel on lähe-
dased sugulaskeeled ning neil on palju ühe-
suguseid vorme, on paljudel neist erinev tarvi-
tamine ja funktsioon. See puudutab põhiliselt
noomeni käänete ja verbi käändeliste vormide
kasutamist. Käesolevas osas on toodud näiteid
ka lauselühendite tõlkimise ning ainsuslike
ja mitmuslike sõnade erineva ja samasuguse tar-
vitamise kohta .

Soome keelt iseloomustab gramma-
tiliste vormide rohkus, kusjuures mõnel vormil
on mitu paralleelkuju.

1. N o o m e n i k ä ä n d e v o r m i d e
t õ l k i m i n e

Soome-ugri keeltele on omane kää-
neterohkus vastupidiselt indoeuroopa keeltele,
kus tarvitatakse rohkesti prepositsioone. Ül-
diselt on käänete tarvitamine soome ja eesti
keeles sarnane, kuid olenevalt kontekstist, mõnede
verbide rektsioonist ning sellest, millise lau-
seliikmena antud käändevorm lauses esineb, võib
see olla ka erinev. Töö käesolevas osas on too-
dud näiteid nii tõlkest kui originaalist, sel-

le kohta, millise muutega ühte või teist soome keele käänet on eesti keeles edasi antud. Näiteid ei tooda üldiselt eesti ja soome keeles sama käände tarvitamise kohta, sest töö eesmärgiks on erinevuste väljatoomine. Töös ei käsitleta seetõttu translatiivi, abessiivi ja komitatiivi tõlkimist, sest nimetatud käänded on tõlgitud samade käänetega (soome ne-komitatiivi vasteks on eesti ga-line kaasütlev).

a. Nominatiiv

Nominatiiv on nii eesti kui ka soome keeles täisaluse ja -sihitise kääne.

1) Kui nominatiivne vorm on soomekeelses lauses täisobjekt, on tõlkimisel tarvitatud partiivi.

Hän oli yksityistä kuul-	Ta oli eraviisiliselt
lut Salinin <u>sanat</u> , joilla	kuulnud Salini <u>sõnu</u> ,
tämä oli perustellut liit-	millega viimane põh-
tymistään kapinallisiin, ... jendas oma ühinemist	
	mässulistega, ...

(233)

(197)

Hänkin huomasi kaarti-
laiset...

Temagi märkas puna-
kaartlasi...

(316)

(267)

2) Ajamääruslik nimetavaline vorm on tõlgitud adessiiviga.

Ensimmäiset vallanku-
mouspäivät elettiin

Esimestel revolutsioo-
nipäevadel elati ki-

pappilassa masentavan
ja ahdistuneen tun-
teen vallassa.

rikumõisas masendus-ja
ahastustunde võimuses.

(223)

(189)

3) Nominatiivi vahendamiseks on leitud
ka ablatiivne vaste.

Venäläiset on riisuttu
aseista.

Venelastelt on relvad
ära võetud.

(224)

(189)

Kui veel lisada, et enamik nominatiivseid
vorme on edasi antud nominatiiviga (Joukot sei-
sockelivat tiellä, 267 'Rühmad seisid teel', 226;
Elinal on aina hakatut puut, 8 'Elinal on ala-
ti lõhutud puud käepärast', 7 jt.), siis näeme, et
selle käände tõlkimisel on tulnud igal konkreet-
sel juhul arvestada eesti keelele omaseid konst-
ruktsioone ning seetõttu on võidudki soome nomi-
natiivi tõlkida nii mitmepalgeliselt.

b. Genitiiv

Genitiiv täidab eesti ja soome keeles
nii samaseid kui erinevaid funktsioone. Sellest
tingitult on soome keele omastavat käännet edasi
antud mitme eri käändega.

1) a) Käsku, luba ja sundust väljendavad genitiivsed vormid on tõlgitud nominatiiviga, sel juhul verbi olla vormid on vahendatud verbi pidama vormidega. Nimetatud verbi kasutamine tõlkes on igati põhjendatud, sest ta sisaldab kohustuse või vajaduse varjundit.

...mutta kireetä minun
on pidettävä niin kau-
van kun minä olen sel-
vinny veloistani...

(20)

...aga ma pean niikaua
pingutama, kui võlgadest
lahti olen saanud...

(18)

Mutta teidän on annet-
tava kunniasananne että
pysytte vaiti...

(46)

Aga teie peate andma au-
sõna, et te vaikite...

(40)

Upseerit palasivat, ja
silloin oli Laurin
lähdettävä autosta.

(52)

Ohvitserid jõudsid ta-
gasi ja siis pidi Lauri
autost välja ronima.

(45)

Seoses verbiga tulema oleks võidud kõik need juhud tõlkida ka adessiiviga: mul tuleb..., teil tuleb... jt.

b) Nominatiiviga on genitiiv tõlgitud ka siis, kui genitiivi vorm on lauses objektiks ning tegemist on käskiva kõneviisi 3. isikuga.

Kunnei anna pyssyjä niin
antakoon sian.

(208)

Kui ei andnud püsse, siis
andku sigä.

(176)

2) Soome keele genitiivne täissihitis on tõlgitud partitiiviga.

Mitäs minun sitten otit? Mis sa mind siis võtsid?
(9) (8)

Se synnytti melkein sa- See äratas peaaegu sa-
manlaisen innostuksen masugust vaimustust kui
kuin lentokone. lennuk.
(262) (222)

He näkivät vain tyhjän Nad nägid ainult tühja
kalkitun haudan ja ajau- lubjatud hauda ja lange-
tuivat epätoivoon,... sid meeleheitese,...
(295) (249)

3) Erinevalt eesti keelest, kus käsu, sunduse ja loa väljendamisel tarvitatakse enamasti adessiivi koos verbi olla vormidega, esineb soome keeles samas funktsioonis genitiiv, mis keeleajalooliselt on tegelikult daativ. Nimetatud funktsioonis ongi genitiivsed (resp. datiivsed) tõlgitud adessiivsetega.

...Akselin oli vaikea ... Akselil oli raske järele
nöyrtyä. anda.
(9) (9)

Nyt lahtarin kävi Nüüd läheb lihunikudel
huonosti. sandisti.
(262) (222)

Hänen oli käsketty kääntyä selin,... Tal oli kästüd selg pöö-
rata,...
(425) (358)

4) Omastava käände tõlkimisel on kasutatud ka translatiivi.

Tunnettiin ettei sen aika Tunti, et selleks polnud
ollut vielä. veel aeg.

(520)

(435)

Eesti keele tyđ-partitsiibile vastava agent-partitsiibi täiendina esinev genitiiv on tõlgitud:

1) elatiiviga, näit.

Utisten aiheuttama ilo
liensi heidän katkeruut-
taan,...

(224)

Uudistest esilekutsutud
rõõm leevendas nende
meelekibedust...

(190)

He olivat paljon vähem-
män pakokauhun tartutta-
mia kuin aikaisemmin läh-
teneet joukot.

(343)

Nad olid palju vähem
kabuhirmust haaratud
kui varem lahkunud väe-
osad.

(289)

Veljen tuomion herättämä
viha sai hänet käyttäyty-
mään oikeuden edessä kii-
vaasti,...

(401)

Venna kohtuotsusest tär-
ganud viha pani teda
kohtu ees tormakalt käi-
tuma...

(338)

2) komitatiiviga, näit.

Suuren punaisen rusetin

koristama veturi puhkaisu...ehitud vedur hakkas puhkima...

(248)

Suure punase rosetiga

(211)

Näkyviin ilmestyi nuoren koivikon ympäröimä punainen mökki ulkorakennuksineen.

(348)

Nähtävale ilmus noore kaa-sikuga ümbritsetud punane majake kõrvalhoonetega.

(293)

c. Partitiiv

Partitiiv on algselt lokaalse-ablatiivse tähendusega kääne, mis läheb tagasi uurali algkeelde.¹ Praeguses soome ja eesti keeles on see osaaluse ja osasihitise kääne. Soome keeles on sageli partitiivis ka õeldistäide.

1) a) Soome osastavaline osaalus on tõlgitud nimetava käändega.

Tulee suuria töitä.

(52)

Suured tööd tulevad.

(46)

Kylällä syntyi vilkasta liikettä.

(236)

Külas tekkis elav liikumine.

(200)

Kun hiljaisuutta oli kestänyt jonkin aikaa, ...kestnud, ...

(27)

Kui vaikus oli mõne aja

(24)

b) Nominatiiviga on tõlgitud ka õeldistäide.

...ei se ollut Elinas-
ta vastumielistä.

(20)

...ei olnud see Elinale
vastumeelne.

(18)

...voit luottaa meihin
kaikessa mikä on kunnia-
lista.

(47)

Mutta olisihan se sopi-
matonta jos rupeaisin
sellaista esittämään
ansioikseni.

(420)

...et võid meid usaldada
kõiges, mis on aus.

(40)

Aga oleks ju kohatu, kui
ma hakkaksin seda kõike
kui ei tea mis teenet
esile tõstma.

(353)

c) Mõnikord on nimetavat käänat kasuta-
tud umbisikulise tähendusega lausete objekti tõl-
kimisel.

Lukija sulki kalente-
rinsa ja myös kortteja
peitettiin salavihkaa
olkiin.

(216)

Vanhempia miehiä komen-
nettiin vartioonlähti-
jöiden tilalle.

(236)

Lugeja lõi kalendri kin-
ni ja kaardid peideti
vargsi õlgedesse.

(183)

Vanemad mehed kamandati
äraminejate asemel vahti
pidama.

(200)

2) Verbi epäillä vormidega esinev parti-
tiiv on tõlgitud inessiiviga kuna nimetatud tegu-
sõna eestikeelne tõlkevaste nõuab inessiivi.

Uutinen vaikutti keskel-
lä ahdistusta niin voi-
makkaasti, että sen paik-
kansapitävyyttä ei osattu
epäillä.

(225)

Uudis mõjus keset ängis-
tust nii tugevasti, et sel-
le paikapidavuses ei osa-
tud kahelda.

(190)

Kauppias meni niin lu-
jaa kuin pääsi, sillä
hän ei epäillyt Kus-
taan sanoja.

(387)

Poimees läks nii aju-
ga kui jõudis, sest ta
ei kahelnud Kustaa
sõnades.

(326)

3) Erinevalt eesti keelest nõuavad soome keeles sihilised tegusõnad partitiivi. Sihiliste verbide vormidega esinev osastav on eesti keele verbi rektsioonist tingitult tõlgitud allatiiviga.

Aliina seurasi häntä
ja paneutui sänkyyn.

(28)

Aliina järgnes talle
ja heitis voodisse.

(25)

Halme katseli seinää.

(359)

Halme vahtis seinale.

(303)

Iltahämärissä lähestyt-
tiin rintamaa.

(258)

Videvikus läheneti
rindele.

(219)

Kui esimeses näitelauses verb järg-
neņa asendada soome laenuga seirana, siis säi-
lib sama konstruktsioon ka eesti keeles : Alii-
ne seiras teda...

4) Mõnikord on tõlkimisel kasutatud ka adessiivi.

Tämän minä pyydän sinua
kertomaan...

(32)

Seda ma palun sul ju-
tustada...

(28)

...mutta muuan miehistä ...aga üks meestest haa-
 tarttui häntä käsivar- ras tal käsivarrest...
 teen...

(412)

(347)

d. Illatiiv

Illatiiv on soome keeles noorim sisekohakääne, mis pärineb siiski juba läänemeresoome aluskeelest. Sisseütlevat tarvitatakse sageli seal, kus indo-euroopa keeltes esineb inessiivi tähenduses olev kääne (vrd. sks. Wo blieben die andere ja sm. Mihin toiset jäivät)
 Illatiivi tõlkimiseks on leitud hulgaliselt erinevaid grammatilisi võimalusi.

1) Nominatiiviga on tõlgitud verbi sisältyä vormi juurde kuuluv täiendiga illatiiv.

Akun äänesävyyn sisältyi se "hyvä sana".

Aku hääletoon sisaldas selle "hea sõna".

(241)

(204)

Ootuspärane tunduks siin sõna sisältyä tõlkimine refleksiivse verbiga sisalduma, sel juhul oleks tõlkimisel võimalik kasutada inessiivi.

2) Sisseütleva käände tõlkevastena on tarvitatud ka genitiivi.

Hän tarttui käten ja le- Ta haaras käe ja lah-
 hahti punaiseksi koko kas- vatas üle näo punaseks.
 voiltaan.

(517)

(435)

3) Umbisikulises lauses on illatiivi vahendamiseks kasutatud partitiivi.

Ihmisiin ei kajota.

(210)

Inimesi ei puuduta.

(178)

4) a) Mõnede verbide nagu jääda, näkyä, kuunnella jt. juurde kuuluv illatiiv on kaotanud oma konkreetse kohanäitamise funktsiooni ning võib lauses esineda viisimäärusena. Sellistel juhtudel on tõlkevastena tarvitatud inessiivi.

Kun kunnanlääkäri oli poistunut, jäi parikunta innostuneeseen mielen-tilaan.

(225)

Jaoskonnaarsti lahkudes jäid abikaasad maha ülevas meeleolus.

(191)

...pää keikkui ylös ja alas askelten tahtiin.

(88)

...pea kõnkus sammude taktis üles ja alla.

(76)

b) Seesütlevat on kasutatud ka kohamääruse tähenduses oleva illatiivse vormi tõlkimisel.

Kun Elinan elottomiin silmiin vähitellen syttyi heräämisen merkkejä, purkautui Akselin ilo...

(12)

Kui Elina elututes silmades vähekesi toibunismärke süttis, väljendas Akseli oma rõõmu...

(11)

5) Elatiiviga on tõlgitud millestki osavõtmist väljendavad illatiivsed vormid.

Mutta niin kuin sanoin, Aga nagu ma ütlesin, minul minun on mahdotonta on võimatu sellest osa ottaa siihen osaa... võtta,...

(207)

(175)

Hänen täytyi ottaa osaa Ta pidi osa võtma valve vartioinnin järjeste- organiseerimisest ja pu- lyihin ja kaartin ta- nakaardi rekvisitsiooni- kavarikoihin. dest.

(287)

(242)

Käesoleval juhul on tegemist eesti ja soome keele verbide erineva rektsiooniga.

6) Mitmetel erinevatel juhtudel on tõlkimisel kasutatud allatiivi:

a) rektsioonist tingitult, näit.

Akseli vastaili torppa- Popsidest liikmete küsi- rijäsenten kysymyksiin,... mustele vastas Akseli,...

(84)

(72)

Miehet lisäilivät omiaan Mehed panid Akseli sõna- Akselin sanoihiin. dele oma jao juurde.

(228)

(193)

Siihen lisättiin vielä Sellele lisati veel üht- jotakin yhtä rehvakas- teist niisama kuraasikat, ... ta, ...

(247)

(210)

b) kokkutulekutele, koosolekutele jne. mine- mist ja kutsumist väljendavate illatiivsete vormide puhul, näit.

Se meni johtokunnan ko- Läks juhatuse koosolekule...

(17)

koukseen...

(19)

Ylöstalo sai kutsun
päälliköiden neuvot-
teluun.

(263)

Ylöstalo sai kutse üle-
mate nõupidamisele.

(223)

c) kohamääruse puhul, näit.

Tietenkin he panevat
rohkeimmat automobii-
leihin ja lähettävät
heidät edellä.

(225)

Muidugi mõista pane-
vad nad kõige julgemad
automobiilidele ja saa-
davad nad ette.

(191)

Aku hiipi ovelle ja kat-
soi varovasti molempiin
suuntiin:...

(241)

Aku hiilis uksele ja
vaatas ettevaatlikult
mõlemale poole.

(204)

Piiloon painunut aurin-
ko loi kõrkealla uiviin
pilviudun soiroihin kyl-
män punan.

(249)

Silmapiiri taha vaju-
nud päike heitis kõrgel
ujuvaile pilvesumuviirgu-
dele külma puna.

(211)

7) Adessiivi on tarvitatud:

a) illatiivse ajamääruse vahendamisel, näit.

Enkä Minä toivon ettei
Koskela tarvitse sitä
pitkään aikaan.

(34)

Ma loodan ,et Koskela
ei vaja seda veel hulgal
ajal.

(29)

b) illatiivse viisimääruse tõlkimisel, näit.

...hän... pääsi vasta va-
paasti nautimaan voitos-
taan kun yleisö yhteen
ääneen tunnusti, että hän
oli selvä voittaja.

(69)

Nüüd, kui pealtvaata-
jad ühel häälel tunnis-
tasid, et ta on selge või-
dumees, oli ta endaga
täiesti rahul.

(60)

8) Mõnikord on illatiivi tõlkimisel tarvita-
tud translatiivi:

Hän ei jatkanud pitem-
pään, sillä Akselin tyly
ilme vei halun enempään
leukailuun.

(283)

Ta ei jatkanud pike-
malt, sest Akseli vali
näoilme võttis taht-
mise edasiseks lööpi-
miseks.

(239)

Kuormastoon jäävät omai-
set heiluttivat jäähyväi-
siään totisina valmistau-
tuessaan jälleen tuskai-
seen odotukseen.

(431)

Voori juurde jäävad
omaksed lehvitasid ju-
malagajätuks tõsistena
kätt, valmistudes jälle
piinavaks ootamiseks.

(362)

9) Illatiivsetele määrustele on leitud ka
terminatiivseid vasteid:

a) ajamääruse puhul:

Innostus kesti seuraavaan
päivään.

(225)

Vaimustus kestis järg-
nise päevani.

(191)

b) määrämääruse puhul:

Teidän on jatkettava hyök- käystä vaikka <u>viimeiseen</u> <u>mieheen</u> .	Te peate jätkama rün- nakut kasvõi <u>viimase</u> <u>meheni</u> .
(351)	(296)

10) Komitatiivi tarvitamise põhjuseks on
verbide erinev rektsioon.

Kirkonkylässä plutoona liittyi <u>muuhun komp-</u> <u>paniaan</u> .	Kirikukülas ühines rühm <u>ülejäanud kom-</u> <u>paniiga</u> .
(247)	(232)
...kyläaukea päättyi va- semmallä <u>järvenlahteen</u>küla väljad lõp- pesid vasakul <u>jär-</u> <u>veabajaga</u> .
(274)	(232)

11) Soome keeles tarvitatakse sisekoha-
käändeid sageli siis, kui eesti keeles on geni-
tiiv koos mõne postpositsiooniga. Seda on tõlki-
misel silmas peetud ning paljud illatiivsed
vormid on edasi antud omastava ja tagasõna abil.
Enamtarvitatavamad postpositsioonid on peale,
külge ja juurde.

Isäntä säkitti viljaa ja kantoi sitä <u>rekeen</u> .	Peremees ajas vilja kotti ja tassis <u>ree</u> <u>peale</u> .
(330)	(279)

¹ P. Alvre, Soome keeleõpetuse reeglid, lk. 200.

Akselin usein toistuviin
pahantuulen purkauksiin
hän vastasi samoin kuin
Anna Oton ruokottomiin
puheisiin,...

(245)

He menivat ikkunaan.

(296)

...he palasivat arki-
sempiin asioihin.

(384)

Istuin oli kiinnitetty
seinään...

(319)

Töihin Akseli ei vielä
puuttunut.

(525)

Akseli sagedasti kor-
divatele paha tuju pu-
hangutele vastas ta sa-
muti, nagu Anna Otto rii-
vatute juttude peale,...

(208)

Nad läksid akna juurde.

(249)

...nad pöördusid argi-
päevasemate asjade juurde.

(324)

Iste oli kinnitatud
seina külge...

(269)

Töö külge Akseli veel
kätt ei pannud.

(442)

On tarvitatud ka muid postpositioone, nagu:

Hän syöksyi silmittömäs-
ti rikkurijoukkoon...

(121)

Ihan viereeni löi yks
puuhun.

(272)

Ta sööstis sõgedana
streigimurdjate sekka...

(103)

Täitsa minu kõrval löi
üks puu sisse.

(230)

Kui esitatule lisada, et enamjaolt on
illatõivi tõlkimiseks tarvitatud sama muudet
(näiteks: Vieläkö sielä kirkkoon viedään, 328
' Kas seal veel kirikusse viiakse', 277 jt.), siis
näeme, et sisseütleva käände kasutamisel on eesti
ja soome keeles palju erinevusi, ning et ühe gram-

matilise vormi vahendamiseks on peaaegu piiramatud võimalused.

e. Inessiiv

Hoopis piiratumad on soome inessiivi tõlkimisvõimalused.

1) Kohamäärusena olev inessiiv on tõlgitud põhiliselt adessiiviga.

Ristiäisissä ei muita vieraita ollutkaan kuin Kivivuorelaiset.

(14)

Varrudel muid vöõraid ei olnudki peale Kivimäe rahva.

(13)

Ulkoa kuului...askelten narina pakkaslu-messa...

(253)

Väljast kostis...sam-mude krudin külmunud lumel...

(215)

Sitä ei ole kartassa mutta sen on vakdlijat ottaneet selville...

(264)

Teed kaardil ei ole, aga luurajad on selle välja selgitanud...

(224)

2) Vahel on soome seesütleva vahendamisel tarvitatud komitatiivi, nagu

a) ajamääruse puhul:

Muutamassa viikossa jännitys katosi heidän väliltä.

(6)

Mõne nädalaga kadus pinevus nende vahelt.

(6)

b) kaasolu määruse puhul:

Hän on tullut yhä sie-	<u>Oma tehtud tähtsusega</u>
tämättömämmäksi <u>tuossa</u>	muutub ta aina taluma-
<u>laskelmoidussa kopeu-</u>	tumaks.
<u>nessaan.</u>	

(104)

(89)

Ne menee... <u>valkosissa</u>	Lähevad sealt... <u>valgete</u>
<u>vaatteissa...</u>	<u>riietega...</u>

(271)

(229)

3) Nagu illatiivi puhul, nii on ka inessiivi vahendamisel rohkesti kasutatud konstruktsiooni genitiiv + postpositsioon.

<u>Parissa päivässä</u> Halme	<u>Paari päeva jooksul</u> võt-
paneutui esikunnan to-	tis Halme staabi fakti-
siasialliseen johtoon.	lise juhtimise üle.

(231)

(196)

Luotien pistävät kimah-	Kuulide teravad sähva-
dukset sirahtelivat	kad sirtsatasid <u>kõrva</u>
<u>korvissa,...</u>	<u>ääres,...</u>

(274)

(232)

<u>Ovessa</u> oli tirkistys-	<u>Ukse sees</u> oli piilumis-
luukku ja <u>ikkunoissa</u>	luuk ja <u>akna ees</u> trellid.
kalterit.	

(319)

(269)

f. Elatiiv

Soome elatiivi vastetena on tõlkes kasutatud mitut käännet.

1) Elatiivi tõlkimisel on tarvitatud inessiivi:

Hän vaistosi sanatto- mia syytöksiä Elinan ja vanhempien koko <u>käytöksestä</u> ja <u>asennoi-</u> <u>tumisesta.</u>	Ta tajus sõnatuid süü- distusi Elina ja isa- ema <u>käitumises</u> ja <u>ole-</u> <u>mises.</u>
---	--

(244)

(207)

2) Kui on juttu kellegi arvamusest, on elatiivne vorm tõlgitud allatiivsega.

Tämä korostettu pidät- tyväisyys oli <u>Elinasta</u> kaikkein vaikeinta.	See rõhutatud tagasi- hoidlikkus oli <u>Elinale</u> kõige raskem.
--	---

(6)

(6)

<u>Pentinkulmalaisista</u> hän vaikutti hyvin ko- toisen näköiseltä,...	<u>Pentinkulmalastele</u> tun- dus ta üsna koduse- sena,...
---	---

(263)

(222)

Esitatud tõlkimisviisi kõrval oleks allatiivi võidud tõlkida ka konstruktsiooniga genitiiv + meelest. Näit. Pentinkulmalaste meelest tundus ta... jt.

3) Erinevast reksioonist tingitult on sõna syystä vahendamisel tarvitatud adessiivi. ...ei vain silloin kun ...mitte ainult siis, hän oli loukkaantunut kui ta oli haavunud, vaan yhtäläisestijos vaid ka siis, kui ta hän jostakin syystä mingil põhjusel oli oli erikoisen onnellinen. väga õnnelik.

(8)

(8)

...paitsi jos se josta-
kin erikoisesta syystä
la
pautui mieleen.

(19)

...välja arvatud, kui see
just mingil erilisel põh-
jusel meelde tuli.

(17)

Samasta syystä Halme
kieltäytyi tarjotusta
tuolista.

(293)

Samal põhjusel keeldus Halme
pakutud toolist.

(247)

4) Mõnikord on tõlkimisel kasutatud ablatiivi.

Tullainen raakuus on
lähtöisin venäläi-
sistä...

(225)

Niisugune toorus on pä-
rit venelastelt...

(190)

Päällikkö nousi tu-
listaan ja kumarsi...

(302)

Ülem tõusis toolilt ja
kummardas...

(255)

5) Elatiivi vahendamiseks on leitud ka
komitatiivne vaste:

Juovuksissa Anttoo vä-
hän leuhkaisikin po-
jasta.

(29)

Purjuspäi ta veidi hoop-
leski pojaga:...

(25)

6) Kõikidele kohakäänetele iseloomulikku
tõlkimisviisi genitiivi ja postpositsiooni abil
on tarvitatud elatiivi puhulgi.

Se oli hyvin yksityis-
kohtainen käsky rinta-

See oli üsna üksikasja-
lik käsk rindelemineku

mallelähdistä.

(236)

Salin kalustuksesta päätellen talo oli rikas ja mahtava.

(263)

Akselia oli varoitettu harhaanjohtavista huu-
doista,...

(270)

kohta.

(200)

Saali sisustuse järgi otsustades oli talu suur ja jõukas.

(223)

Akselit oli hoiatatud eksitavate hüüete eest...

(228)

g. Allatiiv

Teatavasti olid algselt praeguse allatiivi kujulised ainult mõned adverbid ning häälik ↓ arvati tüvesse ja liideti ka teistele sõnaliikidele. Praegune soome ja eesti keeles esinev allatiiv on sama funktsiooniga kui indoeuroopa keeltes olev daativ (vrd. sks. gebe mir, schenke dir).

1) Allatiivi vahendamisel on tarvitatud komitatiivi.

Olen turvaton naine, josten tehkää minulle mitä haluate.

(228)

Olen kaitsetu naine, niiet tehke minuga, mis tahate.

(193)

Akselille puhuessaan hän sai ääneensä jotakin pingottunutta ja arkaa.

(520)

Akseliga rääkides tuli tema häälede midagi pingovat ja arglikku.

(438)

2) Paljudel juhtudel on tõlgitud konstruktsiooniga genitiiv + postpositatsioon.

Hän nousi kiveltä, käveli Ta tõusis kivilt, läks
Aunen luokse ja istuutui Aune juurde ja istus
nurmikolle. rohu peale maha.

(39)

(34)

Otto asetteli toisella Otto seadis puunoti
kädellään puun pölkylle... paku peale...

(233)

(197)

Hän kääntyi jo ovelle Ta pöördus juba
muotoili samalla ajatus- ukse poole ja formu-
ta,... leeris samal ajal
mötet,...

(294)

(248)

Vartiassa oleva poika Valves olev poiss
tuli luukulle. tuli luugi juurde.

(324)

(273)

Põhiliselt on soome allatiiv tõlgitud ka eesti keelde allatiiviga (näiteks: Paljonhan niitä ei niin monelle miehelle ollut, 137 'Palju seda tööd nii mitmele mehele ei olnud', 117; Otto meni portille, 373 'Otto läks trepile', 315 jt.)

h. Adessiiv

Adessiivi tähtsamaks funktsiooniks praeguses soome kirjakeeles on instrumentaalsuse ja kuuluvuse näitamine. Viimasest funktsioonist on välja kujunenud eriline konstruktsioon asendamaks soome-ugri keeltes puuduvat omama verbi.

Kuuluvuse väljendamine on omane ka eesti keele alalütlevale käände, kuid instrumentaalsust väljendatakse eesti kirjakeeles komitatiiviga. Eesti rahvalauludes kohtame nimetatud funktsioonis ka adessiivi (näit. Haljala suu sulges sula võilla keele keevalla meella).

Eesti keeles on tarvitatud alalütlevat käänet soome keeles kuuluvust näitava, ajamääruslike ja kohamääruslike allatiivsete vormide tõlkimisel (näit. Heillä ei ollut puutetta rahasta, 145 'Neil polnud rahast puudust', 124; Hänet oli kesällä valittu, 152 'Suvel oli teda valitud', 129 ; Joskus istui kotimatalla heidän karyjensä takaistuimella vanha eukko, 146 'Vahel istus koduteel nende kaariku tagaistmel mõni vanaeit', 124 jt).

1) Kohamääruse väljendajana on adessiivi tõlgitud ka inessiiviga, näit.

Vallitöitä lopeteltiin
muillakin paikkakunnilla,...

(137)

...Halme käveli...läpi
pihamaalla olevan väkijoukon...

(140)

Kantsitöö jäeti seis-
ma ka teistes paikkondades,...

(117)

...sammus Halme ...
läbi öues seisva rahvahulga...

(119)

2) Abinõu, tööriista jne. väljendav allatiiv on ootuspäraselt tõlgitud komitatiiviga.

Monet kartanon renkien

Paljud mõisa sulaste

ja muonamiesten lapsista
kantoivat keitonloppuja
kannuilla kotiinsakin,...

(57)

Joko mittaa uudet maat
taikka maksaa rahalla.

(210)

Suojeluskuntalaisia oli
matkalla juhlatilaisuus-
teen hevosilla ja polku-
pyörillä, toisia jalan-
kin.

(422)

ja moonakate lapsed
tassisid supipära
kannudega kojugi,...

(50)

Kas mõõdab uue maa
välja või maksab ra-
haga.

(178)

Kaitseliitlasi läks
pidulikule koosole-
kule nii hobuste kui
jalgratastega, mõned
isegi jala.

(356)

3) Adessiivse viisimääruse edasiand-
miseks on kasutatud elatiivi.

Muutenkin hän ruhjoi
töitä kaikella voimal-
laan,...

(8)

Ka muidu rügas ta
kõigest jõust tööd
teha,...

(8)

4) Alalütleva muute tõlkevastena on
tarvitatud ka genitiivi koos postpositsiooniga.

...se herätti huomiota
kylälläkin.

(11)

Akseli kävi padalla ja
sanoi...

(213)

...äratas see ka kü-
la peal tähelepanu.

(10)

Akseli käis paja juu-
res ja ütles...

(180)

Akseli itse kävi tiellä
koettaen seurailta etu-
maastoa tarkoin.

(269)

Aliina ei vastannut
vaan istui edelleen
huiivi silmillä.

(289)

Akseli ise käis tee
peal ja püüdis hoole-
ga eespoolset maastik-
ku silmas pidada.

(227)

Aliina ei vastanud,
vaid istus edasi, rä-
tik silme juures.

(244)

i. Ablatiiv

Ablatiivi tarvitamisel on soome ja eesti keeles rida erinevusi ning vastavalt nimetatud muute funktsioonile, on eesti keeles kasutatud mitut käänet.

1) Nominatiiviga on tõlgitud verbi tun~~t~~ua juurde kuuluv ablatiivne vorm.

Ehkä minun ajatteluni
saattaa tuntua vääräl-
tä, mutta sillä on sen-
tään perusteita.

(206)

Võib-olla minu mõtle-
mine võib tunduda va-
le, aga selles on siis-
ki alust.

(175)

Siksi hänen näkemisensä
tuntui erikoisen ilkeäl-
tä...

(263)

Seepärast tundus tema
nägemine iseäranis
võigas ...

(222)

2) Kohamäärusena esinev ablatiiv on tõlgitud elatiivina.

Hän nousi sängyltä,...

(27)

Ta tõusis voodist,...

(24)

Elina oli jo kotonaan
kun Otto tuli leiriltä.

(480)

Elina oli juba endises
kodus, kui Otto laagrist
tuli.

(404)

Kuigi soome keel eelistab tavaliselt sisekohakäändeid, on käesoleval juhul tarvitamissuhe vastupidine.

3) Erinevatest lausekonstruktsioonidest tingitult on tõlkimisel tarvitatud adessiivi.

Nuorilta miehiltä lop-
puivat työt.

(137)

Noortel meestel kadus
tööots käest.

(117)

4) Soome ablatiivile vastab sageli essiiv:

"Kasarmi", tuntui hyvin
epäilyttävältä paikalta
samoin kuin Ketunmäkikin.

(62)

"Kasarm" tundus vägagi
kahtlase kohana, samuti
kui Rebasemägi.

(54)

...yhdessä voimakkaasti
erottuvan kuperan otsan
kanssa se vaikutti pää-
kallolta.

(326)

...koos tugevasti sil-
matorkavaalkumera otsmi-
kuga näis see pealuuna.

(275)

Niisugust soome ablatiivi ja eesti essiivi vastavust on ära märkinud ka F.J.Wiedemann.¹

5) Ablatiivi on edasi antud ka konstruktsioonini genitiiv + postpositsioon abil.

Ei nyt aivan Vänrikki Stoolin tarinat, vaan esimerkiksi ne kertomukset buureista, joita pikkupoikina oli kuultu vahemmilta.

(211)

Mitte just "Lipnik Stooli lood", vaid näiteks jutustused buuridest, mida poisikesepõlves oli vanemate käest kuulnud.

(179)

Päivemällä kun he seisoskelivat maantiellä, alkoi taivaalta kuulua surinaa.

(261)

Päeva poole, kui nad maanteel seisisid, hakkas taeva alt kostma surinat.

(221)

Akseli ratsasti niin pitkälle kuin harhaluodeilta uskalsi,...

(429)

Akseli ratsutas nii kaugele, kui juhuslike kuulide pärast usaldas,...

(361)

j. Essiiv

Essiiv on üks vähestest käänetest, millele leidub vasteid ka kaugemates sugulaskeeltes ning mida võib pidada pärinevaks uurali algkeelest. Nimetatud kääne oli algselt lokaalse tähendusega, mis on praeguseni säilinud mõnedes soome adverbides (näit. kotona, luona jt.). Essiivi on viljeldud ka

¹ F.J.Wiedemann, Grammatik der ethnischen Sprache. St. Pétersbourg, 1875, lk. 335 jj.

ajamääruslike väljendite puhul. Ainus kääne, kus eesti keeles on toimumata lõpukadu, on essiiv. Lõpuvokaaliga oleva muute vorm on seletatav sellega, et essiiv on eesti kirjakeeles hiline kääne¹, mis on toodud kirjakeelde möödunud sajandil.

Essiivi funktsioonid eesti ja soome keeles on lähedased, kuid sellegipärast on tõlkimisel tarvitatud ka teisi käändeid.

1) Essiivne öeldistäitemäärus on tõlgitud nominatiiviga.

...keikkuivat Akselin har-
tiat toisten edellä paidan-
selkämys hiestä mustana.

(19)

Tiellä tuli vastaan ratsas-
tajia, suksimiehiä ja he-
vosajoneuvoja enimmäkseen
tyhjinä.

(259)

...Halme oli sairaana.

(320)

...õõtsusid Akseli
õlad teistest ees-
pool, särgi seljata-
gune higist must.

(17)

Teel tuli vastu rat-
samehi, suuskureid ja
hobuveokeid, reed ena-
masti tühjad.

(219)

...Halme oli haige.

(270)

2) Mõnikord on vastena kasutatud inessiivi.

He nousivat mäelle, jossa
miehet makasivat harvana
ketjuna.

(268)

Nad ronisid mäekün-
kale, kus mehed la-
masid hõredas ahelikus.

(227)

¹ A. Kask, Eesti keele ajalooline grammatika I, lk. 153.

3) Ajamäärusena esinev essiivi vorm on sageli tõlgitud adessiiviga.

Eräänä vuoden 1915 helmi-
kuun myöhäisenä iltana
Ilmari saapui yllättäen
kotiinsa.

(46)

He olivat jakajille vain
yksi niistä monista maa-
laisykomppanioista, joita
näinä päivinä oli joudut-
tu aseistamaan.

(256)

Mutta sellaisina hetkinä
tuo jylhä rakennus kadot-
ti ääriiviivansa...

(463)

Ühel 1915. aasta veeb-
ruarikuu hilisõhtul
saabus Ilmari oota-
matult koju.

(40)

Nad olid jagajaile
vaid üks neist pal-
judest maakompanii-
dest, keda neil päe-
vil tuli relvastada.

(217)

Aga niisugustel sil-
mapilkudel ^{kaotas} too sün-
ge ehitus oma piir-
jooned...

(368)

4) Translatiivi on tarvitatud verbi pü-
tää juurde kuuluvate essiivsete vormide tõlki-
miseks.

Sitä minä pidän kaikkein
törkeimpänä.

(15)

En pidä meidän porvaris-
toamme suinkaan hyvänä
isänä,...

(206)

Seda pean ma kõi-
ge nurjatumaks.

(14)

Ma ei pea meie ko-
danlust sugugi heaks
isaks,...

(175)

...sillä omaa kieltään
he pitivät ainoana puh-
taana kielenä.

(260)

...sest oma keelt pi-
dasid nad ainsaks puh-
taks keeleks.

(220)

5) Viisimääruse funktsioonis esineva
soome essiivi vastena on tarvitatud adverbe.

Epävarmana Aku palasi
takaisin.

(240)

Kõhklevalt tuli Aku
tagasi.

(203)

Pikkumiehet odottivat
hiljaisina.

(246)

Väikemehed ootasid
vaikselt.

(209)

...korvalehdet helotti-
vat punaisina.

(315)

..kõrvalehed õhetasid
punaselt.

(266)

k. Terminatiivsed ~~saakka~~ ja ~~asti~~ juhud

Soome keeles puudub rajav kääne ning
selles funktsioonis tarvitatakse tavaliselt
kas illatiivi, elatiivi või väliskohakäändeid
koos postpositsioonidega ~~asti~~ ja ~~saakka~~. Nimeta-
tud konstruktsioonide tõlkimisel pole mitte
alati tarvitatud terminatiivi.

1) Konstruktsioon elatiiv + ~~saakka~~ on
eesti keeles edasi antud elatiivi ja postpo-
sitsiooni ~~saadik~~ abil.

Aamusta saakka jatkunut

Hommikust saadik kest-

kireä jännitys alkoi
hänessäkin vähitellen
laueta.

(278)

Sitä paitsi oli itkun
ja mielenliikutusten hä-
peällisyys istutettu
heidän tajuunsa lap-
sesta saakka.

(369)

nud terav pinge hak-
kas temaski vähehaaval
lõdvenema.

(235)

Pealegi oli nutu ja
meeleliigutuse häbene-
nemine istutatud nende
teadvusse juba lapse-
põlvest saadik.

(311)

2) Konstruktsiooni allatiiv + ~~saakka~~
vastena on tõlkes tarvitatud genitiivi koos
postpositsiooniga ~~juurde~~:

Saunan takana maanneet
miehet seurasivat häntä
yli aidan perunakuopalle
saakka.

(351)

Sauna taga lamanud
mehed järgnesid talle
kartulikoopa juurde.

(295)

1. Komitatiivsed ~~kanssa~~- juhud

Komitatiivi ~~ne~~-lise vormi kõrval tar-
vitatakse soome keeles sageli sama funktsiooni
täitmiseks genitiivi koos postpositsiooniga
~~kanssa~~. Nimetatud konstruktsioon on eesti keel-
de tõlgitud komitatiiviga.

Ei olis tässä tarvinnu Ei oleks pruukinud siin
avuttomien kanssa tapella. käparditega jagelda.

(9)

(8)

Samasta syystä hän vältti puhumasta vastaantulijoiden kanssa.

(20)

Minkäläisten toverien kanssa hän Helsingissä seurusteli?

(35)

Kotona häntä oli kielletty seurustelemasta kylän poikien kanssa,...

(64)

Samal põhjusel hoidus ta jutuajamisest vastutulijatega.

(18)

Missuguste sõpradega ta Helsingis läbi käis ?

(30)

Kodus oli talle ära keelatud sõbrustada külapoistega,...

(56)

2. I n f i n i t i i v i d e t ö l k i m i n e

Soome keelele on omane infinitiivide rohkus, kusjuures neist kõikidest tarvitatakse veel mitmeid erinevaid käändevorme. Et eesti keeles tihti puudub soome keele infinitse vormi otsene vaste, on vastava sisu ja mõtte edasi andmisel tarvitatud väga erinevaid tõlkevasteid.

a. I infinitiiv

I infinitiivil on kaks vormi: lühem ja pikem. Lühem vorm vastab eesti keele da-infinitiivile, kuid tõlgitud pole nimetatud vormi mitte alati da-tegevusnimega, sest selle vormi kasutamine, mis üksikuis läänemeresoome keel-

tes on erinev¹; sõltub mitmeist tegureist, eelkõige lause predikaadist.

1) a) Koos verbi alkaa vormidega esinev I infinitiiv on ootuspäraselt tõlgitud ma-infinitiiviga.

Lihansyönnistä luovut-
tuaan hän oli alkanut
selittää ettei eläin-
täkään saa surmata.

(17)

Lihasoömisest loobudes
oli ta hakanud seletama,
et ka looma ei tohi
tappa.

(16)

Paronitar alkoi nyyhkyt-
tää ja jatkoi pyytämisi-
tään...

(302)

Paruniproua hakkas nuuk-
suma ja jätkas palu-
mist...

(255)

b) ma-tegevusnimega on tõlgitud ka loa, sunduse ja käsu varjundiga väljendites esinev I infinitiivi lühem vorm, kusjuures lause predikaadiks on verbi täytyä või tulla mingi muude.

Ja töitä täytys järjes-
tellä.

(229)

Ja põllutööd peaks
organiseerima.

(194)

Tämän hyökkäyksen täy-
tyisi nyt onnistua.

(348)

See rünnak peab nüüd
õnnestuma.

(293)

Silanderin tuli siis
kuolla.

(390)

Silander pidi niisiis
surema.

(328)

¹ Vt. ligemalt P.Saukkonen, Itämerensuomalaisten kielten tulosijainfinitiivirakenteiden historiaa I. Helsinki, 1965, lk. 5 jj.; II, Helsinki, 1966, lk. 195 jj.

2) I infinitiivi pikemat vormi, mis on üks soome keele omapärasemaid jooni eesti keelega võrreldes, on vahendatud kõrvallausega.

Pojan ilme kävi vakavaks oikeastaan si, liian vakavaksi ollakseen aito.

(49)

Poja ilme muutus tõsiseks, õigupoolest liiga tõsiseks, et olla ehtne.

(42)

...hän sanoi vaatimattoman tuntuisesti välttääkseen näyttämästä liian selkeästi iloaan:...

(205)

...ütles ta tagasihoidlikult, et hoiduda oma röömu liiga selgesti välja näitamast:...

(174)

...hetken kuluttua askel hidastui kiivastuakseen uudelleen.

(517)

...silmapilgu pärast samme aeglustus, et uuesti kiirenedä.

(435)

Väärrib märkimist, et selliste otstarbemaaruslike lauselühendite tõlkimiseks pole käsitletava teoses kasutatud kordagi maksvormi, mis sisult on võrdne (selleks) et kõrvallausega (vrd. et olla ehtne = olemaks ehtne).

3) I infinitiivi pikemad vormid, mis väljendavad kõneleja suhtumist või arvamust, on edasi antud järgmiste konstruktsioonidega:

Joka ei pidä huolta edes omista jaloistaan, on luullakseni kykenemätön siivoamaan mitään muuta-

Kes isegi oma jalga- de eest hoolt ei kannä, pole minu arvates võimaline ka midagi muud

kaan.

puhastama.

(217)

(184)

Minä muistaakseni käs-
kin sinua huutaan tos-
sa kuorman päällä:...

Minu oma mäletamist
mööda käskisin sul
koorma otsas karjuda:...

(331)

(279)

Minun tietääkseni Ak-
seli ei ole mitään ta-
kavarikoinu.

Minu teada ei ole Ak-
seli midagi konviskee-
rinud.

(378)

(319)

b. II infinitiiv

II infinitiivil, mis vastab eesti des-te-
gevusnimele, on inessiivse vormi kõrval ka harve-
mini tarvitataav instruktiivne vorm. II tegevusni-
mi soome keeles nagu des-vorm eesti keeleski, esi-
neb lauses sageli viisimäärusena.

1) a) Lauselühendis olevat II infini-
tiivi inessiivset vormi on tõlgitud lauselühen-
diga (des-vorm), näit.

Akseli astuessa sisään
hän tervehti niukasti
ja kohensi ryhtiään...

Akseli sisse astudes
vastas ta lühidalt ter-
vitusele ja kohendas
mitu korda kehahoiat-
kut,...

(205)

(174)

Tampereen lähestyes- Tampere lähenedes mõtte-
sä mielikuvat muut- pildid muutusid.
tuivat.

(250)

(212)

Mies poistui, mutta Mees lahkus, ütles veel
sanoi vielä lähties- minnes:...
sään:...

(262)

(222)

b) Lauselühendis esinevat inessiivset vormi on edasi antud ka kõrvalausega, mille verb on imperfektis, näit.

...muutamat sotamiehet ...mõned soldatid laul-
lauuloivat yhteisesti sid üheskoos vene rah-
venäläistä kansanlau- valaulu, mida üks neist
lua yhden säestäessä mingil keelpillil saa-
kielisoittimella. tis.

(67)

(58)

He saivat seisokella Neil tuli üle tunni
pakkasessa toista tun- aja seista külma käes,
tia Ylöstalon juostes- samal ajal kui Ylöstalo
ja herran luota toi- jooksis ühe härra juu-
sen luokse. rest teise juurde.

(255)

(216)

Edellä ollut plutoona Eespool seisnud rühm
väisti hankeen toisen tõmbus hange, kui teine
plutonaan marssiessa rühm nööda marssis.
ohi.

(268)

(226)

c) Nimetatud vormi vahendamiseks on kasutatud ka teonime (adessiivis) :

<u>Tervehdittäessä</u> syntyi pientä hämminkiä...	<u>Tervitamisel</u> tekkis kerge kohmetus,...
(292)	(247)

Hautaa <u>peitettäessä</u> mieliala...muuttuikin arkisemmaksi.	Haua <u>kinniajamisel</u> muutus meeleolu ... argipäevasemaks.
(317)	(267)

Teonime tarvitatakse vastena peamiselt juhtudel kui II tegusõna seesütlev käänne on passiivis.

2) II infinitiivi instruktiivi on tõlgitud: a) lauselühendiga, näit.

Elma tuli hiljakseen <u>kävellen</u> , mutta Akun huomattuaan...	Elma tuli tasakesi <u>kõndides</u> , aga kui ta Akut märkas,...
(239)	(202)

b) verbi finiiitse vormiga, näit.

Hellberg puhui lähtijöille ja nämä seisoivat hiljaa paikoillaan <u>kat-</u> <u>sellen</u> väkijoukkoa.	Hellberg pidas lahkujaile kõne ja need seisid vaikselt paigal ning <u>vahtisid</u> rahvahulka.
(248)	(210)

Muiden puheita kuunte-
lematta hän istui kat-
sellen ikkunasta ulos.

(296)

Ta istus ja teiste
juttu kuulamata vah-
tis aknast välja.

(250)

c. III infinitiiv

Kääneterohkem soome keele infinitiivi-
dest on III infinitiiv, mille otseseks vasteks
eesti keeles on ma-tegevusnimi. III infinitiiv-
vi tarvitatakse sisekohakäänetes, adessiivis,
abessiivis ja instruktiivis. Eesti kirjakeeles
sisseütlev,
on kasutusel ma-infinitiivi seesütlev, seest-
ütlev ja ilmaütlev, saav.¹

1) III infinitiivi illatiiv on edasi

antud:

a) da-infinitiiviga tingitult verbi

käsk ja selle tõlkevaste käskida rektisioonist.

Isäntä käski emäntä lo-
pettamaan, mutta tämä ei
totellut...

(332)

Peremees käskis pe-
renaist lõpetada,
aga too ei kuulanud
sõna,...

(280)

Akseli nosti pojat alas
satulasta ja käski näitä
menemään omaistensa
luokse.

(429)

Akseli tõstis poi-
sid sadulast maha ja
käskis neil omaste
juurde minna.

(361)

¹ Soome keele III infinitiivi võimalikest vasteist
läänemeresoome keeltes vt. P. Saukkonen, Itämerensuo-
malaiisten kielten tulosijainfinitiivirakenteiden
historiaa I, lk. 5 jj.

b) ootuspäraselt ma-infinitiiviga:

...hän ei...kyennyt <u>se-</u>	...ta...polnud suuteli-
<u>koittamaan</u> verta...	ne verd <u>segama</u> ,...

(8)

(8)

Aliina jäi <u>seisomaan</u>	Aliina jäi teele <u>seis-</u>
tielle.	<u>ma</u> .

(75)

(65)

Laukaus sai hänet <u>kat-</u>	Prahmakas pani teda ku-
<u>selemaan</u> jonnekin pa-	hugi abielupaarist üle
riskunnan ylitse,...	<u>vaatama</u> ,...

(294)

(248)

2) III infinitiivi inessiivset vormi on tõlgitud: a) da-tegevusnimega verbi käskima puhul:

Siellä oli Hellberg, joka	Seal oli Hellberg, kes
käski häntä käymään pap-	käskis tal kirikumõis-
pilassa <u>varoittamassa</u>	sas ära käia ja kirik-
kirkkoherra.	härrat <u>hoiatada</u> .

(290)

(245)

b) ootuspäraselt ma-tegevusnime inessiiviga:

Hän kävi myös <u>selvittä-</u>	Ta käis asja ka isa-
<u>mässä</u> niitä isälle...	le <u>selgitamas</u> ...

(245)

(208)

...jakajat ovat asemal-	...väljajagajad on jaa-
la <u>vastaanottamassa</u> am-	mas laskemoonalaadun-

muslastia.

git vastu võtmas.

(255)

(216)

Oli myös hyvä, että kak- Oli ka hea, kui on kaks
 si oli kuristamassa meeles pidamas, mis
 mitä sanottiin. öeldakse.

(263)

(223)

c) Õnnestunuks ei või pidada III infi-
 nitiivi seesütleva vastena tarvitatud täismine-
 vikku, sest inessiivne vorm väljendab lõpetama-
 ta pidevat tegevust.

Akselille puhuttiin
 mielistelleen, kun ta-
 juttiin minne mahdon
 painopiste oli siirty-
mässä.

Akseliga räägiti meh-
 keldades kui taibati,
 kuhu võimu raskuspunkt
on kandunud.

(207)

(176)

elatiivi

3) III infinitiivi tõlkimisel on tarvi-
 tatud:

a) ootuspäraselt ma-tegevusnime elatiivi:

Jos tuli esiin jokin
 asia, joka koski kaartia,
 Halme kieltäytyi otta-
masta osaa sen käsit-
 telyyn.

Kui tuli ette mõni asi,
 mis puudutas punakaarti,
 keeldus Halme selle aru-
 tamisest osa võtmast.

(232)

(197)

b) Keelamist või takistamist märkivad
 elatiivsed vormid on tõlgitud da-tegevusnimega.

Elma küllä katsoi häntä kieroon ja kielsi läh-
temästä ,mutta poika
ei kuunnellut.

(217)

Elma küll vaatas tema
poole kõõrdi ja keelas
tulla,aga poiss ei
kuulanud.

(184)

Kun hän kaiken lopuksi
kielsi poistumasta ka-
sarmilta,syntyi ääne-
kästä mutinaa.

(252)

Kui ta kõige lõpuks
keelas kasarmust lah-
kuda,tõusis valju-
hääline pomin.

(214)

c) Peale da-tegevusnime on keelamist
märkivad elatiivsed vormid edasi antud teo-
nimega (genitiivis).

Pelästys laukesi nau-
ruun,mutta Akseli kiel-
si panemasta patruunoi-
ta kivääreihin.

(256)

Ehmatus läks üle nae-
ruks,aga Akseli keelas
padrunite sissepanemise.

(217)

...Ilmari kielsi puhu-
masta.

(412)

...Ilmari keelas rää-
kimise.

(347)

4) III infinitiivi adessiivi,mida täna-
päeva eesti kirjakeeles ei kasutata,kuid mille
esinemist eesti murretes on märkinud F.J.Wie-
demann,¹ on tõlgitud:

a) da-tegevusnimega,näit.

Lauri auttoi häntä pääs- Lauri aitas tal pead

¹ F.J.Wiedemann,Grammatik der estnischen Sprache,lk.450.

tä nostamalla, kun hän tõsta, kui ta veel vett jõi.
joi lisää vettä.

(463)

(390)

b) deŝ- lauselühendiga, näit.

...Lauri ja Elias laa- ...Lauri ja Elias tassi-
hasivat Valentia ulos sid Valenti peaaegu kä-
melkein kantamalla. tel kandes.

(470)

(396)

c) Koos samatüvelise verbiga tegevuse
esiletõstmiseks tarvitatud III infinitiivi ades-
siivne vorm on vahendatud finitiitse vormiga, mil-
lele on lisatud sobiv viisimäärus.

Kun joku repi vaat- Kui keegi rebis riiete
teistaan suikaleita ja küljest ribasid ja här-
pyytämällä pyysi saada dalt palus lubada end
hirttäytyä, sitä ei üles puua, siis seda ei
sallittu. lastud sündida.

(444)

(374)

d) substantiiviga (komitatiivis) ,näit:

Hän puhui nopeasti mu- Ta rääkis rutaka pomi-
nisemalla ja ruohot naga ja rohukõrred
putosivat hänen suus- kukkusid suust maha.
taan.

(471)

(396)

e) adverbiga, näit.

Halme tuotiin kunnal- Halme toodi vallamajja
listalolle puoliksi pooleldi talutamisi, ...
taluttamalla, ...

(393)

(331)

5) Kuigi soome keele III infinitiivi abessiivi otseseks vasteks eesti keeles on ma^hta-vorm, pole nimetatud vormi tõlkimisel alati kasutatud. Mõnikord on III tegevusnime abessiivse vormi vahendamisel tarvitatud järgmisi vasteid:

a) teonime, näit.

Antakaas olla <u>riemuit-</u>	Jätke oma <u>roõmuhõiska-</u>
<u>tematta!</u>	<u>mine!</u>
(245)	(208)

b) adverb, näit.

Miehet nauroivat <u>peit-</u>	Mehed naersid <u>varjama-</u>
<u>telemättä.</u>	<u>tult.</u>
(227)	(192)

c) Soome keeles lauselühendis esinev abessiiv on edasi antud kõrvallausega, näit.

...Jussi loukkaantui...	...Jussi solvus...löikas
avasi sian mahan ja	sea mao löhki ja uuris...
tutki sen... mitään	läbi, <u>kuid ei leidnud</u> min-
rautanaulaa <u>löytämättä.</u>	git raudnaela.
(9)	(8)

Enamik abessiivseid vorme on tõlgitud ootuspäraselt ma^hta-vormiga (...min^hkä n^hmä jä^ht-
ti^hvät sanomatta, 244 '...mis nad ütlemata jätsid',
207; ...siit^hä huolinatta, 19 '...sellest hooli-
mata', 17, jt.).

6) Lisaks eeltoodud vormidele on III infinitiivil veel lõputa vorm ehk agentpartitsiip, mille puhul lauses peab olema näidatud tegija. Nimetatud vormi tarvitatakse tihti täiendina ning see käändub nagu ma-, ma- lõpulised substantiivid. ¹Agentpartitsiip vastab eesti keele tu-partitsiibile, kuid tõlkimisel on kasutatud ka teisi vorme.

a) Täiendina esinev agentpartitsiibi nominatiiv on tõlgitud

ma-partitsiibiga:

Ilmarin kasvoilla kä- väisi jonkin ikävän ja kiusallisen muiston <u>aiheuttama</u> ilme.	Ilmari näost käis üle pahandavast ja piin- likust mälestusest <u>tärganud</u> ilme.
---	--

(381)

(321)

Veljen tuomion <u>herättä-</u> <u>mä</u> viha sai hänet käyt- täytymään oikeuden edes- sä kiivaasti,...	Venna kolhuotsusest <u>tärganud</u> viha pani teda kohtu ees torma- kalt käituma...
--	--

(401)

(338)

tu-partitsiibiga :

...miehet olivat...nuo- ria poikia, joiden kas- voilla oli väsymyksen ja	...mehed olid...noored pdsid, kelle nägudel oli väsimusest ja
--	---

¹

P.Alvre, Soome keeleõpetuse reeglid, lk.139.

rasituksen aiheuttama pingutusest tingitud
ärtynyt ilme. tige ilme.

(374)

(315)

Mutta kun meilla olis Aga meil on see isa
se isän ja minun os- ja minu ostetud haua-
tama hauta... plats...

(422)

(355)

Tegija (isik) pole agentpartitsii-
bi puhul alati edasi antud elatiiviga, vaid
vahel on edasi antud konstruktsiooniga subs-
tantiiv + poolt, ka sellistel juhtudel on agent-
partitsiip tõlgitud tyd-kesksõnaga.

Seuraavan päivan il- Järgmise päeva õhtul saa-
tana saapui karta- busid mõisa kolm meest
noon kolme miestä se- ning kirikuküla staabi
kä kirkokylän esikun- poolt määratud küüdimees.
nan mukaan määräämä
kyytimies.

(395)

(333)

Tilanteen esiin nos- Olukorra poolt esile-
tama johtaja, jonka tõstetud juht, kelle
nuorukaisuhoon liit- noorukiuljusega ühines
tyi kuolemanpelon jän- surmahirmu pinevus...
nitys...

(432)

(364)

Agentpartitsiibiga väljendatud
mõtet on võimalik edasi anda ka nimetatud
vormi tõlkimata, näit.

Hän katseli vakavan Ta silmitses tõsiselt

levollisina yleisöä ja rahulikult publikut,
nahkaisten käsineiden nahkindais käed külje
peittämät kädet löy- peal lödvalt rusikas.
sässä nyrkissä sivuil-
la.

(406)

(342)

b) Agentpartitsiibi partitiivne vorm
on vahendatud tyd-kesksõnaga:

Puiden kyljet sen ym- Puude küljed selle ümber
pärillä olivat luotien olid kuulidest puruks
repimiä. rebitud.

(458)

(385)

...monet...olivat kuol- ...paljud olid sur-
leet syötyään äkkiä nud, süües järsku oht-
runsaasti omaistensa ralt omaste saadetud
lähettämää ruokaa,... toitu,...

(481)

(405)

c) Agentpartitsiibi illatiivse vormi
tõlkimisel on kasutatud ty-liitelist adjektiiv:

Kasvojen alaosa oli Näo alumine osa oli
laihtumisen vuoksi kui- kõhnumise tõttu pea-
vunud melkein olematto- aegu olematuks kuiva-
miin,... nud.

(326)

(275)

d) Agentpartitsiibi allatiivne vorm
on tõlgitud tyd-kesksõnaga:

...hän komensi ihmisiä ...ta kamandas inimesi

paljastaan päänsä
oikeuden tuomittemil-
le rikollisille?

(392)

pea paljaks võtma
kohtus süüdimoistetud
kurjategijate ees?

(330)

e) Ka agentpartitsiibi adessiivse vormi tõlkimisel on kasutatud tyd-kesksõnaga:

Aune syötti pikku Val-
tua ryssänlimpusta
pureksimallaan pupul-
la,...

(63)

Aune söötis pisikest
Valtut mälutud vene
leiva mämmiga,...

(55)

f) Agentpartitsiibi essiiv on tõlgitud adverbiga, näit.

Mutta ne kiiluiivat elot-
tomina.

(434)

Aga need helkisid
elutult.

(365)

ja ty-substantiiviga (essiivis), näit.

Halme kaatui niin kuin
ukkosen iskemänä.

(413)

Halme kukkus nagu
piksest tabatuna.

(348)

Viimane tõlkimisviis on igati õigustatud, sest eesti keeles on käesoleval juhul tegemist ty-sufiksilise substantiiviga. Ty-sufiks on pärit tyd-kesksõna tunnusest.

d. IV infinitiiv

Eesti keele teonimele vastab soome keeles IV infinitiiv. Mõlemas keeles on nimetatud vorme võimalik käänta kõikides käänetes.

1) IV infinitiivi nominatiivi on eesti keelde tõlgitud^{a)} teonime nominatiiviga:

Pojan kastamine pappi-
lassa tapahtui täysin
virallisessa hengessä.

(13)

Poja ristimine kiri-
kumõisas toimus täies-
ti ametlikus õhkkon-
nas.

(12)

Kaikki puhuminen on
turhaa.

(47)

Kõik rääkimine on
asjatu.

(41)

b) teonime genitiiviga:

Pannaan iskusakki kär-
keen ja jätetään kirk-
kokyläläisille ruumit-
ten hautaminen.

(268)

Paneme löögirühma ette-
otsa ja jätame kiri-
kuküla meestele sur-
nute matmise.

(226)

2) IV infinitiivi partitiiv on edasi antud

a) teonime partitiiviga:

Ei ole siivoomista.

(6)

Ei ole koristamist.

(6)

...ei salli tööajan ly-
hentämistä.

(10)

...ei luba tööaja lü-
hendämist.

(10)

b) da-infinitiiviga:

...sopimukset oli laki
jäädyyttänyt, joten niissä
ei ollut puhumista.

(13)

...seadus ei lubanud
lepingut tühistada ega
muuta, järelilikult pol-
nud sellest mõtet
rääkida.

(12)

3) koos possessiivsufiksi ja samatü-
velise verbiga tarvitatakse IV infinitiivi te-
gevuse pidevuse rõhutamiseks. Eesti keelde on
see vorm tõlgitud verbi finiiitse vormiga koos
sellele järgneva või sellele eelneva adverbiga.

Molempien arvo aleni
alennemistaan.

(57)

Mõlemate väärtus lan-
ges ühtsoodu...

(49)

Kun veturin iskut kiih-
tyivät kiihtymistään ,
juoksijat luopuivat
kilvasta...

(248)

...aga kui rataste lõnk-
sumine kord-korralt
kiirenes, loobusid saat-
jad võidujooksust...

(211)

3. Partitsiipide tõlkimine

Nii soome kui eesti keeles on kaks partitsiipi, mida tarvitatakse aktiivis ja passiivis. Üldiselt tarvitatakse soome keeles partitsiipe palju enam kui eesti keeles ning see teeb lauseehituse painduvamaks, keerulisemaks ja eesti omast algupärasemaks.¹ Eesti ja soome keele partitsiipide tarvitamisel on rida iseärasusi, millest osa tuleneb sellest, et soome keeles käänduvad ka II partitsiibi aktiivi ja passiivi vorm, kuna eesti keeles teatavasti puu- ja töö-kesksõna ei käändu. Kui eesti keeles saab täiendiks oleva I partitsiibi asemel kasutada tegijanime, siis soome keeles pole see võimalik. Ühine eesti ja soome keele I partitsiibile on see, et nende abil saab väljendada tulevikus tehtavat tegevust. Soome keeles kasutatakse nimetatud otsarbel aktiivi ning eesti keeles passiivi vormi.²

a. I partitsiip

1) aktiivi I partitsiip

a) Aktiivi I partitsiibi nominatiivi tõlkimisel on kasutatud tegijanime, näit.

Mutta ei tuleva kummin- Aga ega see tulija

¹ J. Aavik, Praktiline Soome keele õpetus, Helsingi, 1908, lk. 56.
² F. J. Wiedemann, Grammatik der estnischen Sprache, lk. 459.

kan syypää ole,niin ka süüdi ei ole,ni
että olemme kaikki et meie kõik oleme
velkapäitä sen edessä. võlgased tema ees.

(44)

(38)

ja ootuspäraselt v-kesksõna:

Ulkonevat leukaperät
olivat jäykistyneet
kylmän vuoksi kohol-
leen.

(516)

Esiletungivad lõua-
pärad olid külma pä-
rast kummi kangestu-
nud.

(435)

b) I partitsiibi genitiivne vorm
on edasi antud v-kesksõna genitiiviga:

Käsi teki hapuilevan
liikkeen ja löysi pui-
sen vedikkeen.

(517)

Käsi tegi kobava lii-
gutuse ja leidis puust
käepidime.

(435)

kõrvallausega:

Isä koetti hymyillä ja
laushti joskus jonkun
sanan niin kuin osoit-
taakseen olevansa asias-
sa mukana.

(520)

Isa püüdis naeratada
ja pillas aeg-ajalt
mõne sõna, otsekui näi-
tamiseks, et elab asja-
le kaasa.

(438)

f) I partitsiibi mitmuse oleva kään-
dega väljendatud teeskluse või kahtluse var-
jund on eesti keeles edasi antud

sõnaga justkui:

Mutta kun hän <u>oli</u> Ak- selin tylyssä katsees- sa <u>näkevinään</u> myös va- hingoniloa, saivat huu- dot enemmän merkitystä.	Aga kui ta Akseli kal- gis pilgus ka <u>justkui</u> kahnjurõomu <u>nägi</u> , oman- dasid hüüded suure- ma tähtsuse.
---	--

(228)

(193)

sõnaga nagu, näit.

Vähän hän <u>oli</u> <u>pistelevinään</u> , ja vartiomies- ten komentoihin hän vastasi....	Väheke ta <u>nagu</u> <u>sor- kis</u> , valvurite kaman- damisele aga vastas ta....
--	---

(415)

(349)

Otto <u>oli</u> <u>tuntevinaan</u> siinä pientä itsekoros- tusta...	Otto <u>tundis</u> selles <u>na- gu</u> kergelt eneseupita- mist...
---	--

(493)

(415)

Toodud näidetes on kesksõna tõlgi-
tud finiidse vormina (imperfektiga).

Nimetatud varjujundi edasiandmiseks
on tarvitatud ka verbi teeskluse pöördelist
vormi ning sel juhul on partitsiip tõlgitud
teonime partitiiviga.

Anttoo oli nauravinaan, Anttoo teeskles naer-

mutta häneltä puuttui mist, aga tal puudus
kokonaan nauramiskyky. hoopiski naermisvõime.
(332) (280)

2) Passiivi I partitsiip

Passiivi I partitsiibi tõlkimiseks on
leitnud palju erinevaid grammatilisi võimalusi.

a) Passiivi I kesksõna nominatiivse
vormi tõlkimisel on kasutatud

ma-tegevusnime:

...mutta anteeksi hä- ...aga lõpuks pidi
nen oli lopulta pyy- ikkagi andeks paluma.
dettävä.
(10) (9)

...sinun on sitten ...sa pead pärast ta
kumminkin päästettävä päästma ära kurjast.
poika pahasta. (66) (57)

da-tegevusnime:

On mentävä. Tuleb minna.
(60) (52)

Uunol oli annettava Uunol tuli järele an-
perään... da.
(24) (21)

On säilytettävä le- Tuleb säilitada rahu.
vollisuus. (396) (333)

Sellist grammatilist vormi (s.o. verbi olla vorm koos passiivi II partitsiibiga) nimetatakse soome keeles ka liitolevikuks.¹ Eri-
nevate tegevusnimede kasutamine tõlkimisel tuleneb verbide tulema ja pidama rektioonist.

I kesksõna on tõlgitud ka finiidse vormiga (imperfektiga), näit.

Ne mitä on, ne <u>on</u> <u>jaet-</u>	Need, mis olid, need
<u>tava</u> kaupunkilaiskomp-	<u>jaotati</u> linnakompanii-
panioille.	dele.
(255)	(216)

b) Passiivi I partitsiibi genitiivi on lauselühendis tõlgitud y-partitsiibi partitiiviga:

Totesi asian niin <u>ole-</u>	Akseli leidis asjaloo
<u>van</u> ,...	nõnda <u>olevat</u> ,...
(250)	(212)

...hän näki jonkun	...nägi ta kedagi kä-
<u>viitovan</u> käsillään	tega ettepoole <u>näi-</u>
steenpäin,...	<u>tavat</u> ,...
(271)	(229)

ning sihitiskörval-

lausega :

Sanotaan valkoisten <u>lä-</u>	Räägitakse, <u>et</u> valged
<u>henevän</u> Tamperetta...	<u>lähenevad</u> Tamperele...

(224)	(189)
¹ <u>P. Alvre</u> , Soome keeleopetuse reeglid, lk. 140.	

c) I kesksõna osastav kääne, mis põhiliselt esineb koos verbi olla vormiga, on tõlgitud da-infinitiiviga.

Kummallakaan ei ollut Kummalgi polnud mi-
mitään sanottavaa. dagi öelda.
(236) (205)

Se vaivasi häntä vaik- See vaevvas teda, kui-
ka hän todisteli aja- gi ta mõttes endale
tuksissaan itselleen tõendas, et Elma juu-
ettei Elmassa ollut mi- res ei saa midagi
tään tuomittavaa. hukka mõista.
(242) (205)

...hänellä oli pal- ...tal oli palju ju-
jon kerrottavaa ja tustada ja ka roh-
myös runsaasti kuuli- kesti kuulajaid.
joita.
(483) (406)

d) Passiivi I partitsiibi mitmuse inessiiviga väljendatud seisukorda on tõlgitud da-infinitiivi abil, näit.

...hän ymmärsi, että ...ta sai aru, et as-
asia ei ollut enää ja ei saa enam paran-
autettavissa. dada.
(338) (285)

Kyllä he ovat olleet Nemad kindlasti olid
vanhemman veljen joh- vanema venna juhtida.
dettavissa.
(400) (337)

e) I partitsiibi translatiivi tõlkimiseks on kasutatud teonime allatiivi.

Eikä Koskela lähettänyt noita miehiä murhattavaksi.

(293)

Kuid Koskela ei saanud neid mehi mahalaskmisele.

(247)

b. I I partitsiip

1) aktiivi II partitsiip

II partitsiip väljendab lõpetatud tegevust ning käändub, erinevalt eesti keelest, kus mineviku kesksõnad ei käändu.

a) Täiendina esinev II partitsiibi algvorm on tõlgitud \check{y} -kesksõnaga, näit.

...välillä häneltä pääsi ahdistunut, raskas huokaus.

(372)

...vahetevahel tuli tema suust kuuldavale ahastav, raske ohe.

(314)

ja $\check{t}y\check{d}$ -kesksõnaga, näit.

Sitä seurasi isän ja äidin ihastunut nauru.

(385)

Selläle järgnes isa ja ema vaimustatud naer.

(325)

b) Täiendi positsioonis olev II partitsiibi genitiiv on vahendatud v-kesksõna genitiiviga:

Täällä hätääntyneiden Siin hädaldavate nais-
naisten joukossa oli te hulgas oli tema
mielen lujus jälleen meelekindlus jälle
murtunud. murdunud.

(455)

(383)

ja nud-kesksõnaga:

Lumen alta paljastu- Lume alt vabanenud
neen maan kosteus tun- maa niiskus tungis
keutui ilkeän kylmänä vastikult läbi riiete.
vaatteiden läpi.

(347)

(292)

...isästä hän oli näh- ...isast oli ta näi-
nyt vain epämääräisen nud vaid ebamäärast
kopan ylle kumartuneen korvi kohale kummar-
hahmon eikä tiennyt dunud kuju ega tead-
niistä ajoista mitään. nud neist aegadest mi-
dagi.

(518)

(436)

c) II partitsiibi osastav täiendina on edasi antud nud-partitsiibiga:

Siinä kohdassa näky Selles kohas oli näha
jäätynyttä verta. jäätunud verd.

(263)

(223)

Hän sai Elinalta kirjeen sekä paketin, jossa oli <u>pilaantunutta</u> ruokaa.	Ta sai Elinalt kirja ning paki, kus oli sees <u>riksenud</u> toidukraam.
(472)	(398)

tyd-partitsiibiga:

Laulu rauhotti hänen <u>kiihtynyttä</u> hermos- toaan.	Laul tõepoolest tema <u>erutatud</u> närvikava.
(373)	(315)

adjektiiviga:

Vankien joukossa syn- tyi <u>hermostunutta</u> lii- kettä.	Vangide hulgas tekkis <u>närviline</u> liikumine.
(450)	(378)

d) Täiendina olev II kesksõna sisse-
ütlev kääne on tõlgitud tyd-kesksõnaga.

Sitten hän tarttui <u>hal-</u> <u>jenneeseen</u> <u>puhun</u> ,...	Siis haaras ta <u>lõhe-</u> <u>nenud</u> noti,...
(233)	(197)

Kainalossa oli <u>nuhraan-</u> <u>tuneeseen</u> sanomalehteen kiedottu nytytti.	Kaenla all oli <u>määrdu-</u> <u>nud</u> ajalehte mähitud komps.
(517)	(435)

e) II partitsiibi ablatiivsed vormid
on eesti keelde tõlgitud v-kesksõnalise öeldis-

täitega, näit.

Ääni tuntui hätään-
tyneeltä,...

(337)

Hääl tundus hädal-
dav,...

(284)

ning tuđ-kesksõnalise öeldis-
täitega, näit.

...isä ja äiti näytti-
vät masentuneilta.

(207)

...isa ja ema näisid
rusutud.

(176)

f) Aktiivi II partitsiibi essiiiv
on vahendatud nuđ-partitsiibiga:

Silmät turvoksissa,
jalat hiertyneinä...
Akseli talutti suit-
sista ratsuaan,...

(428)

Silmad paistes, jalad
hõõrdunud... talutas
Akseli valjastest oma
ratsahobust,...

(360)

Kylän takana oli tien-
viereen suistuneena
kaksi tykkiä...

(343)

Küla taga olid tee
äärde kraavi vajunud
kaks...suurtükki.

(289)

tuđ-partitsiibiga:

Hän meni nopeasti pää
tuulta vasten kään-
nettynä...

(516)

Ta läks kiiresti, pea
vastu tuult keera-
tud,...

(434)

adverbiga:

Aune vetäytyi <u>peläs-</u> <u>tyneenä</u> syrjään, mut- ta Elma huomasi hän- tä.	Aune tõmbus <u>ehmunult</u> kõrvale, aga Elma mär- kas teda.
--	--

(457)

(384)

Liitaegade puhul on nii originaalis kui tõlkes puõ-partitsiip (...olivat lakan-
neet tekemästä takavärkkiä,298 'olid lõpeta-
nud teopäevade tegemise',251 ; Isä oli tullut
kohtiin,525 'Isa oli koju tulnud',443 jt.).

2) passiivi II partitsiip

Passiivi II partitsiip nagu aktiivi II partitsiipki, käändub soome keeles.

a) II partitsiibi algvorm liitaegade puhul on tõlgitud tyõ-partitsiibiga, näit.

Kun tarkastukset <u>oli</u> <u>suoritettu</u> ja vartiot <u>asetettu</u> ,...	Kui läbiotsimised <u>olid</u> <u>lõpule viidud</u> ja vahi- postid <u>välja pandud</u> ,...
(205)	(174)

Niitä <u>ei ollut pei-</u> <u>tetty</u> ,...	Neid <u>polnud kinni kae-</u> <u>tud</u> ...
(263)	(222)

ja finiiitse vormiga:

Juur <u>on</u> laps <u>kastet-</u>	Praegu just <u>ristiti</u>
------------------------------------	----------------------------

tu eikä sitä muiste-
ta yhtään.

(15)

Minulle on annettu
tehtäväksi...

(293)

laps, aga seda ei pee-
ta sugugi meeles.

(14)

Mulle tehti ülesan-
deks...

(247)

tu-partitsiipi on kasutatud ka pas-
siivi II partitsiibi

b) elatiivi tõlkimisel:

Samasta syystä Halme
kieltäytyi tarjotus-
ta tuolista.

(293)

Samal põhjusel keel-
dus Halme pakutud
toolist.

(247)

c) adessiivi tõlkimisel:

Muutamia työnsivät to-
verit jostakin löy-
detyillä potku-tai
vesikelkoilla.

(343)

Mõningaid töid seltsi-
mehed kusagilt lei-
tu tõuke- või vee-
vedamiskelkudega.

(289)

d) Passiivi II partitsiibi essiivse
vormi tõlkimisel on tarvitatud

tu-kesksõna, näit.

Hän oli kyljettäin
kasvot seinan viereen
painettuina.

(444)

Ta lamas küljeli,
nägu vastu seinä su-
rutud.

(373)

Rekeen istuttuaan hän
kääntyi ...

(49)

Saani istunud, pöör-
dus ta ümber, ...

(43)

Perille päästyään hän
heittää rojautti pyö-
ränsä syrjään...

(51)

Kohale jõudnud, pais-
kas ta ratta kolinal
kõrvale...

(44)

Yksin jäätyään Akseli
jatkoi työtään...

(56)

Üksi jäänud, jätkas
Akseli tööd...

(48)

Mõnikord on nimetatud konstruktsioo-
ni vahendamisel kasutatud sidesõnaga kuul-
gavat ajalauset.

Heidän mentyään val-
litsi pitkän aikaa
äänettömyys, ...

(229)

Kui nad olid läinud,
valitses tükk aega
vaikus, ...

(193)

Lisaks eeltoodud vormidele on passiivi
II partitsiibi possessiivsufiksiga esinevat
vormi tõlgitud de-lauselühendiga.

Huomattuaan hänet Aune
päästi älähdyksen...

(37)

Teda märgates Aune
kiljatas...

(32)

Rouva rauhoittui kuul-
tuaan että hän saa ...

(319)

Proua rahunes, kuuldes,
et ta võib...

(269)

4. Lauselühendite tõlkimine

Soome keelele on iseloomulik lauselühendite rohke tarvitamine.

a. Sihitislikud lauselühendid

Nimetatud lauselühendeid tarvitatakse sidesõnaga et algavate kõrvallausete asemel. Verbi vormidest esinevad sihitislikes lauselühendites I ja II partitsiip, olenevalt pea- ja kõrvallause tegevuse samaaegsusest või mittesamaaegsusest. Esimesel juhul tarvitatakse soome keeles I partitsiipi ning eesti keeles kõrvallauset, mille verb võib olla

1) preesensis, näit.

Puusylystä latoessaan Puusületäit ladudes
hän huomasi Elman seiso-nägi ta, et Elma sei-
van ovella... sab uksel,...

(237)

(200)

...peläten Halmeen käsit- ...kartes, et Halme möis-
tävän hänen vastauksen- tab tema vastust kui
sa uhitteluksi:... väljakutset:...

(293)

(247)

2) imperfektis, näit.

Hän huomasi Aunen hoo- Ta märkas, et Aune hoo-
lekkaasti peittelevän likalt kattis oma
polviaan. pölvi.

(38)

(33)

...miehet havaitsivat
jostakin kolkasta läh-
tevän kapean salmen,...

(257)

... märkasid mehed, et
kuskiilt sopist sai
alguse kitsas väin,...

(218).

II partitsiibi vorm on sihitislike lauselühendite puhul tõlgitud nyd-partitsiibiga, näit.

Hän oli salaa iloinen
ja ylpeä kun ihmiset ke-
huiivat Jannen saavutta-
neen menestystä:...

(16)

Salamisi oli ta rõõmus
ja uhke, kui inimesed kiit-
sid, et Janne on edu
saavutanud:...

(15)

Ilmari muisti kuulleen-
sa työmaalla jonkun sa-
noneen Aunesta, että tyt-
tö oli hyväluontoinen.

(38)

Ilmarile tuli meelde, et
töö juures oli keegi kord
öelnud, et Aune on väga
hea tüdruk.

(33)

ning verbi finiiitse vormiga, näit.

Tunnustatteko käyneenne... Kas tunnistate, et käi-
site....

(393)

(332)

b. Ajamääruslikud lauselühendid

Sidesõnaga kun algavate kõrvallause-
te asemel tarvitatakse ajamääruslikke lauselühen-
deid, mille verb on passiivi II partitsiibi parti-
tiivis või II infinitiivi inessiivis. Partitsiibi-
ga koos esinev noomen on edasi antud nominatiiviga.

Sotamiesten tultua Aune
oli kuitenkin päässyt
entiselleen.

(63)

Jutun loputtua Arvi it-
se nauroi kaikkein
äänekkäimmin...

(250)

Kui soldatid tulid,
oli Aune jälle en-
diseks muutunud.

(55)

Kui jutt oli lõppe-
nud, naeris Arvi ise
kõige valjemini...

(212)

Kui pea- ja kõrvallause tegevus on
samaaegne, esineb soome lauselühendis II in-
finitiivi inessiiv, mis on eesti keelde tõl-
gitud imperfektiga kõrvallauses.

Yhden puhuessa nyökyt-
tivät toiset päättään:...

(225)

Kui üks rääkis, noo-
gutasid teised pead:...

(190)

Mestarin lähtiessä hän
avasi tälle kömpelön
kohteliaasti oven niin
kuin olisi ollut pikku
poika.

(231)

Kui ~~me~~ meister minema
hakkas, avas Akseli
nagu poisike talle
kohmaka viisakusega
ukse.

(195)

c. Otstarbemääruslikud lauselühendid

Nimetatud lauselühendeid kasutatak-
se otstarvet väljendavate kõrvallause-
mel. Verbi vormina esineb seal I infinitiivi
pikem vorm, kuid tõlkimisel on tarvitatud
da-infinitiivi kõrvallauses.

Te olette tulleet liit- Teie tulite, et astuda
tyäkseenne tehdastyömies- oma vabrikutöolistest
toverienne rinnalle... seltsimeeste kõrvale...

(251)

(213)

...miehet kerääntyivät ...mehed kogunesid kõ-
epäröiden tielle muo- heldes teele, et moo-
dostaakseen ketjun dustada sinna ahelikku .
siihen.

(277)

(234)

d. Tegusõnata lauselühendid

Tegusõnata lauselühendeid tuleb pi-
dada vanaks soome-ugri keeltele iseloomulikuks
konstruktsiooniks. Vasteid soome ja eesti kee-
les esinevatele tegusõnata lauselühendeile
leidub nii lähedastes kui kaugemates sugulas-
keeltes. Tegusõnata lauselühendid on antud teo-
ses tõlgitud samuti tegusõnata lauselühendite-
ga, kusjuures käändsõna on kõigis kasutada ole-
vais näiteis nominatiivis.

Mitään tavallisuudesta Tema väsinud, tülpinud
poikkeavaa ei näkynyt näoilmes polnud märga-
hänen kiusaantuneessa ta midagi tavalisest eri-
ilmeessään, kun hän kyl- nevat, kui ta, külg kõ-
ki väärässä käveli na- veras, lauda poole läks.
vetälle pain. (188) (160)

Ensimmäisessä huoneessa
istui paronitar piene-
nä ja harmaana, saali
hartioillaan.

(203)

Kymmenkunnan minuutin
kuluttua Elma tuli ta-
kaisin talipaketti kai-
nalossa.

(239)

Elma seurasi pää alas
painuneena vastarin-
taa tekemättä.

(241)

Aku ei ehtinyt puhua
mitään kun tyttö meni
pää kumarassa puoli-
juoksua.

(247)

Esimeses ruumis is-
tus paruniproua,
väike ja hall, sall
ölgadel.

(172)

Kümmekonna minuti
pärast tuli Elma ta-
gasi, rasvakamakas
kaenlas.

(202)

Elma järgnes, pea
longus, vastupanu
avaldamata.

(204)

Aku ei jõudnud
sõnagi öelda, kui
tüdruk juba läks
pooljoostes, pea maas.

(209)

5. A i n s u s l i k e j a m i t m u s -
l i k e s õ n a d e t õ l k i m i n e

Ainsuse ja mitmuse tarvitamine
eesti ja soome keeles on üldiselt samasugune,
kuid erinevusi on mõnede käänete ja verbi
vormide puhul. Nii pole soome keele käänete
süsteemis ainsuslikku komitatiivi ning ainult

mitmuses tarvitatakse aktiivi I partitsiibi illatiivi, inessiivi jt. käändeid.

Peale nimetatud juhtude on eesti ja soome keeles hulgaliselt sõnu, mida kasutatakse ainult ühes arvus. Töö käesolevas osas on ainsuslike ja mitmuslike sõnade esinemist vaadeldud järgmiselt:

a. soome ja eesti keeles tarvitatakse sama arvu;

b. soome keeles tarvitatavale ainsuslikule sõnale vastab eesti keeles mitmuslik;

c. soome keeles tarvitatavale mitmuslikule sõnale vastab eesti keeles ainsuslik.

a. Soome ja eesti keeles on tarvitatud sama arvu

1) Osa perekondlike sündmusi ja ühissettevõtmissi tähistavaid sõnu on nii eesti kui ka soome keeles mitmuslikud.

Ristiäisissä ei muita

vieraita ollutkaan...

(14)

Varrudel muid vööraid

ei olnudki...

(13)

Häät pidettiin Pentin-

kulman työväentalolla, ..kulma töölistmajas,...

(31)

Pulmad peeti Pentin-

(27)

Niinhän tää on niin kun oltas leikkuutalkoista palaamassa.

(174)

See on nii nagu tul- daks viljalõikamise talgutelt.

(148)

Kirkkoherra on tehnyt	Kirikhärä on teinud
paronin <u>hautajaisista</u>	paruni <u>matustest</u> min-
jonkinlaisen vastaval-	gi kontrrevolutsioo-
lankumouksellisen kiih-	nilise ässituskam-
hotustilaisuuden.	paania.

(317)

(268)

2) Mõlemas keeles on mitmuses ka paljud kahest või enamast osast koosnevaid esemeid märkivad sõnad.

...hän otti juostenvõttis ta joostes
pienen vauhdin, hyp-	kergelt hoogu, hüppas
päsi sitten <u>jalaksil-</u>	<u>jalastele...</u>
<u>le...</u>	

(190)

(161)

Kuihtunut letinsaparo	Hõrenenud letisaba
<u>hartioillaan...</u>	<u>õlgadel,...</u>

(245)

(208)

Toinen oli vanhahko	Teine oli vanavõitu
mies, jolla oli tuuheat	mees, tihedate <u>vurru-</u>
<u>viikset.</u>	<u>dega.</u>

(263)

(222)

Pihalla liikehti mie-	Õuel sagis mehi, kel
hiä, joilla oli miek-	oli mõök puusal ja
ka kupeella ja <u>kan-</u>	<u>kannused</u> jala küljes.
<u>nukset</u> jalassa.	

(263)

(223)

...missä aikoinaan tä-	...kus omal ajal too
mä laulu oli opittu:...	laul oli õpitud:...pi-
pimeinä talvi-iltoina	medatel talveõhtutel

rukin hyristessä ja voki vurina ja kraa-
karstojen rahistessa. side rudina saatel.

(456)

(384)

b. Soome keeles tarvitatavale ainsuslikule
sõnale vastab eesti keeles mitmuslik sõna

Mutta heiniä hän
pisteli mielellään
seipäälle tai sei-
päältä kuormaan.

(144)

Aga ristikkeina tõstis
ta meelsasti kärbiste-
le või kärbistest koor-
masse.

(123)

Tavallinen työkin
oli jäänyt vähem-
mälle.

(287)

Ka harilikke töid oli
nagu vähemaks jäänud.

(242)

...katsellen tämä
musta tukkaa.

(318)

...silmitsedes tema
musti juukseid.

(268)

Selliseid juhte on suhteliselt
vähe, sest soome keeles tarvitatakse roh-
kem mitmuslikke sõnu ning vorme kui eesti
keeles.

c. Soome keeles tarvitatavale mitmuslikule
sõnale vastab eesti keeles ainsuslik sõna

1) Osa sõnu, mis märgivad kahest või
enamast osast koosnevaid esemeid, on nii ees-

ti kui soome keeles mitmuslikud, kuid hulk selliseid sõnu on mitmuslikud ainult soome keeles.

Portaiden edessä hän
käski...

(198)

Trepi ees käskis ta...

(167)

Vaunutkin olivat vuosikausia olleet liiterissä käyttämättöminä,

(226)

Ka tõld oli aastaid kuuris kasutamata seisnud.

(191)

Pois rattailta.

(431)

Vankrist maha.

(367)

2) Kinki, tasu jms. tähistavad sõnad on soome keeles sageli mitmuses.

Elias nappasi tuliai-
set,...

(454)

Elias napsas toodud
kraami kaasa,...

(382)

3) Sisekohakäändeis olevad olukorda või seisundit märkivad sõnad on soome keeles mitmuslikud.

Ääntään vaimentaen Ak-
seli sätiti töllisteli-
jöitä ja sai nämä ri-
veihin.

(251)

Häält summutades hur-
jutas Akseli jöllita-
jaid ja sai need ri-
visse.

(213)

Mutta sen verran hän

päivisin oli tajuissaan,

Aga niipalju oli ta

päeval teadvuse juures,

että jaksoi kieltäytyä et jõudis arstimitest
lääkkeistä. keelduda.

(325)

(274)

Hän oli kuitenkin täy-
sissä pukeissa...

Ta oli siiski täies-
ti riides...

(363)

(306)

4) Soome keeles pidustusi jms. tähis-
tavatele mitmuslikele sõnadele vastavad eesti
keeles sageli ainsuslikud.

Läksiäisiä pidettiin
Kivioja Laurin häiden
yhteydessä.

Lahkumispidu peeti Ki-
vioja Lauri pulmade-
ga ühteaegu.

(30)

(26)

Hän lähti usein saat-
tajan kanssa tansseis-
ta tai kokoontumispai-
koista,...

Ta lahkus küll sageli
saatjaga tantsuõhtult
või kooskäimiskohast,...

(60)

(52)

5) Erinevalt eesti keelest on soome
keeles mitmuslikud ka sellised väljendid, nagu
tööle või jutule minema jt., näit.

...ottaa sinun töi-
hinsä.

...võtab sind enda
juurde tööle.

(11)

(10)

Ilmari oli joskus
tunnin töissäkin,...

Ilmari oli vahel tun-
nikese töölgi,...

(36)

(31)

...tämä lähti se muka-
naan paronin puheille.

...võttis see paberi
ja läks paruni jutule.

(208)

(176)

6) Mitmuses on ka vilja, taimede jne. nimetused, kui vili pole enam seotud kasvata-
mise kohaga.

Ilmari oli joskus tun-
nin töissäkin, pisteli
heiniä seipääseen ...

(36)

Ilmari oli vahel tunni-
kese töölggi, tõstis
heina sarda...

(31)

Tarpeettomiksi käyneis-
tä siemenviljoista piti
suurin osa luovuttaa
elintarvikelaotakun-
nalle, ...

(479)

Tarbetuks muutunud
seemneviljast pidid
nad suurema osa toidu-
ainetekomisjonile loo-
vutama, ...

(403)

II. T Ö L K E S Õ N A V A R A

"Tõlkimine on interpreteerimiskunst."¹ Interpreteerimine on tarvilik nii originaali grammatiliste vormide kui ka sõnavara ja stiili taastamisel tõlkes. Nagu pole täpset vastavust kahe keele grammatiliste konstruktsioonide vahel, nii pole ka kahe keele sõnade vahel täpset stiililist vastavust. Igal sõnal võib olla mitu erinevat tähendusvarjundit ning tõlkimisel õige vaste leidmiseks tuleb alati silmas pidada konteksti. Täpset ekvivalenti pole sageli võimalik leida. Raskemaks probleemiks tõlkimise sõnavaralise osa puhul on reaalliate edasiandmine, sest sageli puudub tõlkekeeles vastav mõiste. Käesolevas töös ei ole sellel probleemil peatunud, sest nimetatud küsimust on ulatuslikult käsitletud K. Kurmiste diplomitoös², mis on kirjutatud sama teose I osa tõlke kohta. (Tõlkija samuti H. Lepik.)

Tõlkest arusaamise esimene ja tähtsam tingimus on selle vastavus ühiskeelele.³ Kui tõlkija vahel tarvitab täiesti uut sõna, mille ta ise on loonud, siis teeb ta seda keeles olemasolevate sõnade analoogiale toetudes.

¹ O. Samma, Üht-teist tõlkimisest ja tõlkijatest, lk. 390.

² vt. K. Kurmiste, Väinö Linna teose "Täällä Pohjan tähden alla" esimene osa eesti keeles. Tartu, 1970 (käsikiri TRÜ soome-ugri keelte kateedris).

³ A. B. Федоров, Введение в теорию перевода, л. 12.

Kõneldes ühe või teise keele sõnade tähendusest, ei tohi kunagi unustada nii kitsamat kui laiemat konteksti. Keele sõnavaraline koostis pole mitte sõnade kogum vaid süsteem, kus on lubatud ~~tarvitada~~ lõputult palju mitmesuguseid, kuid mitte igasuguseid sõnaühendeid igas kontekstis.¹ Sõnavara üksikud elemendid on omavahel seotud kindlate mõtteliste ja stiililiste suhetega. See tuleb kõige paremini esile just tõlkimisel ning tihti ei saa seetõttu tõlkes tarvitada täpset sõnasõnalist vastet.

Sõna tähenduse edasiandmisel tuleb tihti valida mitme võimaluse vahel. Originaali ühetähenduslikule sõnale vastab harva monoseemiline sõna ka tõlkekeeles. Selline vastavus on võimalik mitmesuguste terminite, looma- ja taimenimetuste jms. puhul. Enamik sõnu on igas keeles polüseemilised. Faktiliselt ei piirdu tõlkija ainult sõnastikus antud vastetega, vaid tarvitab vahendamisel selliseid sõnu, mida pole sõnaraamatus antud. See on ka täiesti loomulik, sest sõnastikus pole võimalik fikseerida kõiki praktiliselt võimalikke variante. Sõnad, mis näivad tähenduse poolest üksteisest väga kaugel olevat, võivad laiemast kontekstist tingituna saada lähedase tähendusega keelenditeks. Sellistel juhtudel ei nimetata sõnu enam sünonüümideks vaid leksikaalseteks variantideks.²

Leksikaalsed variandid moodustavad selle osa korrelatiivsetest ja paralleelsetest vahenditest,

¹ A. B. Вепорев, Основы общей теории перевода, lk. 158.

² Sealsamas, lk. 174.

mis on keeles enam või vähem ühelaadilise sisu väljendamiseks ning mis on stilistika objektiks.¹ Sarnaseid grammatilisi suhteid antakse edasi mitmesuguste grammatiliste variantidega. Grammatiliste variantide süsteemi nimetatakse ka grammatiliseks sünonüümikaks ning seda tuleb rangelt eristada leksikaalsest sünonüümikast.²

Ilukirjanduses on sõnavara valikul väljenduslik ja mõisteline tähendus. Erinevatesse sõnavarakihtidesse kuuluvate keelendite abil võib edasi anda autori suhtumist tegelastesse, ajaloolist koloriiti jms. Näiteks saavutatakse barbarismide tarvitamisega familiaarne varjund, dialektismid viitavad tavaliselt tegelase kodukohale, arhaismide kasutamine valgustab teoses toimuva tegevuse aega.

Nagu juba eespool mainitud, pole sageli võimalik ja otstarbekas tarvitada originaali keelendi sõnaraamatus antud vasteid ning sageli leitakse tõlkimisel hoopis erinev vaste. Sellist vastete tarvitamist nimetatakse k o m p e n s a t s i o o - n i m e e t o d i k s .³ Käsitletava teose tõlkimisel on nimetatud meetodit kasutatud väga leidlikult. Mõnele originaali sõnale on tõlkes leitud kuni üheksa vastet. Enamikul juhtudest on ~~sü~~ski tegemist kahe vastega. Kompensatsioonimeetodi kasutamist käsitletakse töö käesoleva osa kolmandas alajaotuses.

¹ A. В. Федоров, Основы общей теории перевода, lk. 175.

² Sealsamas, lk. 175.

³ H. Sepmaa, Pilk ilukirjanduse tõlkimise küsimustesse, lk. 71.

Esimeses alajaotuses on vaadeldud võõrsõnade tarvitamist tõlkes, teises rahvapärase sõnavara ning kolmandas sünonüümide kasutamist. Käesolevas osas leiab kõige ulatuslikumat käsitlemist fraseoloogia nii originaalist kui tõlkest lähtudes.

A. VÕÕRSÕNADE JA VÕÕRSÕNADE OMAKEELSETE VASTETE TÕLKIMINE

Võõrsõnu, mis moodustavad kultuurkeeles teatud rahvusvahelise sõnavara, on hulgaliselt nii eesti kui ka soome keeles. Viimase üheks eripäraks eesti keelega võrreldes on piiratum võõrsõnade tarvitamine. "Laensõnadesse suhtumises on meid, soomlasi, süüdistatud asjatus purismis..."¹ Juba M. Agricola-st alates on püütud võimalikult paljudele võõrkeeltest pärinevatele sõnadele leida omakeelsed vasted. Selleks on kasutatud uute sõnade loomist ning keeles leiduvatele sõnadele uue tähenduse andmist. Mõnedel juhtudel on praegu kasutusel nii võõrkeelne kui omakeelne sõna. Vaadeldes antud teose originaalis leiduvaid ja tõlkes tarvitatud võõrsõnu, näeme, et enamikel ühiskondlike suhteid ja nähtusi märkivatel sõnadel on soome keeles omakeelsed vasted. Peamine põhjus, mis on soodustanud omakeelsete ekvivalentide loomist võõrsõnadele, on see, et rahvusvaheline terminoloogia pärineb põhiliselt indoeuroopa keeltest, millede fonetika ja morfoloogia on väga eri-

¹ L. Hakulinen, Kielen näkymiä. Helsinki, 1970, lk. 81.

nevad soome keele foneetikast ja morfoloogiast. See-
tõttu püüti oma keeles leiduvate vahenditega luua
vasteid võõrkeelsetele terminitele ning on jõutud
niikaugele, et võrreldes tänapäeva rootsi keelega
on soome keele leksikal rahvalikum varjund.¹

Võõrsõnu on käesolevas töös vaadeldud kol-
mest aspektist:

1. soomekeelne sõna on tõlgitud võõrsõnaga;
2. eesti ja soome keeles on kasutatud võõrsõ-
na;
3. võõrsõna on tõlgitud omakeelse sõnaga.

1. S o o m e k e e l n e s õ n a o n t õ l g i -
t u d v õ õ r s õ n a g a .

...vallankumous...	...revolutsioon...
(331)	(279)
<u>...lakkolaiset...</u>	<u>...streikijad...</u>
(121)	(103)
<u>...kulkueet...</u>	<u>...kolonne...</u>
(124)	(106)
<u>Mielenosoitus...</u>	<u>Demonstratsioon...</u>
(124)	(106)
<u>...suhteettomasti...</u>	<u>...ebaproportsionaalselt...</u>
(129)	(110)
<u>...ylimysmäistä...</u>	<u>...aristokraatlikku...</u>
(131)	(111)
<u>...päättövaltaan...</u>	<u>...kompetentsi...</u>
(135)	(115)

¹ L. Hakulinen, Suomen kielen rakenne ja kehitys. Keuruu,
1961, lk. 445 jj.

... <u>tuttavallista</u> <u>familiaarset</u> ...
(145)	(124)
... <u>pöytäkirjat</u> <u>protokollid</u> ...
(158)	(134)
... <u>Annan ilmeitä</u> <u>Anna miimika</u> ...
(245)	(208)
... <u>esikunta</u> <u>staap.</u>
(263)	(223)
Seuraa <u>ohimarssi</u> .	Järgneb <u>defilee</u> .
(407)	(343)

Näiteina toodud võõrsõnade tarvitamine tõlkes on igati põhjendatud kuna enamikul neist pole eestikeelset vastet.

2. E e s t i j a s o o m e k e e l e s o n k a s u t a t u d v õ ã r s õ n a

... <u>atleettien</u> <u>atleete</u> ...
(143)	(122)
... <u>komiteoiden</u> <u>komiteede</u> ...
(124)	(105)
... <u>senaattoriksi</u> <u>senaatoriks</u> ...
(127)	(108)
...erään <u>manifestin</u>ühe <u>manifesti</u> ...
(140)	(120)
... <u>sosialisteja</u> <u>sotsialiste</u> ...
(147)	(126)
... <u>aktiivisuus</u> <u>aktiivsus</u> ...
(148)	(126)

... <u>motiiviani</u> <u>minu motiive</u> ...
(294)	(248)
...muuttui täysin <u>apaattiseksi</u> muutus täiesti <u>apaatseks</u> .
(315)	(265)

Selle rühma moodustavad põhiliselt rahvusvahelisesse sõnavarasse kuuluvad ühiskondlik-politilisi nähtusi tähistavad sõnad, milliseid on kohandatud vastavalt antud keele häälikulisele koostisele.

3. V ö ö r s ö n a o n t ö l g i t u d o m a -
k e e l s e s ö n a g a

... <u>historian</u> <u>ajaloo</u> ...
(141)	(120)
... <u>promulgeerasivat</u> <u>kuulutasid</u> ... <u>välja</u> .
(141)	(120)

Selliste sõnade arv on väga väike, sest nagu juba eelpool märgitud, on soome keelele iseloomulik omakeelsete sõnade tarvitamine.

B. RAHVAPÄRASE SÕNAVARA KASUTAMINE TÖLKES

Tölke rahvapärasemaks muutmiseks on tõlkija ohtralt kasutanud nii dialektisme kui kõnekeele väljendeid, mis ei sobi asjalikku stiili, kuid antud teoses on täiesti omal kohal. Kuna käesoleva

töö eesmärgiks on enam grammatiliste vormide kui sõnavara tõlkimisega seotud küsimuste käsitlemine, siis pole dialektisme eraldi välja toodud. Enamik töös kasutatud näited pärinevad dialoogidest ning neid on kasutatud eeskätt tegelaste iseloomustamiseks.

1. R a h v a p ä r a s t e n i m i s õ n a d e
k a s u t a m i n e t õ l k e s

Ei olis uskonu vielä
vuosi takaperin, kun
se oli semmonen mör-
kö ja mikä hän oli.

(6)

Veel aasta tagasi poleks
seda uskunud, oli teine
sihuke tuhnus ja kes teab
mis.

(7)

Olisit nainu sen Lep-
päsen hotkon kus sen
kanssa muutonkin elä-
möittit.

(9)

Oleksid võinud selle Lep-
päse lipaka naiseks võtta,
kui nagunii temaga jahti-
sid.

(8)

Pidä sinä...turpas
kinni.

(122)

Pea sina,...lõuad kinni.

(104)

Minä en ota semmosia
laakeja.

(122)

Mina ei kingi sihukesi
obadusi.

(104)

Kyllä minä sitä yhtä
pamautin keskele al-
ventia niin että rys-
tysistäni nahka läh-
ti...

(122)

Ühele ma küll põrutasin
keset sihverplaati, nii et
sõrmenukkidelt tuli nahk
maha...

(104)

...jätetään se muu kui muu mahv kõrvale
rääkkäys pois. jäetakse.

(126)

(107)

Yhtä hyvin tässa jo- Samahästi võib igäuks
kainen ^{voi} ottaa pyssuyn tuki tasku pista...
taskuunsa...

(156)

(133)

Kyllä tää vääryys meitin- Eks see undreht meie-
kin kohdaltamme olis gi vastu oleks võinud
saanu jääda tapahtu- olemata jääda...
mata...

(176)

(207)

Muttamilläs se saa- Aga millega see saata-
tanan lonttoposki hy- na kiitsnägu minu pogriss-
vittää minun linna~~ssa~~- istumise tasa teeb?
istumiseni?

(210)

(178)

Toodud näited pärinevad dialoogidest, kuid
selliseid näiteid võib tuua ka neutraalsest kõ-
nest. Järgnevad neli näidet olgu selle kinnituseks.

...kaikki eivät vielä ...kõik polnud veel õp-
olleet oppineet asioi- pinud vööritsejatega as-
maan trokarien kanssa... ju ajama,...

(145)

(124)

Nuori kaartilainen... Noor punakaartlane...
astui pari porrasta astus mitu tuhvi korraga.
kerralla.

(211)

(179)

...poika tajusi hänet
herrasmieheksi.

(221)

Kun Elias sitten pala-
si tuoden tonkassaan
haaleata teen tapais-
ta,...

(280)

tundis poiss temas ära
isandanahka mehe.

(187)

Kui siis Elias tagasi
jõudis ja piimavinkuga
mingit kahvatut teetao-
list vedelikku ühes tõi,...

(237)

2. R a h v a p ä r a s t e t e g u s õ n a d e k a s u t a m i n e t õ l k e s

Dialogidest võib leida palju näiteid ka rahvapäras-
te tegevust või olemist tähistavate sõnade kohta.

Se on niin kauvan ai-
konaan kaaveerrannu
herrojen kanssa,...

(123)

Meinaako äijä karaa-
ta?

(132)

...eikä saada vapaas-
ti trokata...

(132)

Kun minä talvet panen
Pokun kanssa puuta ran-
taan niin kesät minä
kaivatan sinulla ojia.

(138)

Tema on nii kaua här-
radega sehkendanud,...

(105)

Kas vanamees mõtleb
vehkat teha?

(113)

...ei saa vabalt hangel-
dada...

(112)

Kui ma talved kupatan
Pokuga puid randa, siis
lasen sul suvel kraave
kaevata.

(117)

...he alkavat rähis-
tä eduskunnan hajo-
tuksesta...

(147)

Minua suututtaa jos
minua tönitään...

(179)

...hakkavad nad eduskun-
na laialisaatmise pärast
lärmi lööma...

(125)

Mul saab süda täis, kui
mind tongitakse...

(152)

Niisuguseid näiteid on rohkesti ka neutraalses
tekstis.
(alkoi)

...saappaan kolausta
säikähtänyt rotta
jyrsiä uudelleen.

(27)

Anttoo ei kaupan ik-
kunoista välittänyt.

(29)

...ja viittasi samalla
portaille tullutta ni-
mismiestä menemään
pois näkyvistä.

(159)

Lapsed ei osanneet
kainostella vaan sär-
pivät niin kuin pie-
net eläimet,...

(163)

Marttila mönki neli-
kontin maantienojassa
ja hoki:...

(178)

...hakkas sääriku kolk-
satusesest ehmunud rott
uuesti järäma.

(24)

Poe akendest Anttoo ei
kössanudki.

(25)

... ja rehmas samal ajal
trepile tulnud nimismehe
poole käega, et see silma
alt kaoks.

(134)

Lapsed ei osanud häbe-
neda, vaid kaanisid nagu
väikesed loomad,...

(139)

Marttila ukerdas nelja-
küpukil maanteekraavis
ja jorras:...

(152)

...hän lypsi Valentilt
ta kaiken tämän tie-
don...

(183)

Ei ollut harvinaista
että rouva ajoi,...

(226)

Huudot ja naururähinä
eivät satuttaneet rou-
vaa.

(228)

...hän alkoi mököt-
tää:...

(297)

...pinnis ta Valentilt
kõik tema teadmised
välja,...

(156)

Ei olnud haruldane, et
proua ise hobust kutsis,...

(191)

Hüüded ja naerumürin
prouale ei mõiganud.

(193)

...hakkas ta ökuta-
ma:...

(250)

3. R a h v a p ä r a s t e s õ n a d e k a - s u t a m i n e t õ l k e s m u u d e l j u h t u d e l

Rahvapäraseid sõnu on kasutatud ka
mõnede omadus- ja määrsõnade tõlkimisel.

...mutta asian puolesta
on oltava jämpti.

(211)

...paljastuivat pitkät
laihat sormet...

(221)

Mutta tällä kerralla
myös Halme oli kopea.

(297)

...aga oma asjas peab
akuraat olema.

(179)

...tulid nähtavale pi-
kad luidrad sörmed...

(187)

Aga sedapuhku Halme
oli ka toheda olekuga.

(251)

...hän ei lyönyt vaan
heitteli rikkureita
rinnuksista nurin.

(121)

Miehen päässä oli hat-
tu,...joka oli asetet-
tu hiukan vinoon tuul-
ta vasten.

(434)

...muisti laulun vain
sieltä täältä,...

(455)

...ta ei löönud, vaid
paiskas streigimurdjad
rinnust haarates kuker-
kuuti.

(103)

Mehel oli peas kaabu,...
mis oli asetatud pisut
liuska tuule poole.

(516)

..mäletas laulu vaid tü-
kalapa...

(383)

C.SÜNÖNÜÜMIDE TARVITAMINE TÖLKES

Kahe keele leksikaalsete ühikute vahel ei ole täpset vastavust, neid ei saa mehhaaniliselt ega sõnasõnaliselt tõlkida. Eriti kehtib see polüseemiliste sõnade kohta. Polüseemia aga on iga keele (välja arvatud kunstlikud keeled) sõnavaras vältimatu ning lisab keele otstarbekust.¹ Praktikas ei piirdu tõlge kunagi ainult nende vastetega, mis on fikseeritud sõnaraamatutes. "Sünönüümsed vahendid on oma olemuselt sügavalt rahvuslikud..."² Tunduvalt kergem on edasi anda võõras keeles väljendatud mõtet, kui säilitada selle stilistilist värvingut.³

¹ L. Hakulinen, Kielen näkymiä, lk. 15.

² U. Lehtsalu, G. Liiv, Ilukirjanduse tõlkimisest. Tartu, 1972, lk. 23

³ A. B. Белодоров, Основы общей теории перевода, lk. 173.

Käesolevas töös on välja toodud hulgaliselt sõnu, millede polüseemilisus on suurem sõnaraamatus antust.

Heaks näiteks on sõna sakki tõlkimine, millel on sõnaraamatus järgmised vasted: kamp, tropikond, punt.¹ Nimetatud vastetest on tõlkes kasutatud vaid sõna kamp.

Sakkiin vaan.

Kampa muudkui.

(430)

(362)

Seitsmel juhul on soome sõna tõlkimisel tarvitatud sõnaraamatu vasteist erinevaid keelendeid (kõik, padikond, patsahkam, pesakond, ports, rahvas, sõjaväemas).

Siittä Kivivuoren sa-
kista ei tiedä.

Mine sa tea seda Ki-
vimäe padikonda .

(210)

(178)

Ne on hulluja koko
sakki...

Terve nende patsah-
kam on hullud...

(220)

(186)

Samaan sakkiin jou-
tuvat nekin.

Samasse portsu kuk-
kusid nemad ka.

(265)

(225)

Epämääräisen ja samal-
la kaikkivoivan "koko
sakin" käsite selkeni.

Ähmase ja samal ajal
kõikvõimsa "kogu rah-
va" mõiste sai selgeks.

(266)

(225)

Mutta kyllä tällä sa-
killa tien pitäa aueta.

Aga niisuguse sõjaväe-
massiga peaks tee küll
lahti olema.

(266)

(225)

¹ K. Pihel, A. Pikamäe, Soome-eesti sõnaraamat. Tallinn, 1971, sub sakki.

Kyllähän minä... mut-
ta kun sakki on päät-
täny...

(344)

Mina küll ... aga
kui kõik on otsusta-
nud...

(289)

Sen sakin on küllä pa-
rasta lähtee...

(356)

Sellel pesakonnal on
küll kõige parem mine-
ma minna...

(300)

Pole välistatud võimalus, et nimetatud sõnal on tõlkes veel muidki vasteid. Näeme, et soome kõnekeelset sõna on tõlgitud nii kõne-kui ka kirjakeele sõnaga (patsahkan, rahvas), nii nimi-kui ka asesõnaga (ports, kõik).

Teise samalaadse näitena võib tuua nimi-sõna ilkeys ja selle omadussõnalise vormi ilkeä
~~~~~
tõlkimise. Sõnaraamatus on antud sõnade vasteteks substatiivid ilgus, jälkus, kurjus, tigeđus, vastikus ja õelus ning adjektiivivormid ilge, jälk, kuri, tige, vastik, õel.¹ Nendest on tõlkes kasutatud ainult kolme (õel, kuri, ilge).

Rouvan ajatuksissa oli
pitkään aikaa kierel-
lyt muuan ilkeys,...

(294)

Proua mõtetes oli hulk
aega keerelnud üks õel
torge,...

(248)

Ainakin se on epämiel-
lyttävää sinussa että
tahallasi olet ilkeä.

(35)

Igal juhul see on sinu
juures ebameeldiv, et sa
alati oled ilge.

(31)

¹K. Pihel, A. Pikamäe, Soome-eesti sõnaraamat, sub ilkeä, ilkeys.

Kun suojeluskuntalaiset
tulivat, hän naurahti
ilkeästi...

(393)

Kui kaitseliitlased tu-
lid, naeris ta kurjalt...

(331)

Enamikel juhtudel on kasutatud sõnaraamatus
antud vastetest erinevaid sõnu (jõledus, viha, vaenu-
likkus, nali, terav).
~~~~~ ~~~~~ ~~~~~

Kyllä he muistavat raa-
matunlauseet kun tarvit-
sevat niitä ilkeyksiinsä.

(295)

Küll nad isegi piibli
sõnu mäletavad, kui neil
on vaja oma jõledusi
varjata.

(249)

Siksi kirkkoherran hil-
litty vihamielisyys ja
rouvan julkea ilkeys
pistivät häntä...

(296)

Seepärast riivasid ki-
rikhärra vaoshoitud vae-
nulikkus ja proua avalik
viha tema hinge...

(250)

...hän tajusi äänesävyn
ilkeyden...

(300)

...ta tundis tema toonis
vaenulikkust,...

(253)

He huutelivat sala-
mielisiä ilkeyksiä...

(321)

Need karjusid... kahe-
möttelisi nalju...

(271)

...huusi niin että tu-
lehtuneessa kurkussa
vihlasisi ilkeä kipu:-
Edespäin,...

(349)

...hüüdis, nii et põle-
tikus kurgust käis te-
rav valu läbi: "Edasi!"...

(294)

Sõnade hieno, hienous seitsmest sõnaraamatus antud vastest (peenike, kitsas, õbuke, õrn, tore, uhke ; peenus, peensus¹) on tõlkimisel kasutatud kahte (tore, peen).

Vaikka joka paikka oli sotkettu ja liattu, näkyi sekasorron alta vielä entinen hienous.

(263)

Kuigi kõik kohad olid ära tallatud ja reostatatud, paistis mustuse alt veel endine toredus...

(223)

Että salvetaan, mutta se sanotaan sillai hienosti.

(283)

Et kohitsetakse ära, aga seda öeldakse sedasi peenesti.

(239)

Kahel juhul on antud sõnale leitud muu vaste.

Se alkuperäinen luonteen hienous,...

(9)

See kaasasündinud taktitunne,...

(8)

...hänen äänessään oli tahallisen miehekästä römyyttä, jolla hän peitelti hienoista pelkoaan.

(374)

...oli tema hääles tunda tehtud meheliku ramedust, millega ta varjas oma kenakest hirmu.

(315)

Sõna kankea neljast vastest (kanse, jäik, peindumatu, kõva²) on kasutatud kahte (kanse, peindumatu).

¹ K. Pihel, A. Pikamäe, Soome-eeesti sõnaraamat, sub hieno.

² Sealsamas, sub kankea.

...kirjoitellessaan hie-
mankankealla käsialal-
laan...

(208)

Kankealla kansakoulupo-
jan käsialalla syntyi
nimi toisensa jälkeen:...

...kirjutades pisut
kange käekirjaga...

(176)

Paindumatu koolipoisi-
käekirjaga ilmus üks
allkiri teise järel:...

Õnnestunuks võib pidada järgmiste vas-
tete kasutamist antud sõna tõlkimisel:

He erosivat hieman
kankeina,...

(233)

Sen jälkeen syntyi kan-
kea hiljaisuus.

(362)

Nad läksid lahku pi-
sut jahedalt,...

(198)

Seejärel tekkis tar-
dunud vaikus.

(305)

Eesti keeles tundub sobimatu öelda:
läksid lahku kangelt, jäigalt jne. Samuti ei sobi
sõna vaikus täiendiks kange, jäik, kõva ja paindu-
matu.

Verbil kyetä on sõnaraamatus kolm
vastet: voimeline olla, suuts, voida.¹ Nimetatud
tegusõna tõlkimisel on tarvitatud hoopis eri-
nevaid keelendeid.

Aamulla lähdettäessä
hän oli aikonut varoit-
taa näitä, mutta aran
kunniantuntonsa vuoksi

Hommikul minekule asu-
des oli ta kavatsenud
neid hoiatada, aga hella
autunde pärast ei sõan-

¹ K. Pihel, A. Pikamäe, Soome-eesti sõnaraamat, sub kyetä.

ei ollut kyennyt. danud.
(268) (227)

Ylöstalo ei siihen Ylöstalo ei saa sel-
kykene... lega hakkama...
(276) (233)

Aleksinkin leuat oli- Ka Aleksi löuad olid
vat niin kankeat, ettei nii kanged, et ta ei
hän kyennyt kunnolla saanud korralikult
puhumaan, ... rääkida, ...
(280) (237)

Määrsõna hieman sõnaraamatus antud
vasted natuke, pisut, veidi¹ on ära kasutatud.

He erosivat hieman Nad läksid lahku pi-
kankeina, ... sut jahedalt, ...
(233) (198)

...kasvojen toinen puoli ...pool nägu oli si-
oli kääritty siteeseen demega kinni mähitud
ja sen läpi näkyi ki- ja sellest oli natuke
honnen hieman verta. verd läbi imbunud.
(259) (219)

...saapui sinne kaksi ...tulid sinna kaks
aseetonta kaartilaista, relvastamata punakaart-
joista toinen hieman last, kellest teine veidi
vaivautuneena sanoi: ... piinlikkust tundes üt-
les: ...
(317) (267)

¹ K.Pihel, A.Pikamäe, Soome-eesti sõnaraamat, sub hieman.

Lisaks eeltooduile on tõlkes tarvitatud veel keelendit raasuke.

Pojan syntymä lievensi
hieman sitä katkeraa
pettymystä,...

(12)

Poja sündimine lee-
vendas raasuke seda ki-
bedat pettumust,...

(11)

Tegusõna tarttua viiest sõnaraamatus antud vastest (kinni haarata, haarduda, takerduda, nakata¹), on kasutatud ühte (haarata).

...mutta muuan miehistä
tarttui häntä käsivar-
teen...

(412)

...aga üks meestest
haaras tal käsivar-
rest...

(347)

Nimetatud sõna tõlkimiseks on leitud mitu erinevat võimalust.

...mutta vasta kolman-
tena iltana hän varo-
vasti tarttui tämän
käteen.

(9)

...aga alles kolman-
dal õhtul vöttis ta
ettevaatlikult tema
käe.

(9)

Nähdessään ison maaki-
ven lähistöllä hän syök-
sähti sen luokse, tarttui
sen kulmiin...

(68)

Nähes suurt maakivi
läheduses, tormas ta
selle juurde, asis selle
nukkidest kinni...

(58)

¹K. Pihei, A. Pikamäe, Soome-eesti sõnaraamat, sub tarttua.

Sitten hän tarttui joi-
hinkin papereihin sel-
laisin elein, jotka il-
maisivat, että asia on
käsitelty.

(319)

Siis kahmas ta mõned
paberid sellise Žes-
tiga, mis väljendas, et
küsimus on lahendatud.

(269)

Eeltoodud näited on sobivad kinnitamaks
väidet, et keeles kui süsteemis on sõltuvalt kon-
tekstist võimalik kasutada mitmesuguseid erinevaid
sõnaühendeid ühe ja sama mõiste väljendamiseks.

Enamike sõnade puhul pole tõlkes siiski
tarvitatud nelja kuni kaheksat erinevat keelendit,
vaid tõlketeoses tautoloogia vältimiseks on ka-
sutatud kahte tähenduselt lähedast sõna.

Epämääräisen ja samalla
kaikkivoivan "koko sa-
kin" käsite selkeni.

(266)

Ähmase ja samal ajal
kõikvõimsa "kogu rah-
va" mõiste sai selgeks.

(225)

Pitkän matkaa hän sai
kysymyksiinsä epämää-
räisiä vastauksia,...

(429)

Hulk maad sai ta
oma küsimustele eba-
määraseid vastuseid,...

(361)

Vähän aikaa kirkkoher-
ra epäröi menisikö Ak-
selin perään vai jonkun
toisen.

(90)

Veidi aega oli ki-
rihärä kahevahel,
kas asuda Akseli või
mõne teise järele.

(77)

Joskus pysähdyttiin
hetkeksi niin kuin
epäröiden,...

(339)

Vahel peatuti silmapil-
guks nagu köheldes,...

(286)

Kirkkoherra esteli
mutta rouva pysyi
päätöksessään.

(317)

Kirikhärra keelas, aga
proua jäi oma otsuse
juurde kindlaks.

(268)

...vartija otti lakin
päästään ja esteli
aluksi...

(321)

...võttis valvur mütsi
peast ja keeldus algul,...

(271)

Kiukuttelee ensin
itteksenä mitä hän
kullonkin kiukutte-
lee,...

(9)

Alguses kisub omaette
viha, kui midagi on
vastukarva,...

(9)

On minullakin vastukseni
elämässä ollu mutten
minä niistä toisille
ole kiukustellu.

(9)

Eks minul ole ka elus
ka oma hädad olnud, aga
mina pole nende pärast
teistega kurjustama
läinud.

(9)

En minä leuhki.

(21)

Ma ei kelgi.

(19)

Kiviojan Lauri leuh-
kaisi ohimenessään:...

(268)

Kivioja Lauri praalis
möödumisel:...

(226)

Hellberg katseli ensin pöydän kantta mutta alkoi sitten tuijottaa kirkkoherraa.

(317)

Tämä kulki kovavartississa saappaissaan pihamaalalla kädet taskussa ja tuijotteli jotakin.

(328)

Hellberg vahtis esiteks lauale, aga hakkas siis kirikhärra otsa pörnitsema.

(268)

Poeg käis õues kõvade sääртега saabastes, käed taskus, ja vahtis üksisilmi kuhugi kaugele.

(276)

Igal sõnal on kujutusvahendina oma osa teose sisu avamisel. Seetõttu on sõnavalik väga suure tähtsusega. Toodud näited on vaid väike osa teoses kasutatud keelenditest, kuid ka nende põhjal võib teha järelduse tõlke sõnavara rikkusest. Lähedaste mõistete mitmesuguste erinevate varjundite väljendamiseks on leitud rohkesti sünonüüme. Paljud neist on pärit rahvakeelest ning annavad tõlketeose keelele, eriti dialoogile, lopsakuse ja rahvaliku iseloomu ning aitavad vältida kordusi.

D. FRASEOLOOGIA KASUTAMINE TÖLKES

Kirjanduse tõlkimisel püütakse võimalikult täpselt tabada tõlgitavale kirjanikule iseloomulikke stiilikujundeid, kuid peale nimetatute kuuluvad ilukirjandusliku teose keeleliste väljendusvahendite hulka kõnekäänud ja fraseologismid. Need on kõigile kirjanikele keele kujukuse ja rahvalikkuse saavutamise allikaiks. Fraseoloogiline väljend on selline kahest või enamast sõnast koosnev keeleline ühik, mis omab erilist kujukust, metafoorsust ja milles sõnad on niivõrd tihedasti kokku sulanud, et moodustavad ühe leksikaalse ja süntaktilise ühiku.¹

Fraseologismi tähtsamad ja karaktersemad jooned on:

1. fraseologismi koostisosad moodustavad teatava metafoorsusastmega terviku, mida iseloomustab üldtunne ja kindel stiilikarakteristika;

2. fraseologismi sisuline terviklikkus prevaaleerib vähemal või suuremal määral tema vormilise liigendatuse üle. Uus sisu tekib sageli sõnaühendi otseste leksikaalsete ja semantiliste suhete nõrgenemise tulemusena;

3. fraseologismi koostisosade tähendusliku kokkusulamise aste võib väga tugevasti varieeruda;

4. fraseologismi iseloomustab tihti teatav korrelatiivsus sõnaliikidega, millega kaasneb lauses

¹ J. Valgna, N. Remmel, Eesti keele grammatika, lk. 340.

sisulise tervikuna enamasti kindlates süntakti-
listes funktsioonides esinemine;

5. fraseologismide püsivus on relatiivne ja üksikute fraseologismide vastupanuvõime aja mõju-
le on väga erinev.¹

Fraseologism on seega kivinenud sõnaühend, mille koostisosade iseseisvad tähendused on nõrgenenud ning on välja kujunenud mõisteline tervik.

Soomes on fraseologisme käsitlenud ning põhjalikult analüüsinud ja liigitanud A.L.Kuusi, kes määratleb fraasi kui vähemalt kahest sõnast moodustunud, keeletarvituses korduvalt esinevat, lausesse sõltuva elemendina muganduvat või sõltumatu lauseliikmena liituvat ning teatavat tähendust omavat sõnaühendit.²

Fraseoloogial on suur tähtsus keele ajaloo uurimisel ning leksika rikastamisel. Fraseoloogilised väljendid on enamikus mõistetavad ainult oma keele piires, mistõttu neid sõna-sõnalt pole võimalik teise keelde vahendada. Kirjandustes kasutatakse fraseologisme nii keele rahvalikkuse ja mitmekülgsuse saavutamiseks kui ka tegelaste iseloomustamiseks.

Käesolevas alajaotuses vaadeldakse fraseologismide kasutamist originaalis esinevate fraseologismide ja vabade sõnaühendite tõlkimisel ning originaali vabade sõnaühendite vahendamist fraseologismide abil.

¹ F. Vakk, Suured ninad murdsid päid... Tallinn, 1970, lk. 7jj.

² A.L.Kuusi, Johdatusta suomen kielen fraseologiaan. Helsinki, 1971, lk. 16.

1. Originaali fraseologism
on t^õlgitud fraseologis-
miga

...Jussi teki jotakin
asiaa...

(5)

...tegi Jussi ...asja,...

(5)

Pojat tekivät myös
tuttavuutta.

(6)

Ka poisid tegid tut -
vust.

(6)

...työt kurtistaa
Akselin kulmakarvat.

(8)

...tööd panid Akseli
juba kulmu kortsutama.

(7)

Vedet kiertyivät Eli-
nan silmiin...

(8)

Elinale nõrgus vesi
silma...

(7)

Akseli tunsi omantun-
non vaivoja...

(11)

Akseli tundis südame-
tunnistuse piina...

(11)

...oli hänessä helpos-
ti herättänyt ärtymys-
tä.

(12)

...oli teda kergesti vi-
hale ajanud.

(11)

...hän laususkehi kat-
keria sanoja...

(12)

...lausus ta kibedaid
sõnu...

(11)

...kulkeutuivat asian-
omaisten korviin.

(12)

...asjaosaliste kõrvu
jõudsid.

(11)

...ei enää tuotta-
nut heille sitä
mielihyvää,...

(13)

...ei valmistanud neile
enam seda heameelt,...

(12)

...pitamässä yllä
...keskustelua.

(13)

...hoidsid vestlust
üleval.

(12)

...saada kaupan
hallintansa,...

(13)

...oma käpa alla saada,...

(12)

...kävi isantien
sisulle.

(13)

...käiski isandatele
hinge pihta.

(12)

Kirkkokyläläissuku-
laisten sävyttäessä
tuvan tunnelman...

(16)

Kuna kirikuküla sugulased
ruumis tooni andsid,...

(14)

...että se on selvä-
päinen mies ja että
se pane lukeneetkin
koville,...

(16)

...et see ajab ka kooli-
tatud mehed puntrasse,...

(15)

...ettei työmiehen
päivä valkene.

(17)

...et ei töönimene val-
get päeva näe,

(15)

Kahden kesken hän
piti...luentoja,...

(17)

Nelja silma all pidas ta
...loenguid,...

(16)

Se on semmonen sa-
nansa mittanen mies.

(19)

Tema juba oma sõna ei
söö

(17)

Ovenraosta ne <u>kurkis-</u>
<u>telee toisella sil-</u>
<u>mällä...</u>	<u>Piiluvad ukse vahelt</u>
<u>ühe silmaga...</u>
(21)	(19)
... <u>on korva höröl-</u>
<u>länsä...</u>	... <u>kõrvad kikkis...</u>
(21)	(19)
Meittiin ei <u>pysty</u>
<u>ruoste eikä koi.</u>	Meile ei <u>hakka peale</u>
<u>ei rooste ega koi.</u>
(22)	(19)
... <u>oli tullut Akselil-</u>
<u>le tavaksi:...</u>	... <u>oli Akselile har-</u>
<u>jumuseks saanud:...</u>
(22)	(19)
...Uno <u>oli</u> jo <u>mies-</u>
<u>ten kirjoissa,...</u>	... <u>oli</u> Uno juba
<u>meeste kirjas.</u>
(24)	(22)
... <u>annan</u> semmosen
<u>selkäsaunan,...</u>	... <u>annan</u> sulle sihu-
<u>kese keretäie,...</u>
(25)	(22)
...että rotan <u>turpa</u>
<u>tukitaan.</u>	...et roti <u>kärssa</u>
<u>kinni toppida.</u>
(27)	(24)
Ei <u>lasketa palasia</u>
niin kun Koskelassa.	Me ei <u>loe suutäisi</u>
nagu Koskelas.
(27)	(24)
... <u>on</u> sentään vielä
<u>mailman tolppa...</u>	... <u>on</u> ikka veel <u>il-</u>
<u>masammas...</u>
(28)	(25)
Ei <u>tule vesitippa näi-</u>
<u>hin silmiin,...</u>	Ei <u>tule veetilka mi-</u>
<u>nu silma,...</u>
(28)	(25)

...vaikka hän valkeen
olis nurkan alle pis-
täny.

(29)

Mutten minä Akselille
kaunaa kannaa.

(29)

Hän ei sormellaankaan
puuttunut asiaan vaan
oli päättänyt antaa
pojan selvitä aivan
yksin.

(29)

Isäs kanssa tein
kauppa aikanansa...

(31)

...olivat pyörällä
päästään.

(36)

...kun veljeni pää-
see oikein oleen.

(39)

...ettäs olet vähin
äänin.

(41)

...toive on sitten
menny mihtiin.

(54)

...torpparit itte pa-
nee asiaansa vastaan
kynsin-hampain,...

(54)

...kui ta oleks kasvõi
tule räästasse pistnud.

(25)

Aga Akselile ma viha
ei kannaa,...

(25)

Ta ise ei pannud sörmege
külge, vaid laskis poisil
täiesti üksi pusida.

(25)

Su isaga tegin omal
ajal kaupa...

(27)

...olid temast sisse
voetud.

(31)

...kui vend järje peale
saab.

(34)

...kui pead suu.

(35)

...lootus on seega
mokka läinud.

(46)

...kui popsid ise lõhu-
vad küunte-hammastega
vastu,...

(47)

Kyllä Kyllinki panee
paikalle asian.

(55)

Miltääs naama näyt-
täs kun^ottas pillin
käteensä.

(55)

...ottaa asia pu-
heeksi,...

(55)

...ettei vallan mene
hulinaksi.

(55)

...mene sinäkin koittaa .. et mine sina ka
vielä onnees,...

(57)

Helvetti kun kaikki
heittää vaan lossiksi.

(60)

...ja meni sitten mi-
tään puhumatta tiehen-
sä.

(61)

...ja rouva kiehui vi-
hasta.

(63)

Miksi sinä lukusijoilla
kyselet onko lahkois-
sa vietetty huonoa
elämää, kun annat ta-

Küll Gylling paneb
kõik asjad oma kohale.

(47)

Mis nägu tuleks pähe,
kui kõri pihku võtaks.

(48)

...pidi tahes-tahtmata
juttu tegema,...

(48)

... et päris mõlluks
ei lähe.

(48)

veel õnne katsuma,...

(50)

Põrgu päralt, kõik muud-
kui löövad käega.

(52)

...läks siis sõnagi lau-
sumata oma teed.

(53)

... ja proua kees vi-
hast.

(54)

Miks sa loetusel iga
aasta räägid lodevast
elust lahkusuliste seas,
kui salased seda oma-

pahtua sellaista
omien silmiäsi alla?

(63)

enda silma all sündida.

(54)

...mutta kun olet
samassa juonessa...

(75)

...aga sina oled nendega
ühes mestis...

(64)

Soditaan ja rosvo-
taan ja kokoillaan
tommosia sakkeja...
ja sitten tullaan
suuta soittaa.

(75)

Sõditakse ja röövitakse
ja aetakse nihukesed
panded kokku... ja siis
tullakse veel suud pruu-
kima.

(64)

On tullu nähtyä mei-
naa yhtä ja toista,...

(76)

Ma olen, teate, ühte ja
teist näinud,...

(66)

Isä makasi sängyn
kannella ruokalevol-
la.

(79)

Isa laskis sängi peal
leiba luusse.

(68)

Nopeasti hän sitten
pani sanansa lei-
kiksi...

(82)

Kärmesti pööras ta see-
järel oma sõnad naljaks,...

(71)

Päästäs vihdoin...
oikein elään.

(87)

Saaks... elujärje sisse.

(75)

Isännät on päättä-
neet panna kovan ko-
vaa vastaan...

(95)

Peremehed on otsustanud
panna hammas hamba vastu...

(81)

Ei nää nyt oikein so- Ei nemad just väga mes-
pivia ole kun ne saa hyviä tis ole, sest neil toi-
valtteja elintarvepu- duainete puudusega head
lan takia ja omat miehet trumbid käes ja omad me-
hallituksessa... hed valitsuses...

(95)

(82)

...mutta nähtyään si- ...aga nähes sinakasmusta
nimustan paukuran vorpi Aku seljal, oli ta
Akun selässä hän oli meelt muutnud:...
muuttanut mieltänsä:...

(114)

(98)

Aku itse makasi sän- Aku ise lamas kõhuli
gyssä suullaan ja voodist ja pigistas
puri hammasta... hambad risti,...

(115)

(98)

Ensin kiusatte ihmiset Enne viite inimesed äär-
loppuun ja sitten mise piirini ja siis
vaaditte että meitin nõuate, et meie peame
täytyy pitää ne ku- neid ohjades hoidma...
rissa...

(128)

(109)

Täytyy se työmiehen- Ükskord saab ka tööini-
kin mitta... mese mõõt täis,...

(149)

(127)

Mellolankin hän sai Ka Mellola sai ta ühe tema
käpälälautaan erään töömehe ülesandmise põh-
tämän työmiehen il- jal pihtide vahele Võt-
miannon perusteella. ta.

(152)

(129)

...ja vasta puolen litran
peltimukin tyhjennettyä
kumpikin veti henkeä.

(163)

Ja se palautetaan sil-
lä tavalla että näky-
vimmät miehet pannaan
seinää vastaan...

(174)

Miksikä ne semmoset
työt sen niskoille
pannaan...

(181)

Kolme miestä aina ma-
talaks pannaan.

(197)

on
Kyllä ne sieltäkin
luikkineet tiehensä.

(205)

Yksinäisyydessä hän te-
ki hiljaista tilia it-
sensä kanssa,...

(209)

...kunnes reki hävisi
näkyvistä.

(228)

Se pitinkin täysin
paikkansa.

(245)

... ja alles kui poo-
leliitrine plekk-kruus
oli tühjaks tehtud, tõm-
basid mõlemad hinge ta-
gasi.

(139)

Ja see seatakse jalu-
le niiviisi, et kõik
silmapaistvad tegelased
pannakse seinä äärde...

(148)

Miks küll sihukesed
teod tema kaela aetakse...

(154)

Kolm meest ikka tü-
maks teeme.

(167)

Sealt on ka kõik var-
vast visanud.

(174)

Üksinduses tegi ta en-
daga vaikselt lõpuar-
veid,...

(177)

...kuni saan silmist
kadus.

(193)

See pidaski täielikult
paika.

(207)

Sinne tuppaatte kuo- Meelega kipute surma-
leman suuhun ehdon tahdon. suhu.

(245)

(208)

Kivivuoren poika löy- Sai Kivimäe poiss üks-
ty kerran rysänpääl- kord vastu muhu...
tä...

(250)

(212)

Kyllä meitillä on Meil on käed tööd täis.
työtä kädet täynnä.

(256)

(217)

Eikä sitten muuta,
kuulaa lahtarien sil- Ega siis muud kui kuu-
mille vaan niin että liga lihunikule vastu
vorkollit soi. silmi, nii et piip ja
prillid lendavad.

(265)

(226)

Meni sata metriä, eikä Läks sadakond meetrit
mitään näkynyt eikä edasi, aga midagi pol-
kuulunut. nud näha ega kuulda.

(269)

(227)

Anna mennä vaan ... Lase aga käia...

(271)

(229)

Kirkkoherran viime Kirikhärä jutlus möö-
sunnuntainen saarna dunud pühapäeval on te-
on herättänyt eräillä kitanud mõningates ring-
tahoilla pahaa verta. kondades paksu verd.

(293)

(246)

Semmoiset ihmiset us- Säärased inimesed usu-
kovat vasta kun niil- vad alles siis, kui neile
le lyö nyrkin pöy- rusika lauale lööd.
tään.

(297)

(250)

Mutta avuttoman vai-
mon ajattelemine
kuristi kurkkua.

(304)

Sielä pureevat isän-
nät kirkonkylässä
hammasta.

(312)

Mutta minä aattelin sitten Aga kui ma seda kar-
kuma sen karvalakin
näin ettei tää ole
laitapeliä...

(311)

Hän ei ollut sitä
etukäteen kirjoittanut
niin kuin saarnijaan
vaan luotti siihen, et-
tä täynnä oleva mieli
toisi sanat suuhun.

(315)

Minä olisin jo aikaa
pannu ne laulaan kul
tapillua latinan kie-
lellä mutta toi saatanan na kakk jupsis vahele...
sohvia on siinä hää-
ränny välissä...

(329)

He asuivat metsässä,
mutta kolme miestä
kerrallaan sai oleskel-

Kuid abitule naisele
mõtlemine tõi klombi
kurku.

(257)

Kirikuküla peremehed
ihuvad hammast.

(263)

bust nägin, siis mõtle-
sin, et see ei ole õige
lugu...

(263)

Ta polnud seda ette
valmis kirjutanud nagu
oma jutlusi, vaid lootis,
et pakitsev hing toob
sõnad suhu.

(266)

Ma oleksin nad juba
ammu inglite koori laul-
ma pannud, aga üks saata-
na kakk jupsis vahele...

(277)

Nad elasid metsas. Kolm
meest korruga võisid
asuda ühes metsatalus,

la eräässä metsätor-
passa, jonka isäntäväki
oli valkoisia mutta
seurusteli naapuripi-
täjän punaistenkin
kanssa ja piti sitä
kautta silmällä, oliko
sisseistä saatu vihiä.

(333)

Onpa siellä kovat
paikat.

(336)

Lähtekää sakkiin, jos
meinaatte pelastaa
nahkanne.

(340)

Kyllä sen sitten
näätte kun lahtari
pane narua kaulanne... la panevad...

(341)

Siellä ei tiedetty mis-
tään mitään,...

(347)

Ja jos sitten vähän
pitäsit huolta niistä...väheke hoolt nende...

(354)

Ja sinulle minä sanon
Anttoo että sinä menet
läpitte kapeesta por-
tista.

(376)

mille pererahvas oli
valgete poolt, aga nad
käisid läbi ka naaber-
kihelkonna punastega ja
pidasid sedakaudu sil-
mas, kas metsavendadest
on haisu ninna saadud.

(281)

Seal on täbarad lood.

(282)

Tulge kampa, kui tahate
oma nahka päästa.

(286)

Küll siisnäete, kui li-
hunikud teile nööri kae-
pane narua kaulanne... la panevad...

(287)

Seal ei teatud maast ega
ilmast...

(292)

Kui sa siis kannaksid
pitäsit huolta niistä...väheke hoolt nende...

(298)

Ja sinule ma ütlen, Anttoo,
et sina lähed läbi kit-
sa värava!

(317)

Hänhän se täällä oli
kaikki kaikessa.

(382)

Niin... minkä onnet-
tomuuden he ovatkaan
päällensä vetäneet.

(384)

Tavallisesti rouva oli
aina äänessä,mutta täl-
lä kertaa hänen koko
sielunsa oli käännet-
ty nurinpäin.

(384)

Kustaa joutui aitauk-
seen luodikonsa takia,
ja hiuskarvan varassa
oli hänen henkensäkin.

(386)

Ilmari ymmärsi asian koo-
millisen puolen,joka ei
isäntien päähän mahtu-
nut.

(388)

Omassa kylässä häntä
kuunneltiin,mutta kir-
kolla hänen sanoillaan
ei ollut mitään painoa,...mingisugust kaalu,...

(419)

Tuleenteko oli kyllä
virallisesti kiellettyä,
mutta enimmäkseen sitä
katseltiin läpi sormien.

(466)

Tema oli ju siin
a ja o.

(322)

Jah...mis õnnetuse nad
on endale kaela tõm-
manud.

(324)

Tavaliselt oli proual
ikka palju juttu,aga
sedapuhku oli kogu
tema hing pahupidi
pööratud.

(324)

Kustaa sattus aedikusse
oma kuulipüssi pärast
ja tema elugi rippus
juuksekarva otsas.

(326)

Ilmari taipas asja koo-
milist külge,mis pere-
meestele pähe ei mah-
tunud.

(327)

Omas külas teda kuula-
ti,aga kiriku kandis
ei olnud tema sõnadel
ei olnud mitään painoa,...mingisugust kaalu,...

(352)

Tuletegemine oli amet-
likult küll keelatud,
aga enamasti vaadati
sellele läbi sõrmede.

(392)

2. Originaali fraseologism
on tõlgitud vabastõnalise
diga

Mikään ei häneltä jää-
nyt huomaamatta, mutta
koskaan ei kukaan kuul-
lut mitä mieltä hän nä-
kemästään oli.

(6)

Midagi ei jäänud talle
märkamata, aga iialgi ei
kuulnud keegi, mis ta
sellest arvab, mida ta
nägi.

(6)

Elina sävähti punaisek-
si mutta antoi sen ta-
pahtua vastaan sanomatta.

(8)

Elina lahvatas näost
punaseks, aga ei öel-
nud ka midagi.

(7)

Kyllä sinulle tulee elä-
mä kovaksi kunnet sina
mitään kestä.

(8)

Sul läheb küll ² elu
raskeks, kui sa midagi
ei kannata.

(8)

Täytyykö pyytää Raspu-
tiinia hätään?

(11)

Kas peab Rasputini ap-
pi kutsuma või ?

(10)

...Allan tulee saamaan
hyvän huolenpidon.

(14)

...Allani eest hoolit-
setakse hästi.

(13)

...hyväksyttyjä lakeja ei
pantu voimaan.

(17)

...heakskiidetud sea-
dusi ei kehtestatud.

(15)

Minä tulin vaan ottaan
selvää.

(43)

Ma tulin ainult küsi-
ma...

(37)

Aliinan suu meni sup-
puun.

(75)

Aliina suu tõmbas kipra.

(64)

Minä näytän sinulle,
poika, millä rukiita
ostetaan.

(138)

Ma näitan sulle, poiss,
mis ta tühjast talust
võtab.

(117)

Kylläs paikalle sa-
not niin.

(177)

Küll aga ütlesid täp-
selt, jah.

(150)

Pannaan piiloon ne.

(187)

Peidame ära.

(159)

3. O r i g i n a a l i v a b a s õ n a ü h e n d
o n t õ l g i t u d f r a s e o l o g i s -
m i g a

Joka kerta kun pojan
yhteydessä puhuttiin
Koskelan nuoresta
isännästä, Akseli syn-
kistyi äännettömäksi.

(12)

Iga kord, kui poega ni-
metati noorperemeheks,
süngestus Akseli, nii et
suu jäi lukku.

(11)

Vilho oli herännyt
mutta pysytteli äänet-
tömänä kehdoossaan.

(16)

Vilho oli üles ärganud,
kuid ei teinud häält oma
kiiges.

(14)

Vain Halme ei masen-
tunut.

(17)

Ainult Halme ei lask-
nud pead longu.

(15)

Annaa jotenkin miel-
lytti vävyn vakaa avo-
mielisyys, kun tämä
avautui puhumaan
asioistaan.

(20)

Annale mõneti meeldis
väimehe tõsine avameel-
sus, kui too hakkas sü-
dant puistama.

(18)

Ollaan semmoset vel-
jekset, noin vaan nä-
tisti sanoen, että pär-
jätään.

(22)

Oleme nihukesed venni-
kesed, sedasi ilusti öel-
des, et saame omadega
hakkama.

(19)

Mutta hän kykeni no-
peasti karaisemaan
mielensä,...

(23)

Aga ta suutis ruttu sü-
dame kõvaks teha...

(20)

Poika oli hetkisen
epävarma,...

(24)

Poiss oli pilk aega
kahevahel,...

(21)

Pahan paikan tullen
Valenti meni järven
ranta,...

(30)

Kui raskeks laks, sea-
dis Valenti sammud jär-
ve kaldale,...

(26)

Aluksi mestari vastus-
teli Valentin kuvitel-
mia, mutta suostui
viimein.

(30)

Algul seisis meister
Valenti plaanidele vastu,
kuid viimaks jäi nõusse.

(26)

Elina oli saanut pyhäpuvun, ja sen tuotaman ilon vuoksi hän ei näyttänyt loukkaantuneelta.

(31)

Elina oli saanud pühäpäevakleidi ja sellest põhjustatud heameele tõttu ei pannud midagi pahaks.

(27)

Se ei oikein mestaria miellyttänyt,...

(32)

See oli meistrile veidi vastukarva,...

(28)

Ilmari... koetti saada väkeä vapautumaan päästäkseen keskustelemaan.

(36)

Ilmari...püüdis luua vaba, sundimatut õhkkonda, et jutuotsale saada.

(31)

Äiti oli jo myöntynyt.

(48)

Emä oli juba päri.

(41)

Kuljettaja sai viimein Laurin tajuamaan ettei saanut koskea mihi hinkään,...

(52)

Sohver pani viimaks Laurile aru pähe, et ei tohi midagi puutada,...

(45)

Ei muuta kun selvittää jokusia elämän totuuksia.

(55)

Ei muud, kui et teeme mõned elutõed klaariks.

(48)

Laurilan Elma, ... myrkisti rivouksia yrittelevät miehet suorasukaisilla vastauksillaan.

(59)

Laurila Elma, ... lõi ropuste rääkijad oma otsekoheste vastustega tummaks.

(51)

Mäen aukealla harjalla
oleskelivat enimmäkseen
ne, jotka katsoivat käy-
vänsä vähän paremmis-
ta ihmisistä.

(65)

Mutta "ihminen" suut-
tui Vännin sanoista...

(66)

Pääteltyään lopulta et-
tä nauru johtui hänen
sanoistaan hän riehaan-
tui ilosta,...

(68)

Aku ohitti lauseen hie-
man punastuen...

(71)

Onko selvä vai?

(73)

Akseli avautui ja puhui
ajatuksistaan ja suun-
nitelmistaan:...

(87)

Mäe lagedal harjal
olid koha sisse vöt-
nud enamasti need, kes
leidsid end natuke pa-
remate inimeste ette
käivat.

(56)

Aga "naisterahval" sai
süda Vänni sõnade peale
täis...

(57)

Jõudnud lõpuks otsuse-
le, et naeru kutsusid
esile tema sõnad, läks
rõõmu pärast arust
ära,...

(58)

Aku laskis lause pisut
punastades kõrvust
mööda...

(61)

Kas on omadega läbi?

(63)

Akseli avas oma hinge
ja rääkis oma mõtetest
ja kavatsustest:...

(74)

Heitä huvitti aika tavalla, ja joku supahti toiselle:...

(92)

Mäki-Pentin nuori isäntä sanoi vähän ilkeästi, ettei hän välitä kuinka kauan Kiviojan miehet ovat työssä:...

(99)

Pariskunta otti Halmeen pehmitettäväkseen.

(101)

Kartanossa oli neuvoteltu.

(106)

Kaupan kohdalla viritettiin laulu.

(114)

Hengitys salpautui ja tuska sumensi silmät.

(121)

Kiihtymys heräili hiljaakseen uudelleen.

(122)

On hyvä pitää niillä tilannetta silmissä neuvottelujen aikana.

(124)

Neile pakkus asitublisti lõbu ja keegi sosistas teisele:...

(79)

Mäe-Pentti noor peremees ütles üsna õelalt, et temal pole sellest lugu, kui kaua Kivioja mehed töööl on:...

(85)

Härrat-prouat hakkasid Halmet pehmeks rääkima.

(86)

Mõisas oli aru peetud.

(90)

Poe kohal võeti laulu üles.

(97)

Hing jäi kinni ja valu tegi ta silmad hämuseks.

(103)

Kired lõid jälle lõkkele.

(104)

On hea nende abil nõupidamise ajal olukorral silm peal pidada.

(106)

Hellberg oli kuitenkin mielenosoituksen kannalla, ja Janne liittyi häneen, niin harvoin kuin he yksimielisiä olivatkin.

(124)

(106)

Jos ruvetaan tekeen sopimuksia, jotka ei niitä tyydytä, niin minä en kumminkaan mene niitten eteen...

(125)

(106)

Tervehdittiin jäykästi ja muodollisesti ennen kuin istuttiin eri puolille pöytää.

(125)

(106)

Teidän on pakko käsitellä ettei työväenluokan oikeuksia enää voida polkea.

(128)

(109)

...hän lähti joukkoon mielessä... Myös pieni epäselvä syyllisyydentunto, vähän samanlainen kuin silloin kun hän katsoi pelokkaana emännän ilmettä nirhaistessaan voita... jonka ta-

Hellberg oli siiski meeleavalduse poolt

ja Janne toetas teda, kuigi nad väga harva

olid ühel meelel.

Kui me kirjutame alla lepingule, millega

nad rahul ei ole, siis mina igatahes nende

silma alla ei lähe...

Tervitati kangelt ja ahetlikult, enne kui

laua taha istet võeti.

Teil tuleb aru saada, et tööliisklassi õigusi ei saa enam jalge alla tallata.

...läks ta rahva sekka tagasi, hinges... ka pi-

suke süütunne, väheke

samasugune nagu siis,

kui ta vaatas kartli-

kult perenaise näoilmet,

võttes võikröömet....

kuigi kogemustest tea-

van ja tottumuksen an- dis, et seda peetakse
tama tieto ilmaisi yli- paljuks.
määräiseksi.

(133)

(113)

...hän usein ahersi jois- ... vöttis ta tihti
sakin keveimmissä puu- käsile mõne muu jõuko-
hissa. hase töö.

(143)

(122)

Jonkin aikaa se heitä Mõni aeg pakkuski see
viehättikin,... tegevus neile lõbu,...

(144)

(123)

...sillä turmelus on ...sest kõlvatus on
vallannut kansan. rahva üle võimust võtnud.

(145)

(124)

En minä...tulee ahdas- Ei ma...teen teile
ta... tüli...

(146)

(124)

...ja eukko ponniste- ...ja eit ronis kas-
li vaistotakseen, minkä- või nahast välja, et
laiset puheet olisivat oma vastustega kirik-
kirkkoherralle mielei- härrale meelepärane
siä. olla.

(146)

(125)

Ja minä takaan että Ja ma annan pea, et Ser-
Serlakius tulee saamaan lakius saab oma anar-
anarkiansa... hia...

(149)

(128)

Meinaan, on sen verran Mina risti ette ei
hurja luonto. löö.

(154)

(131)

Jokunen kiihtymyksen
aiheuttama rettelö
siellä täällä ja an-
kara huuto sanomaleh-
dissä että maa on anar-
kian vallassa ja jär-
jestys on palautettava.

(174)

...täytyi Akselinkin
puhua.

(175)

Jos tulisi jotakin
ikävää, niin oli hyvä
olla valmiiksi tuskan-

(179)

Jussi mutisi ja juput-
ti jotakin itseksseen.

(180)

Vaikeampiakin asioita
on maailmassa järjes-
tetty.

(182)

Oli äijäkin vähän to-
tinen ja puhutteli mi-
nua ministeriksi.

(196)

Mutta työväen nousevaa
mahtia vastaan se ei
ajan pitkään olisi voi-

Pole rohkem vaja kui
mõni ärritusest tin-
gitud kähmlus siin või
seal, kohe ajalehtedes
vali kisa, et maal va-
litseb anarhia ja kord
tuleb jalule seada.

(148)

...tuli ka Akselil
sõna võtta.

(149)

Et kui peaks midagi
halba tulema, siis on
hea, kui valu ja vaev on
varnast võtta.

(153)

Jussi pomises ja pori-
ses midagi oma nina alla.

(153)

Raskemaidki asju on
maailmas joonde aetud.

(155)

Isegi vanatoid lõi veidi
verest ära ja nimetas
mind ministriks.

(166)

Aga töörahva kasvava
vägevuse vastu ei suu-
daks kodanlus kuigi pik-

nut potkia.

(206)

Joko täälläkin rupee
punahenki näkyyn...

(209)

Mikä ammatti teillä
on?

(222)

Älkäähän petkuttako.

(222)

...tämä koetti nujertaa
heidät muutamalla eng-
lannin kielen sekaisel-
la lauseella.

(229)

Liityttyään itse esi-
kuntaan hän lähti ker-
ran taivuttelemaan Ot-
toakin mukaan.

(232)

Osku jumalauta, sinä
luhvasit.

(250)

Kun molemmat kiihtyi-
vät toinen toisestaan,
yltyi nauru lopulta niin,
että siihen ottivat
osaa kaikki vaunussaöli-
jat.

(250)

ka aega takka üles lüüa.

(175)

Kas juba siin ka hak-
kab ka punane vaim
naad võtma...

(177)

Mis ametit te peate?

(187)

Ärge haneks püüdke.

(188)

...too katsus neid mõne
inglise keelega segatud
lause abil nurka suruda.

(193)

Sidunud end staabiga,
läks ta ükskord ka Otto-
le auku pähe rääkima.

(197)

Osku, issanda vits, sa
lendasid alt.

(212)

Kui mõlemad pooled tei-
neteisest tuld võtsid,
kasvas naer lõpuks nii
suureks, et sellest kõik
vagunisolijad osa võtsid.

(212)

- Sormin laskettavissa oli-
vat ne yöt, jotka hän
oli viettänyt muualla
kuin Koskelassa.
(260)
- Pojaat on hiljaa.
(263)
- Jollet mene niin pala-
taan ilman muuta.
(275)
- Paroni nousi... ja suo-
ristautui täyteen mit-
taansa.
(300)
- Sonnia mieliivät...
(317)
- Aliina laitteli sellai-
sia ruokia, joista poika
ennen oli pitänyt,...
(327)
- Kyllä sinun pitäs sel-
vitä...
(354)
- Hän sai kyllä kinastella
asiasta, ...
(355)
- Sõrmede peal võis
üles lugeda need ööd,
mis ta oli mujal kui
Koskelas mööda saatnud.
(220)
- Poisid on vagaseks
tehtud.
(223)
- Kui sa ei lähe, kee-
rame ilma pikema ju-
tuta otsad ringi.
(232)
- Parun tõusis ... ja
ajas end täies pikku-
ses sirgu.
(253)
- Pullile on silma
heitnud...
(267)
- Aliina valmistas sel-
liseid toite, mis po-
jale enne olidsuupä-
rased olnud.
(276)
- Sina peaksid küll puh-
talt välja tulema...
(298)
- Staabis tuli küll sel-
le pärast maid jagada, ...
(299)

Jos joudutaan kiinni
niin ei meitille jäte-
tä sitä hevosta...

(357)

Kyllä ne sen löytää-
vät.

(357)

...Akselin ei ole hy-
vä tulla näkyviin...

(379)

...jollei rupee ovi
aukeen niin lasketaan
läpitte...

(387)

Nappituomio...

(401)

Veri kohosi päähän ja
silmät mustenivat.

(446)

Älä mieti sitä...

(448)

...hän oli keksinyt
näytellä liikaherkkää
ja saanut sillä lääkä-
rin heltymään.

(458)

Akseli koetti seurata
keskustelua, mutta voi-
mat eivät antaneet
nyöteen.

(477)

Kui me pihku kukume, siis
meile ei jäeta hobust...

(300)

Nemad saavad küll
otsa.

(301)

...Akselil ei ole hea
silmapiirile tulla...

(320)

...kui sa ust lahti ei
tee, siis laseme selle
söelapõhjaks...

(326)

Mullatoidule mõisteti...

(338)

Veri kerkis pähe ja
silmade ees läks mustaks.

(375)

Ära murra pead...

(377)

...oli ta välja nuputa-
nud mängida liigtundlikku
ja sellega arsti südame
pehmeks teinud.

(386)

Akseli püüdis arutamist
jälgida, aga jõud ütles
üles.

(401)

4. Somaatilised fraseo- logismid

Kesksema ja vanima osa fraseologismidest moodustavad somaatilised fraseologismid, s.o. sellised fraseoloogilised väljendid, mille koostisse kuuluvad inimese või looma kehaosade nimetused.¹

Tõlkimisel on paljudele algupärandis esinevatele fraseologismidele leitud vaste vastava eestikeelse väljendi näol.

Näit.

kurtistaa kulmakarvat,7	'kulmu kortsutama',7
kulkeutua korviin,12	'kõrva jõudma',11
kävi sisulle,13	'käis hinge pihta',12
suuta soittaa,75	'suud pruukima',64
purevat hammasta,312	'ihuvad hammast',263
pelastaa nahkaa,340	'nahka päästma',286

Real juhtudel on tõlkes somaatilist fraseologismi kasutatud soomekeelse vaba sõnaühendi tõlkimisel.

Näit.

ei masentunut,17	'ei lasknud pead longu',15
pubumaan asioistaan,20	'südant puistama',18

¹ F.Vakk, Suured ninad murdsid päid..., lk.9.

sai tajuamaan,51	'pani aru pähe',45
ohitti,71	'laskis kõrvust mööda',61
polkea,128	'jalge alla tallata',109
ahersi,143	'võttis käsile',122
takaan,149	'annan pea',128
taiyuttelemään,232	'auku pähe rääkima',196
mieliviivat,317	'on silma heitnud',267
silmät mustenivat,446	'silmade ees lõi mustaks',375

Enamkasutatavamad ja enamesinevamad on
somaatilised fraseologismid sõnadega silm, suu,
pea ja süda.

Nagu rahvaloomingule üldse, nii on ka
fraseologismidele omane assonants ning alliterat-
sioon.

Alliteratsioon, näit.

herätti huomiota, kulkeutuivat korviin, kahden kes-
ken, tullut tavaksi, suuta soittaa;

tümaks tegema, yarvast yisanud, pidaski paika, meelt
muutnud, laskis leiba luusse.

Assonants, näit.

laususkeli katkeria sanoja, kiehuvi vihasta, veti
henkeä, matalaks pannaan, panee narua kaulanne;

pidasid silmas, panna hammas hamba vastu, kõrvu
jõudsid, nurka suruda.

Alliteratsioon ja assonants koos, näit.

kurtistaa kulmakarvat, turpa tukitaan, kaunaa kan-
na, kuristi kurkkuaan;

võimust võtma, lõid lõkkele, ei pannud pahaks.

Kokkuvõtteks võib öelda, et vahendaja on leidnud head ja suupäraseid vasted originaalis leiduvatele fraseoloogilistele väljenditele, ilma milleta V. Linna talupoegade elu kirjeldava teose tõlget ei oskaks skiette kujutada. On ju maa-rahva keel alati lopsakam ja julgem kui linna-rahva või haritlaskonna oma. V. Linna romaani tegelased ilma rahvapäraste ütlusteta jääksid meile lihtsalt raamatulikeks kujudeks, kes millegagi ei reedaks omapäritolu.

K O K K U V Ö T E

Käesolevas töös esitatud näidete põhjal võib teha mõningaid järeldusi ja kokkuvõtteid soome ning eesti keele grammatiliste vormide tarvitamise kohta. Kuigi töös on vaatluse alla võetud vaid üks soomekeelne ilukirjanduslik teos koos eestikeelse tõlkega, võib kogutud näidete põhjal analüüsida ning välja tuua kahe lähedase sugulaskeele grammatiliste vormide samasuguse või erineva tarvitamise.

Võrreldes sõnaliikide kasutamist originaalis ja tõlkes, näeme, et originaali ühe sõnaliigi asendamist tõlkes teise sõnaliigiga on harva ning puudutab põhiliselt noomeni käändevormi või verbi käändelise vormi asendamist adverbiga. Nii on määrsõna tarvitatud Viisimääruse funktsioonis oleva instruktiivi (perin põhjin 'põhjalikult') ning essiivi (jatkuu samanlaisena 'jätkus endiselt') vahendamisel. Verbi käändeliste vormide tõlkimisel on adverbe tarvitatud järgmistel juhtudel:

1. III infinitiivi adessiiv (talut~~ta~~~~m~~~~ä~~~~l~~~~l~~~~ä~~ 'talutamisi');

2. III infinitiivi abessiiv (peit~~t~~~~e~~~~l~~~~e~~~~m~~~~ä~~~~t~~~~t~~~~ä~~ 'varjamatult');

3. agentpartitsiibi essiiv (eļotõõmīnā 'elutult');

4. aktiivi II partitsiibi essiiv (peļās-
tyneenā ' ehmunult');

5. passiivi II partitsiibi essiiv (muy-
tettuina 'muudetult').

Tegusõna käändelisi vorme on tõlgitud ka nimisõnaga (näit. III infinitiivi adessiivi jt.) ning omadussõnaga (näit. agentpartitsiibi illatiivi jt.).

Vaadeldes verbi käändeliste vormide tõlkimist ,näeme, et nende puhul on enamikel juhtudel vastena kasutatud infiniitseid vorme. Pöördelisi vorme on tarvitatud II infinitiivi instruktiivi (kaššellēn 'vantisid'), III infinitiivi inessiivi (širtymāssā 'on kandunud'), aktiivi I partitsiibi translatiivi (paļāvaksī 'tagasi tulevat'), aktiivi I partitsiibi essiivi (olī nāķevīnān 'justkui nägi'), passiivi I partitsiibi nominatiivi (on jaēttava 'jaotati') ja passiivi II partitsiibi nominatiivi (on kaštēttu 'ristiti') tõlkimisel. Pöördelistest vormidest on kasutatud põhiliselt isikulise või umbisikulise tegumoe lihtminevikku. Mõnikord on käändeliste vormide vahendamiseks tarvitatud lauselühendit (näit. III infinitiivi abessiiv jt.) ning kõrvallauset (näit. I infinitiivi pikem vorm jt.).

Noomeni muudete tarvitamise võimalused eesti ja soome keeles on mahult suuresti erinevad. Tarvitanisvõimaluste võrdlemiseks on koostatud alljärgnev tabel.

Tabel 1.

Noomenite käändevormide vastavus

Käände nimetus	Soome keelest tõlgitud järgmiste käänetega	Eesti keeles tarvitatud järgmiste soome keele käänete tõlkimisel
1	2	3

NOMINATIIV	nominatiiv (46) ¹
partitiiv (45)
<u>adessiiv</u> (45-6)
ablatiiv (46) | nominatiiv (46)
<u>genitiiv</u> ² (47)
partitiiv (50-1)
<u>illatiiv</u> (53)
ablatiiv (67)
<u>essiiv</u> (71) |
|------------|---|---|

<u>GENITIIV</u>	<u>nominatiiv</u> (47)
genitiiv
partitiiv (48)
elatiiv (49)
adessiiv (48) ¹
<u>translatiiv</u> (49)
<u>komitatiiv</u> (49-50) | genitiiv
<u>illatiiv</u> (53) |
|-----------------|--|----------------------------------|

¹ Sulgudes olev number märgib lehekülge toos, kus

² antud muudet on käsitletud.

Katkendlik joon märgib käändeid, mille vahel lahtrites 2 ja 3 pole vastavust.

1	2	3
GENITIIIV+post-
positsioon		<u>illatiiv</u> (58-60)
<u>inessiiv</u> (61)
<u>elatiiv</u> (63-4)
<u>allatiiv</u> (65)
<u>adessiiv</u> (67-8)
<u>ablatiiv</u> (70)
<u>instruktiiv</u> (29)
PARTITIIIV	nominatiiv (50-1)
partitiiv
inessiiv (51-2)
<u>allatiiv</u> (52)
<u>adessiiv</u> (52-3)	nominatiiv (45)
<u>genitiiv</u> (48)
partitiiv
<u>illatiiv</u> (54)
ILLATIIV	<u>nominatiiv</u> (53)
<u>genitiiv</u> (53)
<u>genitiiv+post-</u>
<u>positsioon</u> (58-60)
<u>partitiiv</u> (54)
illatiiv (59)
<u>inessiiv</u> (54)
<u>elatiiv</u> (54-5)
<u>allatiiv</u> (55-6)
<u>adessiiv</u> (56-7)
<u>translatiiv</u> (57)
<u>terminatiiv</u> (57-8)
<u>komitatiiv</u> (58)	illatiiv (59)

1	2	3
INESSIIV	<u>genitiiv+post-</u>
<u>positsoon</u> (61)
inessiiv
adessiiv (60)
<u>komitatiiv</u> (60)	<u>partitiiv</u> (51-2)
<u>illatiiv</u> (54)
inessiiv
<u>elatiiv</u> (62)
adessiiv (66)
<u>essiiv</u> (71)
<u>instruktiiv</u> (29)
ELATIIV	<u>genitiiv+post-</u>
<u>positsoon</u> (63-4)
<u>inessiiv</u> (62)
elatiiv
<u>allatiiv</u> (62)
adessiiv (62-3)
ablatiiv (63)
<u>komitatiiv</u> (63)	genitiiv (49)
<u>illatiiv</u> (54-5)
elatiiv
adessiiv (68)
ablatiiv (69)
<u>instruktiiv</u> (30)
ALLATIIV	<u>genitiiv+post-</u>
<u>positsoon</u> (65)
allatiiv (65)
<u>komitatiiv</u> (64)	<u>partitiiv</u> (52)
<u>illatiiv</u> (55-6)
allatiiv (65)
ADESSIIV	genitiiv+postpo-
sitsioon (67-8)
inessiiv (66)
elatiiv (67)
adessiiv (66)
<u>komitatiiv</u> (66-7)	<u>nominatiiv</u> (45)
genitiiv (48)
<u>partitiiv</u> (52-3)
<u>illatiiv</u> (56-7)
inessiiv (60)
elatiiv (62-3)

1	2	3
		<u>adessiiv</u> (66)
<u>ablatiiv</u> (69)
<u>essiiv</u> (72)
<u>instruktiiv</u> (30)
ABLATIIV	<u>nominatiiv</u> (68)
<u>genitiiv+postpo-</u>
<u>sitsioon</u> (70)
<u>elatiiv</u> (69)
<u>adessiiv</u> (69)
ablatiiv
<u>essiiv</u> (69)	<u>nominatiiv</u> (46)
<u>elatiiv</u> (63)
ablatiiv
TRANSLATIIV	<u>translatiiv</u>	<u>genitiiv</u> (49)
<u>illatiiv</u> (57)
translatiiv
<u>essiiv</u> (72-3)
TERMINATIIV		<u>illatiiv</u> (57-8)
ESSIIV	<u>nominatiiv</u> (71)
<u>inessiiv</u> (71)
<u>adessiiv</u> (72)
<u>translatiiv</u> (72-3)
essiiv	<u>ablatiiv</u> (69)
essiiv
KOMITATIIV	<u>komitatiiv</u> (45)	<u>genitiiv</u> (49-50)

1	2	3
		<u>illatiiv</u> (58)
		<u>inessiiv</u> (60-1)
		<u>elatiiv</u> (63)
		<u>allatiiv</u> (64)
		<u>adessiiv</u> (66-7)
		komitatiiv (45)
		<u>instruktiiv</u> (30-1)

INSTRUKTIIV	<u>genitiiv+postpo-</u>	instruktiiv (31-2)
	<u>sitsioon</u>	(29)
	<u>inessiiv</u>	(29)
	<u>elatiiv</u>	(30)
	<u>adessiiv</u>	(30)
	<u>komitatiiv</u>	(30-1)
	instruktiiv	(31-2)

Toodud tabelist näeme, et käändevormide tõlkimiseks on nii eesti kui ka soome keeles väga palju ning väga erinevaid võimalusi. Mõne käände osas langevad võimalused ühte. Näiteks on soome keele ablatiivseid vorme tõlgitud nominatiivi ga (tuntui ilkeältä 'tundus võigas'), elatiiviga (tuli leiriltä 'laagrist tuli') ja essiiviga (vaikotti pääkallolta 'näis pealuuna') ning eesti keeles on alaltütlevat kasutatud nominatiivi (venäläiset 'venelastelt') ja elatiivi (nausi tuolistaan 'tõusis toolilt') tõlki-

~~~~~  
~~~~~

miseks. Täiesti erineva kasutamisega on illatiiv, allatiiv ja komitatiiv, kus ainult ühel juhul on eesti keeles vahendamisel tarvitatud sama kääned kui soome keelest tõlkimisel.

Nii on illatiivi edasi antud üheteistkümne käändega, kuid eesti keeles on nimetatud muudet tarvitatud ainult illatiivi tõlkimiseks. Komitatiivi puhul on suhe vastupidine, sest soome keele kaasaütlev käänne on tõlgitud ka eesti keelde ainult kaasaütlevaga, kuid eesti keeles on komitatiivi kasutatud seitsme soome keele käände tõlkimisel.

Käänete erinev tarvitamine tuleneb kahe keele grammatilise ehituse eripärasusest. Muudete erineva tarvitamise põhjustavad järgmised asjaolud:

1. verbide erinev rektsioon (näit. *vaştaşta* nõuab illatiivi, sihilised tegusõnad nõuavad partitiivi jne.);

2. Käänete erinev funktsioon (näit. genitiivi tarvitatakse sunduse, loa jne. väljendamiseks, allatiivne vorm väljendab tööriista, abinõu jne.);

3. lauseliikmete kasutamine eri käänetes (imperatiivi 3. isiku puhul sihitis on genitiivis, öeldistäitemäärust tarvitatakse sageli sellistes konstruktsioonides, kus eesti keeles esineb nominatiiv, genitiiv või ablatiiv jne.);

4. kontekstist tingitult (kontekst

tingib mõningatel juhtudel sise- ja välisko-
hakäänete tõlkimise genitiivi ja postposit-
siooni abil jne.).

Soome keeles tarvitatakse tunduvalt
rohkem verbi käändelisi vorme kui eesti kee-
les. Kuigi paljudel vormidel on eesti ja soome
keeles samasugune kuju, erinevad nad sageli tar-
vitamise poolest. Järgnevasse tabelisse on kan-
tud niisugused vormid, millele leidub otsene
vaste ka eesti keeles.

Tabel 2.

Verbide käändeliste vormide vastavus

=====		
Käändelise
vormi ni-
metus	Eesti keelde tõl-
gitud järgmiste
vormidega	Eesti keeles tar-
vitatud järgmiste
soome keele vormi-
de tõlkimisel
=====		
1	2	3

I INFINITIIV	ma-tegevusnimi(76) ¹	I infinitiiv
(da-tegevus-
nimi)	da-tegevusnimi(76)	III infinitiivi il-
latiiv (81)
		III infinitiivi
inessiiv (82)
		III infinitiivi ela-
tiiv (83-4)
		III infinitiivi
adessiiv (84-5)

¹ Sulgudes olev number märgib lehekülge töös, kus an-
tud vormi on käsitletud.

1	2	3
		IV infinitiivi
partitiiv (92)
passiivi I partit-
siibi nominatiiv(97)
passiivi I partit-
siibi partitiiv (99)
passiivi I partit-
siibi inessiiv (99)
II INFINITIIV-
VI INESSIIV
(<i>dēs</i> -vorm)	<i>dēs</i> -vorm (78-9)
kõrvallause (78)
(verb imperfektis)
teonimi (80)	II infinitiivi
inessiiv (78-9)
II infinitiivi
instruktiiv (80)
III infinitiivi
adessiiv (85)
passiivi II partit-
siibi possessiiv-
sufiksiline vorm (107)
III INFINITIIV
(<i>mā</i> -tegevus=
nimi)	<i>mā</i> -tegevusnimi(82)
<i>dā</i> -tegevusnimi(81)	I infinitiivi lü-
hem vorm (76)
III infinitiivi
illatiiv (82)
passiivi I partit-
siibi nominatiiv (97)
INESSIIV	<i>ma</i> -tegevusnime
inessiiv (82-3)	III infinitiivi
inessiiv (82-3)

1	2	3
	ḋa-tegevusnimi(82)
finitne vorm (täis-
minevik) (83)	
ELATIIV	ṁa-tegevusnime ela-
tiiv (83)
ḋa-tegevusnimi (83-4)
teonimi (84)	III infinitiivi
elatiiv (83)
ABESSIIV	ṁa-tegevusnime
abessiiv (86)
teonimi (86)
kõrvallause (86)
adverb (86)	III infinitiivi
abessiiv (86)
IV INFINITIIV
(teonimi)	teonimi (91)	III infinitiivi
abessiiv (86)
IV infinitiiv (91)
PARTITIIV	teonime parti-
tiiv (91-2)
ḋa-tegevusnimi (92)	IV infinitiivi
partitiiv (91-2)
AKTIIVI I PAR-
TITSIIP
(v-kesksõna)	v-kesksõna (93-4)
tegijanimi (94)	aktiivi I partit-
siip (94)
aktiivi II par-
titsiip (loo)

1	2	3
		aktiivi II partit-
siibi ablatiiv (102)
GENITIIV	y-kesksõna ge-
nitiiv (94)
kõrvallause (verb
preesensis) (94)	aktiivi I partit-
siibi genitiiv (94)
aktiivi II partit-
siibi genitiiv (101)
PARTITIIV	tuđ-kesksõna (95)	passiivi I partit-
siibi genitiiv (98)
ABLATIIV	y-kesksõna es-
siiv (95)	
TRANSLATIIV	finiitne vorm (kaud-
ne kõneviis) (95)
adjektiiv (95)	
ESSIIV	finiitne vorm (im-
perfekt) (96)	aktiivi I partit-
siibi ablatiiv (95)
PASSIIVI II PAR ¹	ma-tegevusnimi(97)	
TITSIIP	da-tegevusnimi (97-8)	
(tuay-kesksõna)	finiitne vorm (im-
perfekt) (98)	

1	2	3
GENITIIV	v-kesksõna partiiv (98)
kõrvallause (verb preesensis) (98)	
PARTITIIV	da-tegevusnimi (99)	
INESSIIV	da-tegevusnimi (99)	
TRANSLATIIV	teonimi (loo)	
AKTIIVI II	v-kesksõna (loo)	agentpartitsiip(87)
PARTITSIIP	tud-kesksõna (loo)	aktiivi II partitsiibi genitiiv (101)
(tud-kesksõna)	nut-kesksõna	aktiivi II partitsiibi partitiiv(101-2)
		aktiivi II partitsiibi illatiiv (102)
		aktiivi II partitsiibi essiiv (103)
PASSIIVI II	tud-kesksõna(104)	agentpartitsiip (87)
PARTITSIIP	finiitne vorm (imperfekt) (104-5)	agentpartitsiibi partitiiv (89)
(tud-kesksõna)		agentpartitsiibi allatiiv (89)
		agentpartitsiibi adessiiv (89-90)

1

2

3

aktiivi II partit-
siip (100)

aktiivi II partitsii-
bi partitiiv (102)

aktiivi II partitsii-
bi ablatiiv (103)

aktiivi II partitsii-
bi essiiv (103)

passiivi II partit-
siip (104)

passiivi II partitsii-
bi elatiiv (105)

passiivi II partitsii-
bi adessiiv (105)

passiivi II partitsii-
bi essiiv (105-6)

Põhjused, mis tingivad erinevate verbi
käändeliste vormide tarvitamist eesti ja soome
keeles, on järgmised:

1. verbide erinev rektsioon (verbiga
alkaa tarvitatakse soome keeles I infinitiivi,
kuid eesti keeles ma-tegevusnime jt.);

2. funktsioonist tingitud erinevused
(10a, sunduse väljendamisel soome keeles kasuta-
takse I infinitiivi, eesti keeles ma-tegevusnime jt.);

3. kontekst (II infinitiivi inessii-

vi tõlkimine imperfektiga jt.).

Järgnev tabel on koostatud selliste verbi käändeliste vormide tõlkimise kohta, millel pole otsest vormilist vastet eesti keeles.

Tabel 3.

Eesti keeles puuduvate soome keele verbide käändeliste vormide tõlkevasted

=====	
Käändelise vormi	Eesti keelde tõlgitud
nimetus	järgmiste vormidega
=====	=====
1	2
I INFINITIIVI PIKEM
VORM	kõrvallause (verb <i>da</i> -tegevusnimes) (77) ¹
II INFINITIIVI INST ¹
RUKTIIV	finiitne vorm (imperfekt)(80)
lauselühend (<i>de</i> -vorm) (80)
III INFINITIIVI ADES-
SIIV	<i>da</i> -tegevusnimi (84-5)
lauselühend (<i>de</i> -vorm) (85)
substantiiv (85)
adverb (85)
AGENTPARTITSIIP	<i>nu</i> -kesksõna (87)
<i>tu</i> -kesksõna (87-8)
AGENTPARTITSIIBI PAR ¹
TITIIV	<i>tu</i> -kesksõna (89)

¹ Number sulgudes märgib lehekülge töös, kus antud vormi on käsitletud.

1	2
AGENTPARTITSIIIBI IL-
LATIIV	adjektiiv (89)
AGENTPARTITSIIIBI AL-
LATIIV	tud-kesksõna (89)
AGENTPARTITSIIIBI
ADESSIIV	tud-kesksõna (89-90)
AGENTPARTITSIIIBI ES-
SIIIV	substantiiv (90)
adverb (90)
V INFINITIIV	ma-tegevusnime inessiiv (42)
verbi pida ma imperfekt+
ma-tegevusnimi (42)
v-kesksõna (41)
AKTIIVI II PARTITSII-
BI GENITIIV	v-kesksõna (101)
nud-kesksõna (101)
PARTITIIV	nud-kesksõna (101-2)
tud-kesksõna (102)
adjektiiv (102)
ILLATIIV	nud-kesksõna (102)
ABLATIIV	v-kesksõna (102-3)

1	2
	tuđ-kesksõna (103)
ESSIIV	nuđ-kesksõna (103)
tuđ-kesksõna (103)
adverb (104)
PASSIIVI II PARTITSII-
BI EGATIIV	tuđ-kesksõna (105)
ADESSIIV	tuđ-kesksõna (105)
ESSIIV	tuđ-kesksõna (105-6)
adverb (106)
POSSESSIIVSUFIK-
SILINE VORM	lauselühend (des-vorm) (107)
lauselühend (nuđ-kesksõna)(106)
kõrvallause (verb pluskvamper-
fektis) (107)

Kuna eesti keeles puuduvateks vormi-
deks on peamiselt mineviku kesksõnade käanded ja
agentpartitsiip, mis soomekeelseis aluseis esine-
vad sageli täiendi positsioonis, siis on need vor-
mid ootuspäraselt tõlgitud nuđ-, tuđ- või y-kesk-
sõnaga.

Nagu soome keeles üldse, nii on ka käsitletavas teoses kasutatud hulgaliselt lauselühendeid. Tõlketeoses on originaali lauselühendite vastetena tarvitatud kõrvallauseid. Sihitislikud ja otstarbemääruslikud lauselühendid on tõlgitud sidesõnaga *et* algavate kõrvallausetega ning ajamääruslik lauselühend on tõlgitud sidesõnaga *kui* algavate kõrvallausetega. Verbi vormidest on kasutatud nii finiiitseid (sihitislike ja ajamääruslike lauselühendite puhul) kui ka infiniitseid (otstarbemääruslike lauselühendite puhul). Kõrvallause verb on nii olevikus (sihitislike lauselühendite puhul) kui ka minevikus (ajamääruslike, sihitilike ja otstarbemääruslike lauselühendite puhul). Õeldistaitemääruslike lauselühendite kohta antud teoses näited puuduvad. Tegusõnata lauselühendile vastab ka tõlkes tegusõnata lauselühend.

Võrreldes ainsuslike ja mitmuslike sõnade tarvitamist, näeme, et soome keeles eelistanetakse paljudel juhtudel mitmuslike ainsuslikele.

Kuigi töö peaesmärgiks on tõlke grammatilise külje analüüsimine ning sõnavaralised küsimused on jäänud tagaplaanile, võib töös toodud näidete põhjal öelda, et tõlke sõnavara on rahvapärane ja rikkalik. Kohati on tõlkes tarvitatud isegi rohkem rahvapäraseid sõnu (näit. *pyssyn* 'tuki' ; *porrastä* 'tuhvi' ; *ei välittänyt* 'ei kõssanudki jt.) ning fraseoloogilisi väljendeid (näit. *ponnisteli* 'ronis kasvõi nahast välja' ;

oli tõtinen ' löi verest ära' jt.) kui originaalis. Lähedast mõistet väljendavale sõnale on tõlkes leitud mitu erinevat vastet (näit. šakki 'kamp, padikond, patsahkam, ports, rahvas, sõjaväemass, kõik, pesakond' ; kankeša 'kange, paindumatu, jahe, tardunud jt.), mis omakorda aitab kaasa tõlketeose sõnavara rikastamisele. Võõrsõnu on vahendamisel tarvitatud ainult siis, kui eestikeelne vaste puudub või ei sobi antud konteksti (näit. lakkołaišet 'strelkijad' ; pöytäkirjat 'protokollid' jt.).

Tänu sõnavara hoolikale valimisele ning õige tähendusvarjundiga keelendi ja sobiva grammatilise vormi leidmisele on käsitletud tõlketeos hästi loetav.

Tõlkijal on õnnestunud täita kõik tõlkele esitatavad nõuded, s.o. keele kõrge kvaliteet, originaali kui ühtse terviku tunnetamine ning vormi ja sisu dialektilise ühtsuse tunnetamine. Vahendaja on leidnud sobivad keelelised ja stiililised vahendid originaali mõtete edasiandmiseks. Kompensatsioonimeetodi oskusliku ja õnnestunud rakendamisega on saavutatud tõlke kõrge kvaliteet ning sellega on meie tõlkekirjandus rikastunud veel ühe väärtusliku teose võrra. Õnnestumisele on kaasa aidanud algupärandi teksti õige mõistmine ning keeleliste vahendite sobiv valik.

K I R J A N D U S E L O E T E L U

Aavik, J., Praktiik Soome keele õpetus. Helsingi, 1908.

Alvre, P., Omastusliitelistest määrõnadest eesti kirjakeeles ja murdeis. "Keel ja Kirjandus" 1968, nr. 11.

Alvre, P., Soome keeleõpetuse reeglid. Tallinn, 1969.

Hakulinen, L., Kielen näkymiä. Tietolipas 63. Helsinki, 1970.

Hakulinen, L., Suomen kielen rakenne ja kehitys. Toinen, korjattu painos. Keuruu, 1961.

Kask, A., Eesti keele ajalooline grammatika I. Tartu, 1967. (TRÜ rotaprint.)

Kuusi, A. L., Johdatusta suomen kielen fraseologiaan. Suomi 115:4. Helsinki, 1971.

Lehtsalu, U., Liiv, G., Ilukirjanduse tõlkimisest. Tartu, 1972. (TRÜ rotaprint.)

Linna, V., Siin Põhjatähe all II. Tallinn, 1967.

Linna, V., Täällä Pohjantähden alla II. Kolmastoista painos. Porvoo-Helsinki, 1969.

Mallene, E., August Sanga mõttearendusi tõlkeilukirjandusest. "Keel ja Kirjandus" 1971, nr. 8.

Ojamaa, O., Arutlus ideaalsest tõlkijast.

"Looming" 1972, nr. 11.

Pihel, K., Pikamäe, A., Soome -eesti sõnaraamat. Tallinn, 1971.

Pulkkinen, P., Asiasuomen opas. Viides, uudistettu painos. Helsinki, 1969.

Radõ, G., "Kalevala" ja "Kalevipoja" tõlkimise meetodid. "Keel ja Kirjandus" 1971, nr. 8.

Saarimaa, E. A., Kielenopas. Tarkistanut Paavo Pulkkinen. Seitsemäs painos. Porvoo-Helsinki, 1967.

Samma, O., Üht-teist tõlkimisest ja tõlkijatest. "Keel ja Kirjandus" 1962, nr. 7.

Saukkonen, P., Itämerensuomalaisten kielten tulosijainfinitiviivirakeinteden historiaa I. Helsinki, 1965 ; II, Helsinki, 1966.

Sepamaa, H., Pilk ilukirjanduse tõlkimise küsimustesse. "Keel ja Kirjandus" 1967, nr. 2.

Vakk, F., Suured ninad murdsid päid... Tallinn, 1970.

Valgma, J., Rimmel, N., Eesti keele grammatika. Tallinn, 1968.

Wiedemann, F. J., Grammatik der ehstnischen Sprache. St. Pétersbourg, 1875.

Ревзин, И.И., Розенцвейг, В.Ю., Основы общего и машинного перевода. Москва, 1964.

Федоров, А.В., Введение в теорию перевода. Москва, 1958.

Федоров, А.В., Основы общей теории перевода. Москва, 1968.

Хакулинен, Л., Развитие и структура финского языка I. Москва, 1953 ; II, Москва, 1955.

Чуковский, К.И., Высокое искусство. Москва, 1964,

Р Е З Ю М Е

Целью этой работы является анализ перевода/переводчик Х.Лепик / второй части произведения Вяйно Линна "Здесь под Северной звездой". Работа состоит из предисловия, введения, двух разделов, заключения и библиографии.

В предисловии дана цель работы, фактические данные и система работы.

Во введении даны некоторые теоретические вопросы перевода.

В первом разделе рассматриваются грамматические вопросы перевода и этот раздел подразделяется ещё на два основных подраздела: перевод таких элементов финского языка, которым нет формально-грамматического соответствия в эстонском языке и перевод таких элементов финского языка, которые имеют формально соответствующие элементы в эстонском языке, но в большинстве отличающиеся по выполняемым функциям. Оба подраздела состоят ещё из нескольких соподчинённых разделов. В первом подразделе рассматривается перевод таких в эстонском языке отсутствующих грамматических элементов как притяжательные суффиксы, акусатив личных местоимений, инструктив, У инфинитив и т.д. В каждом случае приведены примеры, которые показывают, что для передачи отсутствующих в эстонском

языке форм, есть много грамматических вариантов например :инструктив переведён шестью падежами и наречиями /. Во втором разделе представлена передача таких элементов финского языка, которые имеют формальные соответствия в эстонском языке, но их функции в большинстве не совпадают. Такими формами являются падежи имён, инфинитные формы глагола и сокращённые предложения. Финский язык архаичнее эстонского языка, что можно заметить и при использовании падежей. Так аллатив в финском языке выражает инструментальность, эта функция отсутствует у аллатива эстонского литературного языка, но встречается в диалектах и в народном творчестве. Называемая функция аллатива переведена на эстонский язык комитативом. Приведено много примеров, которые показывают, что почти все падежи финского языка переведены не теми же падежами эстонского языка. Так, иллатив финского языка переведён одиннадцатью падежами эстонского языка. При том можно отметить, что падежи в обоих языках не употребляют по объёму наравне. Например, иллатива эстонского языка употреблён только для перевода инструктива финского языка. Больше, чем в эстонском языке употребляют в финском языке инфинитные формы и сокращённые предложения. При переводе названных форм употребляются финитные формы глагола и придаточные предложения.

Во втором разделе представлены лексические вопросы перевода, где наиболее полное отражение получила фразеология. Этот раздел состоит из четырёх подразделов. В первом из них рассматривается употребление синонимов в переводе. Во втором подразделе под вниманием иностранные слова и в это подразделение входят случаи, когда иностранные слова подлинника переведены иностранными словами или эстонскими словами и случаи, когда финские слова переведены иностранными словами. В третьем подразделе рассматривается употребление слов и выражений разным стилистическим оттенком. Переводчик употребляет в переводе много диалектизмов и слов народного языка. Особое внимание во втором разделе работы обращено на употребление фразеологизмов как в подлиннике так и в оригинале. В это подразделение включены случаи, когда фразеологизмы оригинала переведены обыкновенными выражениями или фразеологизмами и ког-

да обыкновенные выражения подлинника переведены фразеологизмами.

В заключении сделаны схемы и выводы об использовании падежных и инфинитных форм в подлиннике и в переводе. Отмечено ряд особенностей характерных для названных форм.

Можно сделать вывод, что грамматические возможности, даже в таких близких языках, как эстонский и финский отличаются - имеют свои различия.

Следует ещё отметить, что словарь перевода богат, благодаря употреблению фразеологизмов, диалектизмов и синонимов. Переводчик умело передаёт народный оттенок оригинала.

S I S U K O R D

	lk.
Eessõna	2
Sissejuhatus	4
I. Grammatiliste vormide tõlkimine	12
A. Eesti keeles puuduvate soome keele gram-	
matiliste vormide tõlkimine	14
1. Possessiivsufiksiliste grammatiliste	
vormide tõlkimine	15
a. Possessiivsufiksiliste noomenite	
tõlkimine	16
b. Possessiivsufiksiliste verbi kään-	
deliste vormide tõlkimine	18
c. Possessiivsufiksiliste partiklite	
tõlkimine	21
2. Personaalpronoomenite akusatiivi	
tõlkimine	25
3. Instruktiivi tõlkimine	29
4. Liitepartiklite tõlkimine	33
5. Muude eesti keele grammatilistest vor-	
midest erinevate soome keele grammati-	
liste vormide tõlkimine	41
a. Vainfinitiiv	43
b. Potentsiaal	43

B.Eesti keele grammatilistest vormi-	
dest tarvitamise poolest (osali-	
selt) erinevate soome keele gramma-	
tiliste vormide tõlkimine	44
1.Noomeni käändevormide tõlkimine . .	44
a.Nominatiiv	45
b.Genitiiv	46
c.Partitiiv	50
d.Illatiiv	53
e.Inessiiv	60
f.Elatiiv	61
g.Allatiiv	64
h.Adessiiv	65
i.Ablatiiv	68
j.Essiiv	70
k.Terminatiivsed saaka- ja asti-	
juhud	73
1.Komitatiivsed kanssa- juhud	74
2.Infinitiivide tõlkimine	75
a.I infinitiiv	75
b.II infinitiiv	78
c.III infinitiiv	81
d.IV infinitiiv	91
3.Partitsiipide tõlkimine	93
a.I partitsiip	93
b.II partitsiip	100
4.Lauselühendite tõlkimine	108
a.Sihitislikud lauselühendid . . .	108
b.Ajamääruslikud lauselühendid . .	109
c.Otstarbemääruslikud lause-	
lühendid	110

d. Tegusõnata lauselühendid	lk.
111
5. Ainsuslike ja mitmuslike sõnade
tõlkimine	112
a. Soome ja eesti keeles on tarvita-
tud sama arvu	113
b. Soome keeles tarvitata-
vavale ainsuslikule sõnale vastab eesti
keeles mitmuslik sõna	115
c. Soome keeles tarvitata-
vavale mitmuslikule sõnale vastab eesti
keeles ainsuslik sõna	115
II. Tõlke sõnavara	119
A. Võõrsõnade ja võõrsõnade omakeelsete
vastete tõlkimine	122
1. Soomekeelne sõna on tõlgitud võõr-
sõnaga	123
2. Eesti ja soome keeles on tarvita-
tud võõrsõna	124
3. Võõrsõna on tõlgitud omakeelse
vastega	125
B. Rahvapärase sõnavara kasutamine
tõlkes	125
1. Rahvapäraste nimisõnade kasutamine
tõlkes	126
2. Rahvapäraste tegusõnade kasutamine
tõlkes	128
3. Rahvapäraste sõnade kasutamine
tõlkes muudel juhtudel	130

	lk.
C.Sünonüümide tarvitamine tõlkes . . .	131
D.Fraseoloogia kasutamine tõlkes . . .	142
1.Originaali fraseologism on tõlgi-
tud fraseologismiga	144
2.Originaali fraseologism on tõlgi-
tud vaba sõnaühendiga	156
3.Originaali vaba sõnaühend on tõl-
gitud fraseologismiga	157
Kokkuvõte	171
1.Tabel 1. Noomenite käändevormide
vastavus	173
2.Tabel 2. Verbide käändeliste vor-
mide vastavus	179
3.Tabel 3. Eesti keeles puuduvate
verbi käändeliste vormi-
de tõlkevasted	185
Kirjanduse loetelu	190
Resümees	193

A n n o t a t s i o o n

- 1) Võistlustöö autor: Maie H i i e s a l u , Tartu Riikliku Ülikooli Ajaloo-Keeleteaduskonna VI k. mittest. üliõpilane.
Автор работы: Майе Хийесалу, студентка VI к. заочн. отд. историко-филологического факультета Тартуского госуниверситета
- 2) Võistlustöö teema: "Väinö Linna teose "Täällä Pohjantähden alla" teise osa tõlke analüüs".
Тема работы: "Анализ перевода II части произведения Вяйно Линна "Здесь под Северной звездой".
- 3) Juhendaja: Paul A l v r e , professor, filoloogiadoktor, TRÜ soome-ugri keelte kateeder.
Руководитель: Паул Алвре, профессор, доктор филол. наук, кафедра финно-угорских языков ТГУ.
- 4) Võistlustöös "Väinö Linna teose "Täällä Pohjantähden alla" teise osa tõlke analüüs" on välja toodud tõlketeoses leiduvad vastevõimalused ning esitatud rohkesti kõrvutavaid näiteid algupärandist ja tõlkest. Analüüs hõlmab nii eesti keeles puuduvate soome keele grammatiliste vormide kui ka eesti keele grammatilistest vormidest tarvitamise poolest osaliselt erinevate soome keele grammatiliste vahendamist. Noomeni muutevormide ja verbi käändeliste vormide tarvitamise kohta on koostatud kokkuvõtavad tabelid. Töö teises osas on vaadeldud mõningaid soome sõnavara edasiandmisega seotud probleeme ning toodud hulgaliselt näiteid.
Võrdlemise ja kõrvutamise tulemusena on kokkuvõttes tehtud rida üldise iseloomuga järeldusi. Töös esitatud materjal pakub huvi nii tõlkijaile kui ka keeleuurijaile.

Arvamus

VI kuuksuse mihetatsioonare sliõpilas
Mait Hiiesalu võistlustööst, Väinölä
na teose "Täällä pohjantähden alla"
teise osse tolke analüüs, 199 manna
kujalehekülge.

Selles töös on võetud käigepaest
vaatlusele, kuidas soome keele gramma-
tilised vormid on eesti keelde tõlgitud
või tõlgendatud. Arstist tähdepanu on
pööratud neile vormidele, mis soome
ja eesti keeles erinevad. Teiseks on ana-
lüüsitud soome sõnavara tõlkimist
eesti keelde. Et Väinö Lämsa teoses esineb
üha rohkesti murdeprääsusid ja slangi-
väljendeid, on tõlkijal abunud üha
suuri raskusi iga keeleki täpselt eda-
siandmiseks. Seda kõike on sliõpilas
M. Hiiesalu õigesti käsitlenud. Töö on
peamiselt lingvistiline, vähem filosoofi-
line. Tal on üha tähelepanuväärne

tekketeooria ja stiiliuminuse suun
kohalt. Töö annab ka uusi andmeid
soome ja eesti keele kõrvutamiseks.

Arvan, et see töö võiks saada
kõigeima hinde (5) väistlustõona.

Tartu, 13. juuni 1973. P. Rosta.